

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Skaidra DIŠLĖ

**CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS
OPTIMIZAVIMAS: RADVILIŠKIO MIESTO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Skaidra DIŠLĖ

**CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS
OPTIMIZAVIMAS: RADVILIŠKIO MIESTO ATVEJIS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka- viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Skaidra Dišlė.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas Prof. dr. Hendryk Malevski.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Skaidra Dišlė

Centralizuoto šilumos ūkio veiklos optimizavimas: Radviliškio miesto atvejis

Magistro darbas.

Magistro darbe pateikiama šilumos ūkio ir jo rinkos specifika, centralizuoto šilumos tiekimo – kaip viešąjį interesą atitinkančios paslaugos – samprata, šilumos tiekimo sektoriaus rinkos kainų teisinio reguliavimo institucinė struktūra, aptariamos Lietuvos centralizuotai tiekiamos šilumos sektoriaus raida bei jai įtaką darančios pasaulinės energetikos sektoriaus plėtros tendencijos ir darnios energetikos idėjos. Analizuojami daugiabučių gyvenamųjų namų, bei visuomeninių pastatų atnaujinimą (modernizavimą) skatinantys ir stabdantys veiksniai. Taip pat aptariami aplinkosauginiai reikalavimai energetiniame sektoriuje. Pateikiama kogeneracijos plėtros įtaka centralizuoto šilumos tiekimo sektoriaus veiklos efektyvumo didinimui ir šilumos savikainos mažinimui. Magistro darbe pateikiama UAB „Radviliškio šiluma“ veiklos optimizavimo analizė, rodiklių analizė, įmonėje įdiegtų šilumos gamybos bei perdavimo tinklų investicijų projektų rezultatai. Pateikiami praktiniai siūlymai kaip skatinti vartotojus efektyviai naudoti šilumos energiją. Patvirtinama autoriaus suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad nerenovuoti šilumos tiekimo tinklai, neefektyvi šilumos gamyba, energiją švaistantys ir netvarkomi visuomeniniai pastatai ir daugiabučiai namai yra neveiklumo liudijimas.

SUMMARY

Skaidra Dišlė

Centralized heating system optimization: a case study of Radviliskis city

Master's work

The master thesis analyses heating systems and its marketing specifics, central heating supply – as the supply method in line with public interests – concept, the institutional structure of legal pricing regulations of the heating supply sector, overviews the development of the central heating supply sector in Lithuania and influencing global energy sector development trends and renewable energy ideas. The paper analyses the factors that promote and inhibit apartment and public administrative buildings renovation. Additionally, we analyze the environment protection requirements for energy sector. The thesis identifies how the expansion of cogeneration increases central heating supply sector efficiency and decreases heating costs. The postgraduate paper provides the analysis of “Radviliskio Siluma” Ltd. utility conveyance optimization, the analysis of rates, and the results of investments applied to the heat production and conveyance network. We provide our practical suggestions on how to promote effective heating energy usage in the consumer community. The paper performs scientific analysis on author's hypothesis which states that outdated heating supply network, inefficient heating production, energy inefficient public and apartment buildings are the proof inability to act.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO RAIDA	10
1.1. Pagrindinių sąvokų analizė	10
1.2. Šilumos energijos sektoriaus ypatumai ir plėtros tendencijos	12
1.2.1. Šilumos ūkio rinkos bruožai	12
1.2.2. Centralizuoto šilumos ūkio raida pasaulyje ir Lietuvoje	16
1.2.2.1. Šilumos energijos sektoriaus istorija ir pasaulinė energetikos plėtra	16
1.2.2.2. Lietuvos energetikos raidos tendencijos pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu	19
1.2.2.3. Šilumos ūkio vieta nacionalinės energetikos sistemoje	20
1.3. Aplinkosauginių sprendinių svarba šilumos gamybos sektoriui	23
1.4. Visuomeninių pastatų ir daugiabučių namų modernizavimas	28
1.4.1. Lietuvos pastatai pagal statybos laikotarpius	28
1.4.2. Daugiabučių namų modernizacija	30
1.4.2.1. Daugiabučių namų modernizaciją stabdantys veiksniai	35
2. LIETUVOS ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	37
2.1. Lietuvos centralizuoto šilumos ūkio rinkos teisinio reguliavimo principai	37
2.2. Institucijos, vykdančios energetikos sektoriaus valstybinį valdymą Lietuvoje	38
2.2.1. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija ir jos kompetencija	41
2.3. Šilumos ūkio kainų reguliavimo pagrindai Lietuvos Respublikos teisės aktuose	44
2.3.1. Teisės normos, reguliuojančių šilumos energijos rinką ir kainas	44
2.3.2. Šilumos sektoriaus paslaugų kainodaros pagrindai Lietuvos Respublikos įstatymuose	45
2.3.3. Šilumos ūkio kainų teisinis reglamentavimas įstatymus įgyvendinančiuose teisės aktuose ..	49
2.4. Savivaldybių vaidmuo centralizuoto šilumos ūkio reguliavimo procese	52
3. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS OPTIMIZAVIMAS RADVILIŠKIO MIESTE	57
3.1. Radviliškio miesto centralizuoto šilumos ūkio raida ir esamos būklės apžvalga	57
3.1.1. Šilumos tiekimo įmonės bendroji informacija	57
3.1.2. Radviliškio miesto šilumos ūkio raida	59
3.1.3. Pagrindiniai veiklos rezultatai ir finansinės atskaitomybės duomenys	63
3.2. Efektyvios veiklos plėtra - biokuro katilinė	65
3.4. Šilumos ūkio optimizavimo tendencijos	70
3.4.1. Daugiabučių namų modernizacija Radviliškio mieste	72
3.4.2. Renovuotų daugiabučių namų šilumos suvartojimo analizė	73
IŠVADOS	78
LITERATŪRA	80
PRIEDAI	86

IVADAS

Centralizuotas šilumos ūkis yra vienas svarbiausių energetikos sektorių Lietuvoje, kuris daro įtaką šalies ekonominiam augimui ir konkurencingumui, energijos tiekimo saugumui, kurį galima laikyti nacionalinio saugumo klausimu.

Magistro darbo temą „Centralizuoto šilumos ūkio veiklos optimizavimas: Radviliškio miesto atvejis“ pasirinkau neatsitiktinai. Dvylika metų dirbu UAB „Radviliškio šiluma“ technikos ir informatikos skyriaus inžiniere realizacijai. Atlieku šilumos energijos paskirstymą ir paskaičiavimą vartotojams, analizuoju šilumos energijos suvartojimus, atlikus analizes, pateikiu siūlymus ir pastabas abonentinio skyriaus darbuotojams. Analizuoju vartotojų mokėjimus ir įsiskolinimus. Organizuoju skolų teisminį išieškojimą. Kasdien, savo kompetencijos ribose, konsultuoju vartotojus. Pateikiu žiniasklaidos atstovams analizes ir ataskaitas apie šilumos suvartojimus Radviliškio mieste.

Tyrimo problema.

Šilumos ir karšto vandens tiekimas yra viešąjį interesą atitinkanti paslauga, kuria naudojasi daugelis šalies gyventojų, todėl šalies ekonomikos nuosmukis ir nuo 2006 m. vis kylančios centralizuotai tiekiamos šilumos sektoriaus paslaugų kainos sukėlė pasipiktinimą ir nepasitenkinimą įtvirtintu Lietuvos šilumos energijos rinkos kainų teisinio reguliavimo modeliu.

Centralizuotas šilumos tiekimas visuomenėje dažnai vertinamas prieštaringai. Iš šilumos tiekėjų, kurie Lietuvoje didžiąja dalimi yra savivaldybių pavaldume, gyventojai laukia geresnio paslaugų prieinamumo. Lūkesčiai, kad centralizuotas šilumos tiekimas taps prieinamesnis ir patrauklesnis, kol kas nepasiteisina, o didėjančios šilumos kainos kelia įtampą tarp visuomenės ir centralizuotos šilumos tiekėjų.

Šio baigiamojo darbo metu atlikto tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad ne šilumos kainos dydis yra pagrindinė problema, o tai, kad jos pagaminama ir suvartojama pernelyg daug. To priežastis – seni, blogai apšiltinti namai, kurie šildo ne butą, o orą lauke. Todėl pats pirmasis, labiausiai pagrįstas ir ilgalaikis būdas sumažinti išlaidas už šilumą - investuoti į savo būsto apšiltinimą ir šilumos taupymą.

Viena didžiausių problemų yra, kad mažuose šalies miestuose ir rajonuose iširus Tarybų Sąjungai dauguma įmonių, vartojusių centralizuotai tiekiamą šilumą, nutraukė veiklą ir šilumos suvartojimas stipriai sumažėjo. Dėl to daugelyje šilumos tiekimo įmonių katilai, šilumos tiekimo tinklai, ir kita įranga tapo per dideli esamiems šilumos poreikiams. Katilinių įranga yra pasenusi ir susidėvėjusi, todėl ir gamybos efektyvumas yra mažesnis, o išlaidos šilumos vienetai pagaminti – didesnės nei didžiuosiuose miestuose.

Aplinkos taršos mažinimui būtina didinti energijos gamybos ir vartojimo efektyvumą bei skatinti atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą.

Tyrimo aktualumas.

Tyrimo aktualumą nulemia tai, kad pastaraisiais metais, o ypač nuo 2007 metų, augančios visų kuro rūšių kainos ženkliai mažina šilumos gamyba užsiimančių įmonių pelną. Tik Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos dėka, daugelio savivaldybių tarybos, turinčios teisę, o ir privalančios tvirtinti šilumos kainas, patvirtino tokias kainas, kurios suteikia galimybę įmonėms modernizuoti gamybą, numatyti plėtros galimybes. Suprantama ir savivaldybių tarybų pozicija – jų tikslas apsaugoti gyventojus nuo sparčiai didėjančių išlaidų, kurios mažina pragyvenimo lygį.

Pasirinkta tema aktuali finansų krizę išgyvenančios Lietuvos ekonomikai, nes be infliacijos lygio kilimo, BVP augimo lėtėjimo ir kitų procesų, sparčiai kyla ir energijos kainos. Tai kelia ne tik gyventojų pasipiktinimą, bet ir valstybės, savivaldybių institucijų susirūpinimą šiuo klausimu. Savivaldybės turėtų tapti vyriausybės partneriais, nes jos vienos be savivaldos palaikymo negali atremti visų išskylančių sunkumų. Reikia daryti viską, kad piliečiai keistų savo elgseną visose gyvenimo srityse – transporto vartojimo, alternatyvios energetikos paieškose, atliekų mažinimo, maisto pardavimo, pirkimo, vartojimo srityse, saugant aplinką, planuojant miestus, naujai pertvarkant pastatų, pirmiausia visuomeninės paskirties, šiltinimo programas ir darbus. Šilumos kainodaros tema labai daug diskutuojama įvairiuose valdžios lygmenyse, žiniasklaidoje, vyksta konferencijos, ieškoma priemonių padėčiai pagerinti. Šiame procese dalyvavo įvairios institucijos, tarp jų Lietuvos Respublikos Seimas, jo nariai, Valstybės kontrolė ir Seimo Audito komitetas, Komisija, Lietuvos savivaldybių asociacijos, vartotojų teises ginančios organizacijos. Tačiau praktika rodo, kad 2008 m. pakeistas Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas, patvirtinta nauja šilumos kainų nustatymo metodika šilumos sektoriaus paslaugų kainodaros teisinio reglamentavimo trūkumų nepašalina ir kainų didėjimo problemos neišsprendė.

Lietuvos nacionalinės energetikos politikos tikslai, kurie yra išdėstyti Lietuvos Nacionalinėje energetikos strategijoje, betarpiškai siejasi su efektyvios bendros šilumos ir elektros energijos gamybos plėtra. Minėtoje strategijoje numatyta užtikrinti patikimą ir saugų šilumos energijos tiekimą patiriant mažiausiai išlaidų ir kuo mažiau teršiant aplinką, nuolat didinant centralizuoto šilumos sektoriaus veiklos efektyvumą.

Tyrimo objektas.

Centralizuoto šilumos ūkio veiklos optimizavimas: Radviliškio miesto atvejo analizė.

Tyrimo dalykas.

Šilumos energijos ir šilumos ūkio bei jo rinkos specifika, teisinio reguliavimo principinės nuostatos, institucijų, vykdančių valstybinį energetikos sektoriais valdymą Lietuvoje, kompetencija, vertikaliai integruotų monopolijų šilumos ūkyje ypatumai, centralizuoto šilumos tiekimo raida, plėtros tendencijos Lietuvoje ir pasaulyje. Lietuvos šilumos ūkio kainodaros reglamentavimo tyrimas. Aplinkosauginiai reikalavimai energetiniame sektoriuje. Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos įgyvendinimo analizė. Tyrimo dalykas yra UAB „Radviliškio šiluma“, kuri yra viena iš 60 šalies įmonių, gaminančių ir tiekiančių šilumos energiją termofikaciniu vandens pavidalu. Radviliškio miesto centralizuoto šilumos ūkio teoriniu ir praktiniu aspektu reikšmingos savybės bei ypatumai: įmonės vystimosi tendencijos, priemonės šilumos pardavimo kainų stabilizavimui, pokyčių rinkose įtaka įmonės rodikliams, veiklos optimizavimo, efektyvumo ir perspektyvų analizei, būdai artimiausioje ateityje (2010-2012 m.) užtikrinti įmonės optimalią veiklą bei gamybos modernizavimą.

Darbo tikslas.

Išanalizuoti centralizuoto šilumos ūkio raidą, veiklos pokyčius, teisinio reglamentavimo įtaką ir poveikį bei susidariusias problemas UAB „Radviliškio šiluma“ pavyzdžiu.

Tyrimo uždaviniai:

- Atskleisti šilumos ūkio specifiką, šilumos energijos rinkos sampratą ir jos teisinio reguliavimo principines nuostatas bei jų plėtros tendencijas, aptarti Lietuvos šilumos ūkio rinką reguliuojančių institucijų kompetenciją ir savivaldybių bei kitų institucijų vaidmenį šilumos įmonių veiklos reguliavimo procese.
- Išnagrinėti Lietuvos teisės aktuose įtvirtintus šilumos tiekimo sektoriaus ir jo kainodaros teisinio reguliavimo principus, šilumos kainų nustatymo nuostatas, raidą, ištirti jų įtaką šilumos tiekimo įmonių veiklai.
- Atskleisti daugiabučių gyvenamųjų namų atnaujinimą (modernizavimą) paskatinusias priežastis ir ją stabdančius veiksnius Lietuvoje. Aptarti modernizacijos kliūtis ir problemas Radviliškio mieste.
- Išanalizuoti kogeneracijos plėtros įgyvendinimo įtaka centralizuoto šilumos tiekimo sektoriaus veiklos efektyvumo didinimui ir šilumos savikainos mažinimui.
- Pateikti praktinius siūlymus kaip skatinti tiekėjus bei vartotojus efektyviai gaminti ir panaudoti energiją.
- Išanalizuoti UAB „Radviliškio šiluma“ veiklos optimizavimo galimybes.

Iškelta hipotezė

Lietuvos šilumos ūkio optimizavimas neįmanomas be: efektyvios šilumos gamybos, kogeneracinių jėgainių plėtros, atnaujintų šilumos tiekimo tinklų ir energiją švaistančių visuomeninių pastatų bei daugiabučių namų renovacijos.

Tyrimų bazė. Atliekant tyrimą buvo naudoti šie mokslinių tyrimų metodai:

Teoriniai: mokslinės bei metodinės literatūros, centralizuotą šilumos ūkį reglamentuojančių įstatymų, teisės aktų, valstybinių institucijų raštų, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos ataskaitų, kainų nustatymo metodikų, Lietuvos savivaldybių asociacijos dokumentų, straipsnių iš periodinių leidinių, daktaro disertacijų, Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos interneto puslapyje pateiktos informacijos ir ataskaitų, organizuotų konferencijų pranešimų medžiagos ir interneto duomenų bazės šia tema analizė.

Statistiniai: statistinių duomenų analizė.

Kaip nurodoma literatūroje ir praktinių tyrimų ataskaitose, įmonių veiklos efektyvumo ekonominis vertinimas grindžiamas didesniu ar mažesniu finansinių koeficientų skaičiumi, o investicijos vertinamos pagal atsipirkimo trukmę, tačiau šilumos energiją gaminančių įmonių veiklos efektyvumo vertinimui būtina naudoti platesnį finansinių ir kitų koeficientų spektrą.

Kadangi atliekamas konkrečios įmonės tyrimas, naudojami realūs finansinės atskaitomybės duomenys. Kai kurie veiklos rodikliai palyginami su šalies analogiškų įmonių rodikliais. Duomenų apdorojimas, sisteminimas bei kiti skaičiavimai atlikti MS Excel programa.

Siekiant kuo detaliau ir informatyviau atskleisti UAB „Radviliškio šiluma“ veiklą, kiekybinio tyrimo metodu buvo nagrinėjami šilumos sektoriaus veiklos rezultatai 1999–2009 m. Taikant duomenų analizės metodą buvo analizuoti įmonės veiklos rodikliai, nustatytos skirtingų reiškinių kitimo tendencijos.

Visa surinkta informacija darbe pateikiama aprašomojo, analitinio bei grafinio metodo pagalba.

Tyrimo rezultatai.

Rezultatų naujumas.

Dauguma politikų, teoretikų ir analitikų centralizuoto šilumos ūkio veiklą mato didžiųjų miestų, tokių kaip Vilnius, Kaunas, Klaipėda mastu, tačiau retai įsigilinama į mažesniųjų regionų vietines problemas. Mokslinio tyrimo naujumas pasireiškia tuo, kad šis darbas yra pirmas bandymas lyginamosios analizės būdu atskleisti vidutinių miestų šilumos ūkio veiklos trūkumus ir pranašumus (Radviliškio miesto pavyzdžiu). Rezultatų naujumą patvirtina šiame darbe pateikti siūlymai, leidžiantys pristabdyti šilumos kainų didėjimą skatinant vartotojus, rajono savivaldybę ir šilumos tiekėją efektyviai panaudoti šilumos energiją.

Rezultatų reikšmingumas.

Praktinio reikšmingumo prasme autorė nustatė, kad UAB „Radviliškio šiluma“ nesiimant konkrečių ir kardinalių priemonių veiklos ekonominiam efektyvumui didinti, jau artimiausiu metu gali tecti vėl didinti šilumos energijos pardavimo kainas, o tai iššauktų tiek steigėjo (rajono savivaldybės), tiek miesto gyventojų susirūpinimą ir neigiamas socialines pasekmes.

Anot Hal R. Varian (2004) Šilumos gamybai, kai dauguma vartotojų – gyventojai, negalima taikyti taisyklės, kad kainos kinta tol, kol pasiūla ir paklausa susilygina. Įmonė negali toliau sėkmingai veikti su ta pačia materialine – technine baze ir tomis pačiomis technologijomis. Tik didesnis kuro alternatyvų buvimas (biokuras) gali leisti varijuoti kuru kintant jo kainoms. Kogeneracinė jėgainė aprūpins įmonę pigesne elektros energija, pagerins šilumos gamybos patikimumą ir sumažins jos gamybos sąnaudas. Baigiamajame darbe pateikiami realūs, susisteminti ir ekonomiškai pagrįsti siūlymai, galimi pritaikyti praktikoje, Radviliškio mieste.

1. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO RAIDA

1.1. Pagrindinių sąvokų analizė

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262; Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2224; Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas, Valstybės žinios, 2007, Nr. 130-5259:

A

Analizė – tyrimas, kruopštus aplinkybių ir priežasčių nustatymas.

ATL - apyvartiniai taršos leidimai.

Atsinaujinantieji energijos ištekliai – gamtos ištekliai: vandens potencinė energija, saulės, vėjo, biomasės ir žemės gelmių šilumos (geoterminė) energija.

B

Bendra šilumos ir elektros energijos gamyba (kogeneracija) – šilumos ir elektros energijos gamyba bendrame technologiniame cikle;

Biokuras - degūs dujiniai, skysti ir kieti produktai, išgauti iš biomasės; miško bei medienos atliekos, šiaudai, durpės, žemės ūkio atliekos, augalai, biodujos ir kitas biologinės kilmės kuras, naudojamas energijai gaminti.

E

Efektyvumas – veiklos, išteklių ar darbo laiko rezultatyvumas, veiksmingumas, kai rezultatas pasiekiamas panaudojant mažiausiai išteklių; apibendrintas produktyvumo rodiklis.

I

Ilgalaikis turtas – daiktai ir kiti nuosavybės teisės objektai, kurie naudojami ekonominėje veikloje ilgiau kaip vienerius metus ir kurių įsigijimo kaina yra ne mažesnė negu apmokestinamojo asmens nustatytoji.

Išlaidos – sunaudotos lėšos, piniginės sąnaudos arba sąnaudos, įvertintos pinigais.

K

Koeficientas – dydžių santykio ar pokyčio rodiklis.

Kogeneracija (Bendra šilumos ir elektros energijos gamyba) - šilumos ir elektros energijos gamyba bendrame technologiniame cikle;

Kreditas – paskola, skolintieji aktyvai.

M

Mokumas – galimybė ar pajėgumas padengti visus įsipareigojimus.

P

Pajamos – lėšos gautos (ar gautinos) už parduotą produkciją ir kitą turtą.

Palūkanos – procentais išreikšta pinigų skolinimosi kaina.

Paskola – už palūkanas (ar be jų) pasiskolintos lėšos.

Pelnas – pajamų dalis atskaičius išlaidas.

Prognozė – būsimos ar buvusios padėties nustatymas, remiantis prielaidomis apie galimą įvykių seką.

R

Rizika – galimas pavojus veiklai, tikimybė, kad faktiškos pajamos gali nukrypti nuo laukiamų.

S

Savininkas (savininkai) – individualios įmonės savininkas, valstybės ir savivaldybės įmonės steigėjas, akcininkas (akcininkai), turintis (turintys) daugiau kaip 10 procentų balsavimo teisę suteikiančių akcijų, viešosios įstaigos dalininkai.

Sąnaudos – (pagal Pelno mokesčio įstatymą) išlaidos, kurias galima atimti iš pajamų, skaičiuojant apmokestinamąjį pelną.

Strategija – ilgalaikių, esminių veiklos nuostatų bei jos svarbiausių tikslų įgyvendinimo kelių visuma.

Š

Šilumos bazinė kaina – ilgalaikė šilumos kaina, apskaičiuota pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintas šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikas.

Šilumos ūkio specialusis planas – savivaldybių specialiojo planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiamos naujai planuojamos šilumos vartotojų teritorijos, nurodomi galimi ir alternatyvūs šildymo būdai ir kurio tikslas yra tenkinti vartotojų šilumos poreikius vartotojui mažiausiomis sąnaudomis, neviršijant leidžiamo neigiamo poveikio aplinkai.

T

Teršalai – į aplinką išmetamos teršiančios medžiagos, kurios kenksmingai veikia žmogaus sveikatą ir aplinką.

1.2. Šilumos energijos sektoriaus ypatumai ir plėtros tendencijos

1.2.1. Šilumos ūkio rinkos bruožai

Šilumos ūkis yra vienas iš Lietuvos energetikos¹ sektorių, tiesiogiai susijusių su šilumos ir karšto vandens gamyba, perdavimu, tiekimu ir vartojimu (Žin., 2007, Nr. 130-5259). Lietuvos energetikos sektorius yra vienas reikšmingiausių šalyje, turintis įtakos šalies ekonominiam augimui ir konkurencingumui, o energijos tiekimo saugumą galima laikyti nacionalinio saugumo klausimu².

Šilumos energijos, kaip produkto, rinkos ypatumus ir teisinio reglamentavimo specifika lemia šilumos energijos išskirtinės savybės. Šilumos energija yra transportuojama vamzdiniais, o ne įprastu transportu, ji negali būti saugoma. Šilumos energijos srautų judėjimas priklauso nuo fizikos dėsnių, o ne nuo šalių susitarimų. Nėra jokio fizinio ryšio tarp konkretaus gamintojo ir vartotojo. Nuo to momento, kai gamintojo šilumos energija patenka į perdavimo tinklus, ji tampa nebeatskiriama nuo kitų gamintojų (jei tokių yra) pagamintos šilumos energijos. Šilumos energija yra nemateriali, jos gamyba turi sutapti su vartojimu, o tai vienas iš esminių paslaugų požymių.

Įdomu tai, kad skirtingai nuo elektros energijos, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. 72-2262) (toliau nurodant šaltinį trumpinama – CK) 6.293 str. šilumos energija tiesiogiai nepriskirta produktams, tačiau jos išskirtinės savybės atitinka tame pačiame kodekso straipsnyje pateikiamą sąvokos „produktas“ apibrėžimą. Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme (Žin., 2002, Nr. 56-2224) (toliau nurodant šaltinį trumpinama – EI) įtvirtinta nuostata, kad šilumos energija (kaip ir kitos energijos rūšys – elektros energija bei gamtinės dujos) laikoma preke (2 str. 2, 3 d.). Civilinio kodekso 6.391 str. nurodoma, jog aprūpinimas šilumos energija, kaip ir elektros energija, dujomis, nafta ir naftos produktais, vandeniu, laikomas aprūpinimu energija per jų tiekimo tinklus, o energijos pirkimo- pardavimo sutartis laikoma viešąja sutartimi (CK 6.383 str. 3 d.). Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme (2 str. 23 d.) (Žin., 2002, Nr. 35-1271) bei Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatyme (2 str. 11 d.) (Žin., 2007, Nr. 12-488).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarime (Žin., 2008, Nr. 71-2791) pagrįstai nurodoma, kad „centralizuotos šilumos tiekimas – viešąjį interesą atitinkanti paslauga“, aktuali daugeliui Lietuvos gyventojų. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatyme (toliau nurodant šaltinį trumpinama – ŠŪĮ) tokioms paslaugoms priskiriama kogeneracija³, taip pat geoterminės energijos pagamintos šilumos

¹ Energetikos įstatyme (2 str. 1 d.) nurodoma, jog energetika – tai energetikos veiklą apimanti ūkio dalis.

² Europos sąjungos energetikos politikos įtaka Lietuvos elektros ir šilumos energetikos saugumui. Poveikio vertinimas. 2005 m. lapkričio 28 d. Galutinė ataskaita. p. 6.

³ Kogeneracijos proceso metu viename technologiniame cikle yra kartu gaminama šilumos ir elektros energija.

supirkimas į šilumos tiekimo sistemas (4 str. 3 d.) ir kt. Taigi apibendrinant šias nuostatas, galima daryti išvadą, kad pati šilumos energija yra prekė, o jos gamyba, perdavimas ir tiekimas yra paslaugos.

Šilumos energetikos sektoriaus pagrindą sudaro trys pagrindinės veiklos: gamyba, perdavimas, tiekimas⁴ (susidedantis iš dviejų veiklų – tiekimo ir pardavimo⁵), kurios detalai yra apibrėžtos Energetikos ir Šilumos ūkio įstatymuose, todėl šiame darbe neanalizuojamos.

Aptartos veiklos formuoja šilumos energijos rinką. Rinka (anglų k. – market) – tai ekonominė mainų sistema, užtikrinanti prekių ir paslaugų (tarp jų ir išteklių) pirkimą ir pardavimą (Nagle, 2006). Šilumos energijos rinką galima apibūdinti kaip visuomeninių santykių sistemą, kuri užtikrina šilumos energijos ir su jos gamyba, perdavimu bei tiekimu susijusių paslaugų pirkimą ir pardavimą. Panašią nuostatą įtvirtina ir Šilumos ūkio įstatymas (1 str. 1 d.), kuriame nurodoma, kad šis įstatymas reglamentuoja šilumos ūkio subjektų veiklą, jų santykius su šilumos vartotojais, tarpusavio ryšius ir atsakomybę.

Kalbant apie rinką kaip apie ekonominių mainų sistemą, įdomu paminėti tai, kad viena iš teisės teorijų pačią teisę kildina iš lygiaverčių mainų. Senovės mąstytojai sakė (Новичкий, 1995), kad tai galima paaiškinti kaip individų būtinybę bendrauti, burtis į visuomenę siekiant vieno tikslo – nuolat keistis paslaugomis (kadangi individas pats sau yra kultūriškai nepakankamas: objektyviai nesugeba susikurti, pasigaminti visų jo teisių saugai būtinų reikmių).

Šilumos energijos rinkos specifinis bruožas yra tas, kad šilumos energija kaip prekė yra betarpiškai susijusi su jos perdavimo paslauga. Šilumos energijos mainų sistema negali egzistuoti be šilumos perdavimo ir kitų paslaugų, susijusių su šilumos energijos tiekimu, todėl plačiąja prasme šilumos energijos rinkos sąvoka apima ne tik šilumos energijos, bet ir paslaugų, susijusių su šilumos energijos tiekimu, pirkimą ir pardavimą. Siaurąja prasme šilumos energijos rinka gali būti suprantama kaip mainų sistema, užtikrinanti tik šilumos energijos pirkimą- pardavimą. Šiame darbe šilumos energijos rinkos sąvoka vartojama plačiąja prasme.

Šilumos energijos rinka gali būti skirstoma į mažesnes rinkas įvairiais aspektais: pagal teisinio reguliavimo pobūdį (reguliuojamoji ir nereguliuojamoji šilumos energijos rinka); pagal šilumos energijos gamybos šaltinius (šilumos energijos, pagamintos naudojant tradicinius energijos šaltinius (dujas, naftą ir kt.), rinka ir „švarios“ šilumos energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, kogeneraciją, rinka⁶); pagal šilumos energijos rinkos dalyvius (didmeninė ir mažmeninė šilumos energijos rinka); pagal su šilumos energijos tiekimu vartotojams

⁴ Šilumos energijos tiekimas – tai daugeliu atveju aukštos temperatūros termofikacinio vandens (su jo turima energija) transportavimas vamzdiniais vartotojams.

⁵ Tai veikla, susijusi su sąskaitų, mokėjimo pranešimų apie suvartotą šilumą parengimu ir pateikimu vartotojams, šilumos suvartojimo bei mokėjimų sistema, vartotojų informavimu, bei kita, su pardavimu susijusi veikla.

⁶ 2004 vasario 11 d. direktyva 2004/8/EB dėl termofikacijos skatinimo, remiantis naudingosios šilumos paklausa vidaus energetikos rinkoje, ir iš dalies keičianti direktyvą 92/42/EEB. 2004 Specialusis leidimas: 2004-12-30 Nr.1

susijusias paslaugas (šilumos, karšto vandens tiekimo rinka, pastato šildymo ir karšto vandens sistemos priežiūros rinka).

Ilgą laiką pasaulyje ir Lietuvoje energetikos, taip pat ir šilumos sektoriuje veikė monopolinės⁷ vertikaliosios integracijos įmonės, vykdančios visas energijai tiekti būtinas veiklas. Šilumos energijos gamintojai patys vykdė energijos perdavimą, tiekimą (pristatymą ir pardavimą). Tai galima paaiškinti kaip pradinius centralizuotai pagamintos šilumos tiekimo tikslus ir tradicijas, kuriuos lėmė istorinės centralizuotos šilumos tiekimo atsiradimo ir plėtros sąlygos. Todėl konkurencija šilumos sektoriuje negalėjo egzistuoti. Šilumos energijos sektoriaus reglamentavimo objektas buvo monopolinių įmonių veikla. „Paveldėtas“ Lietuvos energetikos sektorius buvo orientuotas į neefektyvų elektros energijos ir naftos produktų vartojimą bei dideles eksporto apimtis (Klevas, Štreimikienė, Grikštaitė, 2007).

Vertikaliai integruotos monopolijos šilumos ūkyje, ekonomikos teoretikų nuomone, yra rinkos ydų⁸ (nepakankamumas, netobulumas, anglų k. – market failure) priežastis, kurios lemia efektyvumo praradimus ir įėjimo į šaką apribojimus (Kahn, 2002) dėl gamybos veiksmų nuosavybės koncentracijos ir gamybos masto ekonomijos (anglų k. – economies of scale)⁹. Apibendrinus ekonomikos teoriją, galima teigti, kad natūralios monopolijos rinka pasižymi šiomis savybėmis:

- rinkoje yra vienas pardavėjas, parduodantis prekę¹⁰, kuri neturi pakaitalų rinkoje;
- monopolinės įmonės ir atitinkamos pramonės šakos pasiūla sutampa;
- pardavėjas visiškai kontroliuoja pasiūlos kiekį ir gali daryti didelę įtaką kainai;
- masto ekonomijos sąlygos leidžia patenkinti visą rinkos paklausą su mažesniais vidutiniais kaštais. Tokia situacija yra priešinga tobulai konkurencijai (Голощапов, 2000) (kai rinkoje egzistuoja daug prekės pakaitalų, pardavėjų, o prekės kainą nustato prekės pasiūlos ir paklausos santykis (Батаева, 2001)).

Praktika rodo, kad, susidurdama su monopolijomis ir demonopolizavimo (kuriems pastaruoju metu Europos Sąjungos skiriamas didelis dėmesys) sunkumais (Батаева, 2001), valstybė imasi reguliavimo: kainų reguliavimo ir įėjimo į rinką sąlygų koregavimo. Čia pasireiškia valstybės bruožas – įteisinta prievartos galimybė – kai kurių ekonominių galimybių, kurios gali būti naudingos kai kuriems rinkos dalyviams, apribojimas. Valstybės prievarta siekiama perskirstyti tai, kuo disponuoja kiti (Mansfield, 1985), ir šiuo atveju prievarta pateisinama, kadangi atveria kelią kitoms ekonominėms galimybėms (šiuo atveju rinkos liberalizavimui, konkurencijos atsiradimui),

⁷ Monopolija (anglų k. – monopoly) – rinka, kurioje vyrauja vienintelis prekių pardavėjas.

⁸ Rinkos yda – tai tokia situacija, kurioje racionalus žmonių elgesys neužtikrina Pareto efektyvaus išteklių išdėstymo (alokacijos).

⁹ Masto ekonomiją pasaulyje žinomi ekonomikos teoretikai broliai P. ir R. Wonnacott¹⁹ apibūdina kaip vidutinių gamybos kaštų (anglų k. – average total cost) sumažėjimą, sąlygojamą gamybos apimties augimo.

¹⁰ Čia „prekės“ sąvoka vartojama plačiąja prasme, t. y. „prekės“ sąvoka apima ne tik prekes, bet ir paslaugas.

reikšmingesnėms individualios ar visuomeninės gerovės prasme (Черниловский, 1995). Galima paminėti ir tai, kad valstybės įsikišimo sferose rinkos ydos būna susijusios su valstybės institucijų klaidomis, tačiau atsiranda ir dėl objektyvių priežasčių.

Šilumos energetikos sektoriaus efektyvaus reguliavimo reforma siekiama atskirti minėtas veiklas, šilumos ir (ar) karšto vandens gamybą ir tiekimą atveriant konkurencijai. Sąlygų energetikos sektoriaus liberalizavimui ir konkurencijai sukūrimas yra daugelio pasaulio valstybių prioritetas (Štreimikienė, 2002). Šios pastangos dedamos tikintis, kad konkurencija tarp rinkos dalyvių sumažins kainas šiame sektoriuje. Šilumos energetikos sektorius paprastai reformuojamas keliais aspektais: keičiant energetikos veikla užsiimančių įmonių nuosavybės (kontrolės) formas (Milčiuvienė, 2006); keičiant rinkos struktūrą; visur, kur tai tikslinga, atsisakant valstybinės nuosavybės; įvedant modernius valdymo principus (Miškinis, Deksnys, 2003). Pasikeitimai šilumos energijos rinkos struktūroje gali būti apibūdinami keturiomis kategorijomis (Cleveland, 2004), kurių kiekviena atspindi skirtingą konkurencijos lygį¹¹: monopolija; vieningas supirkėjas (monopsonija¹², anglų k. – monopsony); konkurencinė didmeninė šilumos energijos rinka; konkurencinė mažmeninė šilumos energijos rinka.

Spartus technologijų vystimasis lėmė tai, kad natūraliomis monopolijomis šiandien yra tik šilumos energijos perdavimo veikla, o šilumos energijos ir karšto vandens gamyba bei tiekimas, taip pat pastatų šilumos ir karšto vandens sistemos priežiūra yra veiklos, kuriose konkurencija galima. Šilumos energijos perdavimo rinka išlieka natūralia monopolija, kadangi alternatyvių šilumos tinklų statyba yra nepateisinama nei ekonominiu, nei aplinkosauginiu požiūriu.

Šilumos ir (ar) karšto vandens kainų reguliavimo prasme iš visų paslaugų svarbiausios yra šilumos energijos perdavimo ir tiekimo paslaugos. Daugelio kitų paslaugų kaina¹³ yra įskaičiuojama į šilumos energijos gamybos, perdavimo, tiekimo kainas. Be šių kainų yra nustatomos ir kitos kainos. Tai – pastato šildymo ir karšto vandens sistemos priežiūros tarifas¹⁴, karšto vandens apskaitos prietaisų aptarnavimo mokestis (ŠŪĮ 16 str. 4 d.).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad šilumos energijos sektorius yra viena reikšmingiausių šalies ūkio sričių, o centralizuotas šilumos energijos tiekimas – viešąjį interesą atitinkanti paslauga. Šilumos ūkio pagrindą sudaro trys pagrindinės veiklos: gamyba, perdavimas, tiekimas ir daug kitų su šilumos ir karšto vandens tiekimu vartotojams susijusių paslaugų. Specifinės šilumos energijos savybės lemia šilumos energijos rinkos savitumą. Šilumos energijos rinka, kaip mainų sistema, negali egzistuoti atskirai nuo šilumos energijos perdavimo, tiekimo ir kitų paslaugų, susijusių su

¹¹ Christopher W.J. EU Energy Law. The Internal Energy Market. Vol. I. – Belgium: Claeys and Casteels, 2004. P.184.

¹² Monopsonija (anglų k.– monopsony) – rinka, kurioje vyrauja vienintelis pirkėjas.

¹³ Kaina – santykis, kuriuo prekės mainomos viena į kitą ir kuris išreikštas pinigais.

¹⁴ Šios sistemos priežiūros sąnaudos pagal Šilumos ūkio įstatymą (32 str. 2 d.) negali būti įtraukiamos į šilumos ir karšto vandens kainas.

šilumos energijos tiekimu. Todėl šilumos energijos rinkos sąvoka apima šilumos energijos bei paslaugų, susijusių su šilumos energijos tiekimu, pirkimu ir pardavimu. Šiuo metu Lietuvoje šilumos energijos rinką reguliuoja valstybė, o dėl vis dar egzistuojančių natūralių monopolijų šilumos tiekimo rinkoje didžiausia konkurencija egzistuoja pastatų šildymo ir karšto vandens sistemos priežiūros srityje.

1.2.2. Centralizuoto šilumos ūkio raida pasaulyje ir Lietuvoje

1.2.2.1. Šilumos energijos sektoriaus istorija ir pasaulinė energetikos plėtra

Centralizuotas šilumos tiekimas, kaip parodė daugelio Vakarų Europos šalių patirtis, yra gyventojams labiausiai priimtinas šiluma aprūpinimo būdas, skaičiuojantis savo egzistavimo pradžią nuo 1876 m. JAV. Pirmosios sistemos, pradėjusios centralizuotai tiekti garą Locport'e, sėkmė buvo geras postūmis, paskatines vystyti centralizuoto šilumos tiekimo sistemas kitose JAV vietovėse¹⁵. Europoje pirmosios centralizuoto šilumos tiekimo sistemos buvo įrengtos paskutinįjį 19 a. dešimtmetį Vokietijoje, Hamburgo miesto rotušėje ir Berlyno technikos universitete. Centralizuoto šilumos tiekimo sistemos nuo trečiojo 20 a. dešimtmečio pradėtos sparčiai diegti kituose Vokietijos miestuose, taip pat ir kitose šalyse¹⁶. Tų sistemų diegimas ir vystymas rėmėsi grynai komerciniu požiūriu. Visai kitaip centralizuoto šilumos tiekimo vystymas vyko buvusioje Tarybų Sąjungoje ir Centrinės bei Rytų Europos šalyse. Šiose teritorijose centralizuotas šilumos tiekimas buvo kuriamas planinės ekonomikos pagrindu.

Lietuvoje centralizuoto šilumos tiekimo pradžia laikoma 1947 m. birželio 7 d., kai Kaune iš Petrašiūnų šiluminės elektrinės buvo pradėtas tiekti garas popieriaus fabrikui. Kiek vėliau iš šios elektrinės pradėtas tiekti ir karštas vanduo gyvenamiesiems namams šildyti. Vėlesniais metais centralizuotas šilumos tiekimas Lietuvoje buvo sparčiai vystomas ir 1990 m. buvo pasiektas tas lygis, kuris yra dabar¹⁷.

Centralizuotas šilumos tiekimas, vystomas tiek grynai komerciniais tikslais, tiek grindžiant jo plėtrą planine ekonomika, labai plačiai taikomas šaltesnio klimato šalyse: Skandinavijoje, Rytų ir Vidurio Europoje, Rusijoje. Tokį centralizuoto šilumos tiekimo populiarumą galima paaiškinti jo privalumais gyventojams, kurie yra pagrindiniai centralizuotai tiekiamos šilumos vartotojai. Lietuvoje 2009 m. jie suvartojo 72 proc. patiektos šilumos ir buvo apšildoma per 63 proc. viso miestuose esamo gyvenamojo ploto. Skandinavijos šalyse, taip pat Austrijoje, Belgijoje,

¹⁵ Kodėl ir iš kur atsirado centralizuotas šilumos tiekimas? [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-03]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/pages/cstistorija> >

¹⁶ Danijoje, Olandijoje, Šveicarijoje, Švedijoje, Suomijoje.

¹⁷ CŠT istorija. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-03]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/pages/cstistorija> >

Vokietijoje, Olandijoje centralizuotai tiekiamą šilumą apšildoma apie 90 proc. viso miestuose esamo gyvenamojo ploto. Centralizuotas šilumos tiekimas turėjo ir turi daug pranašumų aprūpinant šilumą, palyginti su kitais energijos nešikliais.

Centralizuotas šilumos tiekimas daug svarbesnis vertinant jį valstybiniu požiūriu, nes išaiškėja dar didesni jo pranašumai, kuriuos galima paversti rimtais svertais, turinčiais didelės įtakos valstybės ūkiui bei energetiniam saugumui. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos (toliau – LŠTA) atstovų nuomone, centralizuotas šilumos tiekimas, kai jam naudojama šiluma yra gaunama kogeneraciniame cikle arba kai naudojamas žemurūšis vietinis kuras, buitinės atliekos, pramoninių procesų atliekinė šiluma, geoterminė šiluma, leidžia žymiai sumažinti importuojamo kuro kiekį, o kartu ir priklausomybę nuo šalių, iš kurių tas kuras importuojamas, taip pat leidžia koncentruoti ir kontroliuoti teršalų išmetimą, efektyviau išnaudoti energijos ir žmogiškuosius išteklius.

Apibendrinant būtina paminėti vieną labai svarbią aplinkybę, kad centralizuotas šilumos tiekimas, kai jam naudojama šiluma yra gaunama kogeneraciniame cikle arba kai naudojamas vietinis atsinaujinantis kuras (biokuras), buitinės atliekos, pramoninių procesų atliekinė šiluma, geoterminė šiluma, leidžia ženkliai sumažinti importuojamo kuro kiekį, o kartu ir priklausomybę nuo šalių, iš kurių tas kuras importuojamas. Be to, taip sutaupoma ir nemažai lėšų, kurios yra išleidžiamos importuojamam kurui (dažniausiai – gamtinėms dujoms) pirkti. Tuo labiau tai svarbu dar ir todėl, kad potencialas antrinei šilumai gauti yra labai didelis.

Anksčiau visuomenės plėtra buvo siejama su ekonominių ir technologinių procesų tobulėjimu. Pastaruoju metu vis labiau didėjant globalizacijai, atsigręžta į aplinkosaugą. Paskutiniaisiais dešimtmečiais vis daugiau aplinkotyros ir socialinių kryptių mokslininkų bei politikų kalba apie suderintą pasaulio raidos koncepciją, kuri skirtinguose šaltiniuose vadinama „darniąją plėtra“, „darnioji raida“ (anglų k. – sustainable development) ir pan. Darniosios plėtros koncepcija tapo centrine diskusijose apie aplinkos ir plėtros sąryšį (Čiegis, 1997). Su šia sąvoka yra susijusios ir kitos sąvokos: darni ekologinė plėtra (Štreimikienė, 2002), ekologinė plėtra (Štreimikienė, 2002), darnumas, darni žemdirbystė, darni energetika, darnioji ekonomikos plėtra (Pearce, 1998). Darnioji energetika – tai energijos gamyba ir vartojimas, užtikrinantis ilgalaikius žmonijos plėtros tikslus visais socialiniais, ekonominiais ir aplinkosauginiais aspektais (Čiegis, 2006).

Šiuo metu deklaruojama, kad labai svarbi pasaulinės energetikos problema yra nepatikimas energijos tiekimas, kuris sunkia našta gula ant didelės žmonijos dalies pečių, ir daugelis šalių yra labai pažeidžiamos dėl energijos tiekimo nutraukimo (Štreimikienė, 2002). Energijos saugumas ir patikimumas didinamas pirmiausia užtikrinant energijos taupymą ir efektyvumą. Daugiau nei 40 proc. pirminės energijos poreikio galima ekonomiškai efektyviai sumažinti pereinamojo laikotarpio ekonomikos šalyse, tokiose kaip Lietuva. Gausinant kuro rūšių įvairovę, diversifikuojant energijos tiekimus, tarp jų ir vietinio kuro (kur tai ekonominiu ir socialiniu požiūriu naudinga); kaupiant ir

išlaikant strategines ir komercines atsargas bei skatinant naujų bei atsinaujinančiųjų energijos išteklių tyrimus ir plėtrą. Tie laikai, kai kiekviena šalis plėtojo savo energetinį ūkį izoliuotai, liko tolimoje praeityje. Šios dienos procesai akivaizdžiai rodo visuotinę tendenciją – energetikos internacionalizaciją, platų regioninį bendradarbiavimą, gretimų šalių veiksmų koordinaciją. Bendrų energetikos sistemų formavimas, ir išteklių rinkos liberalizacija šį procesą daro negrįžtama¹⁸.

Nuo 1989 m. Europoje buvo žengti svarbūs žingsniai energetikos restruktūrizavimo, liberalizavimo ir net privatizavimo linkme. Įvairiose pasaulio šalyse energetikos reformos vyko skirtingai, tačiau buvo laikomasi pagrindinių principų, t. y. pirmiausia – restruktūrizacija, atskiriant generavimą, perdavimą ir paskirstymą bei diegiant konkurenciją generavimo srityje; po to – elektros, dujų ir šilumos tarifų liberalizavimas, siekiant kaupti kapitalą ir pritraukti investuotojus, bei pertvarkytų energetikos įmonių privatizacija¹⁹.

Pažangiausių valstybių energetikos plėtros tendencijų ir perspektyvų analizės rodo, kad atsinaujinančios energijos technologijos yra sparčiausiai besiplėtojanti pasaulio energetikos sritis. Senkant tradicinių iškastinių energetinių žaliavų ištekliams ir didėjant jų kainoms, atsirado didelė būtinybė ieškoti alternatyvių sprendimų galimybių. Po didžiojo naftos produktų kainų šuolio XX a. ir sparčiai išryškėjusiai pasaulinei ekologiškai krizei, imta ieškoti būdų kaip naudotis neišsenkamais energijos šaltiniais, tokiais kaip saulė, vėjas, vanduo, geoterminiai šaltiniai, biokuras ar biodujos. Visi šie alternatyvūs energijos šaltiniai yra ekologiškai švarūs ar bent jau švaresni negu tradiciniai – nafta, orimulsija, anglis ir gamtinės dujos. Taipogi reikia pažymėti, kad alternatyvių energijos šaltinių plėtra sėkmingai prisideda prie šiltnamio efekto problemos sprendimo.

Neatsitiktinai Europos Sąjungoje alternatyvių energijos šaltinių plėtra vertinama kaip viena iš prioritetinių ekonomikos, ekologijos ir energetikos sričių. Manoma, kad atsinaujinanti energetika ženkliai prisidės prie svarbiausių žmonijos problemų, tokių kaip, globalinis atšilimas, ekologija ir apsirūpinimas energijos ištekliais.

Yra nuomonių²⁰, jog nors rinkos užtikrina ekonominį efektyvumą, jos negali garantuoti darniosios energetikos plėtros principų įgyvendinimo, todėl, atveriant energijos rinkas pereinamosios ekonomikos šalyse, būtina įgyvendinti energetikos politiką, skatinančią patikimą, ekologiškai saugią energijos gamybą ir jos vartojimą, užtikrinantį ilgalaikius žmonijos plėtros tikslus visais socialiniais, ekonominiais ir aplinkosauginiais aspektais.

Pateikiant veiksnius, užtikrinančius darniąją energetikos plėtrą, pabrėžiama energijos kainodara²¹. Ji turi lemiamą reikšmę mažinant energijos vartojimo įtaką aplinkai ir užtikrinant

¹⁸ EC DG JRC. Natural Resources and Environmental Panel Report, June 1999.

¹⁹ Energy reforms in Central and Eastern Europe: the first year. New York: United Nations, 1991.

²⁰ Making Sustainable Commitments. An Environmental Strategy for the World Bank. The World Bank: Washington DC, 2000.

²¹ UN-ECE/OECD Recommendation to Governments of ECE Countries on Enhancing the Environment by Reforming Energy Prices, 2001.

energijos efektyvumo gerinimo priemonių įdiegimą. Pagrindinė energijos kainodaros taisyklė – įvertinti visas energijos gamybos, perdavimo, paskirstymo ir vartojimo sąnaudas siekiant garantuoti visos ekonomikos efektyvumą (Štreimikienė, Konstantinavičiūtė, 2003). Šiuo požiūriu energijos rinkos liberalizavimas galėtų būti labai naudingas, tačiau rinka negarantuoja aplinkosaugos reikalavimų tenkinimo, todėl būtina imtis papildomų priemonių norint įgyvendinti darniosios energetikos plėtros tikslus.

1.2.2.2. Lietuvos energetikos raidos tendencijos pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, iš praeities paveldėtas ekstensyvus energetikos sektorius, orientuotas į didelį, bet neveiksmingą elektros energijos ir naftos produktų vartojimą ir nemažą eksportą, savo esminėmis savybėmis (veiksmingumu, valdymo principais, struktūra ir kt.) jau neatitiko dabarties reikalavimų. Todėl valstybės politikos dėmesys pirmiausia buvo kreipiamas į esminę energetikos ūkio pertvarką, energetikos sektoriaus reorganizavimą ir privatizavimą bei Europos Sąjungos direktyvų įgyvendinimą.

Pirmuoju pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu Lietuva, iš buvusios Tarybų Sąjungos perėmusi visą energetikos sektorių, iš esmės nekeitė iki to laiko nustatytų valdymo principų ir struktūros, o bendrai sektoriaus priežiūrai įkūrė Energetikos ministeriją. Taip buvo siekiama užtikrinti valstybės gyvybingumui labai reikšmingos ūkio šakos nepertraukiamą ir patikimą funkcionavimą sunkiu valstybės kūrimo laikotarpiu. Todėl buvo išsaugotas vertikaliai integruoto valdymo principas (Miškinis, Galinis, 2006) elektros, gamtinių dujų ir skystojo kuro tiekimo srityse ir sukurtos valstybinės monopolijos – akcinės bendrovės „Lietuvos energija“, „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos kuras“.

AB „Lietuvos energija“ valdė visą elektros energijos gamybą, perdavimą ir paskirstymą bei centralizuotai tiekiamos šilumos gamybą ir tiekimą daugumoje Lietuvos miestų. Kitoms bendrovėms priklausė gamtinių dujų ir skystojo kuro importo, jų transportavimo ir paskirstymo veikla. Visos trys monopolijos taip pat buvo atsakingos už joms priskirto ūkio techninį eksploatavimą.

Nepriklausomybės atkūrimas Lietuvoje sutapo su iš esmės naujų energetikos ūkio valdymo principų atsiradimu Vakarų šalių ekonomikoje, kurių pagrindinė idėja – atsisakyti vertikaliai integruotų monopolijų, jų vietoje sukurti nepriklausomas energijos gamybos, perdavimo (transportavimo) bei paskirstymo kompanijas ir visur, kur tai iš esmės įmanoma, sudaryti laisvos konkurencijos sąlygas.

Lietuva, dar prieš tapdama Europos Sąjungos nare, reorganizavo visą šalies energetikos sektorių taip, kad atitiktų visas pagrindines Europos Sąjungos direktyvas šio sektoriaus valdymo

srietyje, o didelė energetikos sektoriaus dalis buvo privatizuota. Dar 1997 m., remiantis pirmuoju AB „Lietuvos energijos“ restruktūrizavimo įstatymu, visa veikla, susijusi su centralizuotu šildymu, ir termofikacinės elektrinės Vilniuje, Kaune bei Klaipėdoje buvo perduotos sukurtoms naujoms nepriklausomoms kompanijoms, pavaldžioms tų miestų savivaldybėms.

Kaip rašoma Lietuvos nacionalinės energetikos strategijos gairėse, per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje daug padaryta siekiant, kad būtų užtikrintas stabilus ir efektyvus energetikos sektoriaus darbas: visas energetikos ūkis restruktūrizuotas vadovaujantis Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais; atsisakius vertikaliai integruotų monopolijų, sudarytos sąlygos konkurencijai; daug energijos generavimo ir skirstymo veiklų privatizuota pritraukiant tiek vietinį, tiek užsienio privatų kapitalą; įgyvendintas kompleksas priemonių, mažinančių aplinkos taršą; sudarytos visos reikiamos sąlygos naftos ir jos produktų tiekimui visiškai diversifikuoti; baigtos kaupti strateginės 90 dienų naftos produktų ir naftos valstybės atsargos; sudarytos techninės sąlygos laisvai pasirinkti naftos ir jos produktų tiekėjus; pradėta gaminti ir naudoti biodegalus; išsaugota ir palaiapsniui modernizuojama centralizuoto šilumos tiekimo sistema.

Anot Vilemo ir Miškinio (2003) ne visus artimiausios ateities tikslus, numatytus 2002 m. patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje, pavyko įgyvendinti. Vienas jų – per lėtai modernizuojamas šilumos ūkis, ypač vartotojams priklausantys įrenginiai. Todėl pastatams šildyti suvartojama per daug energijos, šilumos tiekimo vamzdynai daug kur yra kritinės būklės ir yra didelė stambių avarių tikimybė. Paminėtinas ir energetinio saugumo²² klausimas, susijęs su gamtinių dujų tiekimo ilgalaikiu patikimumu ir naujos atominės elektrinės statyba.

1.2.2.3. Šilumos ūkio vieta nacionalinės energetikos sistemoje

Permaininga Lietuvos ekonomikos raida, Ignalinos atominės elektrinės uždarymas, ženkliai padidėjusios organinio kuro kainos pasaulio rinkose ir jose egzistuojanti įtampa privertė keisti Lietuvos energetikos politiką ir atnaujinti Nacionalinę energetikos strategiją, Seimo patvirtintą 2002 m.

Lietuvos Respublikos Seimas 2007 m. sausio 18 d. patvirtino Nacionalinę energetikos strategiją (Žin., 2007, Nr. 11-430) (toliau tekste – Strategija), kuri nusako pagrindines valstybės nuostatas ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2025 m. Strategijoje numatyti būdai ir priemonės energijos tiekimo strateginiam patikimumui užtikrinti, sumažinant arba neutralizuojant neigiamą priklausomybės nuo dominuojančio pirminės energijos tiekėjo įtaką.

Per šį dešimtmetį Lietuvoje gana daug padaryta įgyvendinant Nacionalinės energetikos

²² Energijos tiekimo patikimumas, arba energetinis saugumas – tai galimybė naudotis energija įvairiomis jos formomis bet kuriuo metu ir pakankamais kiekiais bei priimtinais kainomis.

komplekso pertvarkymo programos (Žin., 1994, Nr. 30-545) ir ankstesnės Nacionalinės energetikos strategijos tikslus ir taip užtikrintas stabilus ir veiksmingas energetikos sektoriaus darbas. Atsinaujinančių energijos išteklių dalis bendrame šalies pirminės energijos balanse 2005 m. sudarė 8,7%, 2008 m. - 9,1%, o per 2010 metus planuojama pasiekti vieną iš strateginių šalies tikslų – jų padidės iki 12%.²³

Kaip numatyta Strategijoje, Lietuvos ateities energetika – modernios ekonomikos sudėtinė dalis, ekonomiškai pagrįstomis ir vartotojams prieinamomis (ne aukštesnėmis nei vidutinės ES šalyse) kainomis patikimai ir saugiai aprūpinanti energija visas ūkio šakas, nekelianti grėsmės aplinkai, integruota į ES energetines sistemas, užtikrinanti šalies energetinį saugumą. Vienas iš pagrindinių energetikos strateginių tikslų yra efektyvus energijos naudojimas.

Svarbiausiais uždaviniais minimi: atnaujinti fiziškai ir morališkai susidėvėjusias centralizuoto šilumos tiekimo sistemas, kartu padidinant jų veiksmingumą ir patikimumą; atsinaujinančių energijos išteklių dalį bendrame šalies pirminės energijos balanse 2025 m. padidinti ne mažiau kaip iki 20%.

Galutinės energijos poreikiai Strategijoje nustatyti įvertinant energijos taupymo galimybes konkrečiose ūkio šakose, vadovaujantis Nacionaline energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006–2010 metais programa (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 443) (Žin., 2006, Nr. 54-1956). Bendras energijos vartojimo efektyvumo padidėjimas nustatytas atsižvelgiant į energijos intensyvumo, t. y. galutinės energijos, tenkančios BVP vienetui, sumažėjimą (galutinė energija vadinama ta pirminių gamtinių išteklių ir antrinių energijos išteklių (įskaitant centralizuotai tiekiamą šilumą) dalis, kurią tiesiogiai savo įrenginiuose suvartoja galutiniai vartotojai (įmonės, individualūs vartotojai ir pan.).

Centralizuoto šilumos tiekimo srityje dirbančių ekspertų nuomone (Žin., 2007, Nr. 11-430), centralizuotai vartotojams tiekiamos šilumos poreikiai iki 2025 m. nedidės, nes įdiegiant būtinas gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų (mokyklų, universitetų, ligoninių) atnaujinimo programas, energijos poreikius juose galima sumažinti beveik dvigubai, o statomų pastatų energetinės charakteristikos yra nustatomos orientuojantis į ES standartus, todėl tikimasi, kad bendri centralizuotai tiekiamos šilumos poreikiai 2025 m. gali būti net mažesni nei 2004 m.

Nežiūrint gamtinių dujų kainų didėjimo, vis tik jos šilumos energijos gamyboje žymiai patrauklesnės negu naftos produktai (mazutas), nes sieringo mazuto naudojimas bus mažinamas ekonominėmis priemonėmis (mokesčiai už taršą), o nesieringas mazutas (iki 1 proc. sieros) išliks ženkliai brangesnis nei gamtinės dujos.

Pastovus elektros energijos kainų didėjimas, skatina kogeneracinių jėgainių (gaminančių vienu

²³ Atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo 2010-2020 m. prognozių dokumentas. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. http://www.enmin.lt/lt/activity/veiklos_kryptys/atsinaujantys_energijos_saltiniai/Prognoze.pdf

metu šilumos ir elektros energiją diegimą.

Vadovaujantis Nacionaline energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006–2010 metais programa (Žin., 2006, Nr. 54-1956), siekiant didinti energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumą, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuje, be kitų priemonių numatoma panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas daugiabučiams namams bei visuomeninės paskirties pastatams atnaujinti, didinant jų energetinį efektyvumą, padidinti centralizuoto šilumos tiekimo sistemų veiksmingumą.

Viena iš prioritetinių aplinkosaugos kryptių energetikos srityje yra 1997 m. gruodžio 11 d. Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo 12 reikalavimų įgyvendinimas, siekiant tinkamai panaudoti energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo potencialą, lanksčių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo į orą mažinimo priemonių taikymas, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimas ir energijos vartojimo efektyvumo didinimas. Lietuvos Respublikos Seimas 2007 m. sausio 18 d. priėmė nutarimą Nr. X-1047 „Dėl nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo“ (Žin., 2007, Nr. 11-431), kuriame teikiami pasiūlymai Vyriausybei įgyvendinti būtiniausias organizacines priemones, atlikti reikiamus tyrimus bei analizes ir parengti visus būtinus dokumentus Strategijos įgyvendinimui. Strategijos tikslai bei uždaviniai atsispindi ir ministerijų parengtuose bei Vyriausybės nutarimu (Žin., 2006, Nr. 21-683) patvirtintuose strateginiuose veiklos planuose. Taip pat Ūkio ministerija parengė ir ministras patvirtino (2008 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. 4-620) (Žin., 2009, Nr. 2-38) „Energetikos efektyvumo veiksmų planas“, kuriame numatyta energijos taupymo rodiklių pasiekimo strategija, finansinės priemonės, įgalinančios tai padaryti. Veiksmų planas apima 2008-2016 m. laikotarpį. Keliamas tikslas iki 2016 metų pasiekti 9 proc. ekonomiją, lyginant 2005 m. suvartotu galutinės energijos kiekiu (2010 m. tarpinis rodiklis – 1,5 proc.). Nacionalinis energijos taupymo rodiklis bus pasiektas įgyvendinant specifines sektorines priemones bei horizontalias ir tarpsektorines priemones.

Vienas iš svarbių mokslinių tyrimų, įgyvendinant Strategiją, „Energetikos sektoriaus vystymosi tendencijų analizė ir prognozės iki 2025 m.“²⁴, kuri atliko Lietuvos energetikos institutas. Šiame tyrime pateikiamos išvados dėl energetikos sektoriaus vystymosi tendencijų ir kryptių, nagrinėjami energijos sąnaudų pokyčiai ir poreikių prognozės, kuro kainų prognozės, analizuojami keli energetikos sektoriaus vystymosi scenarijai.

Išanalizavus Strategiją ir ją lydinčius dokumentus, galima daryti tokias išvadas:

²⁴ Energetikos sektoriaus vystymosi tendencijų analizė ir prognozės iki 2025 m. LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-10]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/studijos/2006/7_NES_2006.pdf >

1. Strategijoje yra nustatyti būdai ir priemonės energijos tiekimo strateginiam patikimumui užtikrinti, sumažinant arba neutralizuojant neigiamą priklausomybės nuo dominuojančio pirminės energijos tiekėjo įtaką.

2. Atsinaujančių energijos išteklių dalis bendrame šalies pirminės energijos balanse 2010 metais turi padidėti iki 12% (2005 m. sudarė apie 8,7%) ir vienas iš strateginių šalies tikslų yra pasiekti, kad šis rodiklis 2025 m. sudarytų 20%.

3. Pagrindiniai Lietuvos energetikos strateginiai tikslai yra:

- energetinis saugumas;
- darni energetikos sektoriaus plėtra;
- konkurencingumas;
- efektyvus energijos naudojimas;
- integruotis į ES energetines sistemas.

4. Šilumos ūkis turi būti tvarkomas taip, kad tenkintų vartotojų šilumos poreikius mažiausiomis sąnaudomis ir minimaliu neigiamu poveikiu aplinkai;

5. Bus skatinama bendra šilumos ir elektros energijos gamyba;

6. Aplinkosaugos išlikimas prioritetu energetikos srityje.

1.3. Aplinkosauginių sprendinių svarba šilumos gamybos sektoriui

Akivaizdu, jog norint pasiekti aplinkos ir visuomenės sąveikos harmonijos, konkrečių priemonių pirmiausia privalo imtis valstybė. Valstybės ekologinė funkcija realizuojama priemonių visuma, kurios svarbus elementas yra teisinis reguliavimas, užtikrinantis tam tikra režimą visuomenės ir aplinkos sąveikoje. Šis režimas nustatomas remiantis vadinamaisiais ekologiniais reikalavimais – tinkamo santykio su aplinka ribomis, kurios nustatomos atsižvelgiant į tai, kaip funkcionuoja aplinka, veikiama gamtinių ir antropogeninių faktorių. Ekologiniai reikalavimai yra dvejopi – tai reikalavimai, turintys garantuoti aplinkos, kaip vieningos sudėtingos sistemos išsaugojimą, bei reikalavimai, kurie aplinkos išsaugojimą turi užtikrinti netiesiogiai – organizuojant jos sudėtinių dalių apsaugą ir racionalų naudojimą.

Pastarajame dešimtmetyje Lietuvoje dėl įvykusių politinių, ekonominių ir socialinių permainų palapsniui keitėsi bei formavosi nauji šalies energetinės politikos principai. Lietuvoje negausu iškastinio kuro, šalies energetika labai priklauso nuo užsienio tiekėjų, todėl šiuo metu daug dėmesio skiriama racionaliam galutinės energijos naudojimui, energetinio ūkio valdymo ir apskaitos sistemų modernizavimui bei tinkamos normatyvinės bazės parengimui. Dėl sumažėjusios pramonės

veiklos šilumos gamyba yra viena svarbiausių (po transporto) aplinkos oro teršėjų²⁵. Taigi racionalesnis šilumos vartojimas tampa svarbiu aplinkos oro taršą mažinančiu veiksnium, ir todėl tai turi būti tiriama ne tik energetiniu, bet ir aplinkosauginiu požiūriu. Lietuvoje pasirodžius modernioms, kokybiškoms statybinėms medžiagoms bei jų naudojimo technologijoms, atsirado galimybė naujai pastatyti bei rekonstruoti gyvenamuosius, administracinius bei pramoninius pastatus taip, kad jie atitiktų griežtus šiuolaikinius komforto bei higienos reikalavimus. Statybinės medžiagos turi būti ekologiškos, nekenksmingos pastatą eksploatuojančių žmonių sveikatai ir efektyvios šilumos taupymo požiūriu.

Ekologiniu požiūriu, centralizuotas šilumos tiekimas miestuose turi daug privalumų: lengviau įvertinti ir kontroliuoti atmosferos teršalų kiekį, taršos šaltiniai koncentruoti erdvėje, mažesni gamybiniai nuostoliai. Be to, yra nemažai galimybių sumažinti oro taršą.

Pagrindiniai Lietuvos įsipareigojimai aplinkos apsaugos srityje, kurie tiesiogiai siejasi su energetika, yra Tarptautinės konvencijos dėl atmosferos taršos bei jų protokolai ir ES teisės reikalavimai oro kokybės srityje, nes pagrindinis išmetalų į atmosferą šaltinis yra deginamas organinis kuras.

2001 m. birželio 27 d. Lietuva baigė derybas su Europos Sąjunga dėl Aplinkos skyriaus. Derybų dėl aplinkos skyrius apima:

- bendruosius aplinkosaugos valdymo reikalavimus (horizontalieji teisės aktai);
- atliekų tvarkymo reikalavimus;
- oro, vandens ir gamtos apsaugos reikalavimus;
- pramoninės taršos kontrolės ir rizikos valdymo reikalavimus;
- cheminių junginių, genetiškai modifikuotų organizmų, radiacinės saugos bei atominio saugumo sritis.

Europos Sąjungos bendrieji teisės reikalavimai dėl oro kokybės skirstomi taip²⁶:

- priemonės ir standartai, skirti apsaugoti aplinkos oro kokybę;
- priemonės ir standartai, skirti riboti išmetamus iš stacionarių šaltinių teršalus;
- priemonės, skirtos riboti automobilių išmetamus teršalus;
- kuro kokybės standartai.

Yra šios oro apsaugos skyriaus direktyvos, tiesiogiai susijusios su energetikos sektoriumi bei reguliuojančios atmosferos ir kitokią taršą.²⁷

²⁵ Apie šalies aplinkos būklę – faktų kalba (2009). Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: < http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8878 >

²⁶ Aplinkos oro kokybės vertinimo vadovas. (2006) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: < http://oras.gamta.lt/files/oro_kokybes_vertinimo_vadovas.pdf

²⁷ Energetikos plėtotos strategija. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: < <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/5.%20energetikos%20pletotes%20strategija%20.doc> >

- Europos Sąjungos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/80/EC dėl teršalų išmetimo į orą iš didelių kurą deginančių įrenginių apribojimo, pakeitusi anksčiau taikytą direktyvą 1988/609/EEC.
- Europos Sąjungos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/81/EC dėl atmosferos teršalų nacionalinės taršos limitų.
- Europos Sąjungos Tarybos direktyva 1999/32/EC dėl sieros kiekio skystame kure mažinimo, pakeitusi direktyvą 1993/12/EEC.
- Europos Sąjungos Tarybos direktyva 1994/63/EC dėl išmetamų lakiųjų organinių junginių, kurie susidaro sandėliuojant ir išvežiojant benzina iš terminalų į degalines.
- Europos Sąjungos Tarybos direktyva 1996/61/EEC dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės.

Didžiausios problemos Lietuvai iškilo įgyvendinant direktyvą 1999/32/EC, nes nuo 2003 m. sausio 1d. nebegalima naudoti mazuto, turinčio daugiau nei 1 proc. sieros. Tačiau yra daromos kelios išimtys. Jeigu jau atsižvelgta į oro kokybės standartą ir tarša neviršija ribinių leistinų normų bet kurioje šalyje, kuri yra Europos Sąjungos narė, galima naudoti mazutą, kuriame yra nuo 1 iki 3 proc. sieros. Be to, leidžiama nesilaikyti šio reikalavimo naujoms jėgainėms, kurios tenkina taršos apribojimus, apibrėžtus didelių kurą deginančių įmonių direktyvoje, bei kitoms jėgainėms, kur sieros dioksido tarša yra mažesnė kaip 1700 mg/N m^3 . Naftos perdirbimo įmonėms, joms taikant tam tikrus apribojimus, leidžiama nesilaikyti šio reikalavimo.

Ši direktyva perkelta į Lietuvos įstatymus. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro, ūkio ministro ir susisiekimo ministro 2001 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu „Dėl kuro ir degalų kokybės aplinkosauginių rodiklių patvirtinimo“ draudžiama Lietuvoje nuo 2004 m. sausio 1 d. naudoti mazutą, kuriame sieros yra daugiau kaip 1 proc.

Atmosferos taršos srityje yra tokios tarptautinės konvencijos:

- Konvencija dėl tolimųjų atmosferos teršalų pernašų ir jos protokolai;
- Jungtinių Tautų klimato kaitos konvencija ir jos Kioto protokolas.

Lietuva 1994 m. pasirašė Konvenciją dėl tolimųjų atmosferos teršalų pernašų. 2002 m. pasirašytas šios konvencijos Gėteborgo protokolas. Nacionaliniai taršos apribojimai 2010 m., kurių pagal Gėteborgo protokolą Lietuva turės neviršyti, sudaro 145 tūkst. t SO₂ ir 110 tūkst. t NO_x.

Lietuva pasirašė 1992 m. ir 1995 m. ratifikavo Jungtinių Tautų klimato kaitos konvenciją. 1998 m. Lietuva pasirašė šios konvencijos Kioto protokolą ir tuo pačiu įsipareigojo 2008–2012 m. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą 8 proc., pagrindu imant 1990 m. taršą.

Kita svarbi su aplinkosauginiais įsipareigojimais susijusi energetikos sritis yra Europos Sąjungos reikalavimai dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo. Europos Sąjungos politika atsinaujinančių energijos išteklių srityje pateikta Bendrijos strategijos Baltojoje knygoje bei

„Energija ateityje: atsinaujinantys energijos ištekliai“ veiksmų plane, kuris buvo parengtas 1997 m. Baltosios knygos strategijos ir veiksmų plano pagrindinis tikslas – iki 2010 m. pasiekti, kad atsinaujinančios energijos ištekliai pirminės energijos balanse sudarytų ne mažiau kaip 12 proc.

Pagrindinės aplinkosaugos kryptys energetikoje artimiausioje perspektyvoje.

- Subalansuota pirminės energijos tiekimo struktūra, siekiant padidinti gamtinių dujų ir atsinaujinančių energijos išteklių dalį taip, kad, uždarius Ignalinos AE, CO₂ išmetalai į aplinką neviršytų šalies įsipareigojimų pagal Kioto protokolą.
- Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo tobulinimas bei šių atliekų saugyklų pertvarkymas pagal tarptautinius reikalavimus.
- Priemonių, mažinančių sieros ir azoto oksidų išmetimą iki leistinų normų, taikymas energiją gaminančiuose šaltiniuose.
- Tolesnė aplinkosaugos audito sistemos plėtotė.
- Tolesnis teisės aktų tobulinimas.
- Ekologiškai švaresnio kuro naudojimo ir taršos mažinimo priemonių įgyvendinimo skatinimas.
- Išmetalų į atmosferą monitoringo stacionarių priemonių įrengimas didžiosiose šiluminėse elektrinėse ir katilinėse.
- Tolesnis mokesčių už taršą sistemos tobulinimas, siekiant, kad dalis surinktų lėšų būtų skirta taršos mažinimo priemonėms įgyvendinti.

1999 m. Tarptautinė atominės energetikos agentūra ėmėsi aktyvios veiklos, siekdama sudaryti išsamų energetikos sektoriaus subalansuotos plėtros rodiklių rinkinį. Subalansuotai energetikos plėtrai identifikuoti išskyrė 16 punktų, įvertinančių skirtingus energetikos plėtros subalansuotumo aspektus:

Socialinis aspektas:

- Energijos skirtumai (nelygybė),
- Energijos prieinamumas ir pasiekiamumas;

Ekonominis aspektas:

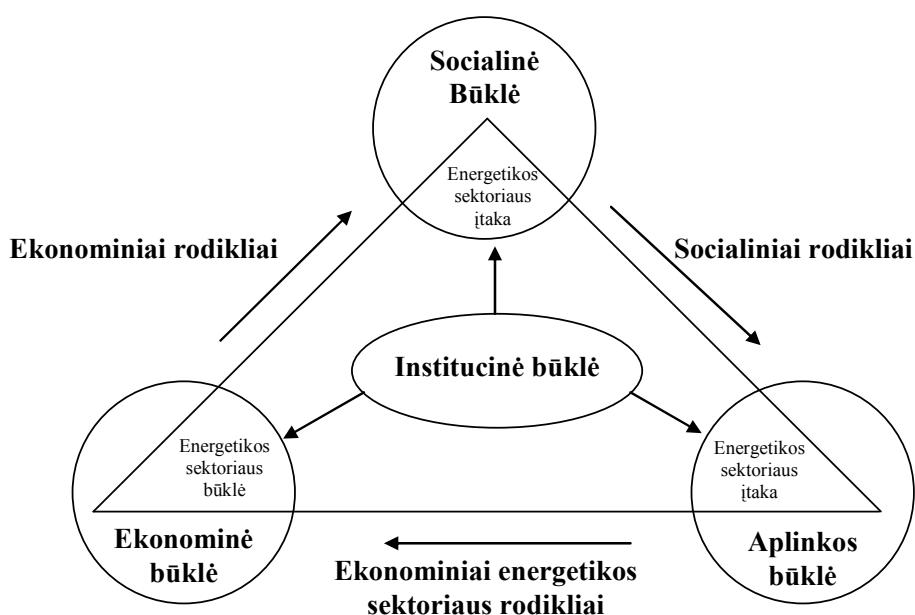
- Ekonominės veiklos lygiai,
- Energijos gamyba, tiekimas ir suvartojimas,
- Energijos kainos, mokesčiai ir subsidijos,
- Galutinės energijos intensyvumas,
- Energijos tiekimo efektyvumas,
- Energijos patikimumas;

Aplinkosauginis aspektas:

- Globalinė klimato kaita,

- Oro užteršimas,
- Vandens užteršimas,
- Atliekos,
- Energijos išteklių išsekvojimas,
- Žemės naudojimas,
- Avarių rizika,
- Miškų iškirtimas.

Minėtų subalansuotumo aspektų tarpusavio ryšiai energetikos sektoriuje pavaizduoti 1 paveiksle.

1 pav. Energetikos sektoriaus subalansuotumo aspektų tarpusavio ryšiai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Indicators for Sustainable Energy Development. International Atomic Energy Agency, International Energy Agency. Overview, 2002.

Reikia paminėti, kad nei šilumos ūkio reguliavimo procese, nei kainodaroje nėra numatyta specialių mechanizmų atsinaujinančiojo kuro ir energijos naudojimui skatinti. Šis interesas kyla iš bendrųjų energetikos ir šilumos ūkio reguliavimo principų ir ekonominės situacijos. Biokuro dalis 2007 metų kuro balanse pasiekė 16 proc. iš esmės dėl to, kad jis pigesnis nei dujos ar mazutas, galima sutaupyti atmosferos taršos leidimus ir t. t.

Aplinkosauginis centralizuoto šilumos tiekimo efektyvumas gerėja dėl mažesnių sąlyginio kuro kiekių vartojimo šilumos vienetui pagaminti, biokuro panaudojimo ir pan. Dabartinė kainodara tokių investicijų efektą palieka įmonei vienam bazinės kainos laikotarpiui, o nustatant kitą bazinę šilumos kainą pagerinti rodikliai mažina šilumos kainą vartotojams. Taip subalansuojamas interesas ir atsiranda skatinamasis kainodaros elementas.

1.4. Visuomeninių pastatų ir daugiabučių namų modernizavimas

1.4.1. Lietuvos pastatai pagal statybos laikotarpius

Priimant sprendimą modernizuoti pastatą, labai svarbu nustatyti, koks sienų, perdangų ir stogų šilumos izoliacijos lygis. Orientacinius pastato stogų ir sienų šilumos perdavimo koeficientus galima nustatyti, žinant pastato statybos metus, pagrindines sienos konstrukcijos medžiagas ir sienos storį.

Tai ypač aktualu Lietuvoje, kur iki 1992 metų galiojo Sovietų Sąjungos Statybos normos ir taisyklės, reglamentuojančios pastatų konstrukcijų šilumos izoliavimo lygį. Pastatų sienų šilumos perdavimo koeficientai buvo žymiai mažesni.

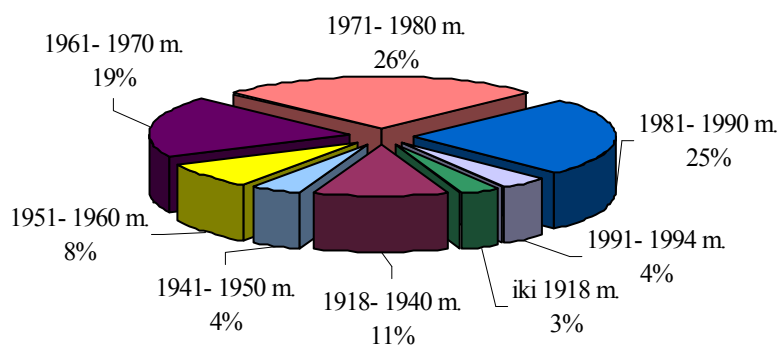
Nuo 1991 metų pradėjo mažėti energijos gamyba ir suvartojimas, o kartu staigus energijos kainų augimas ir didelis pramonės gamybos mažėjimas. Energijos sąnaudos pastatams šildyti ir buitiniams reikmėms išliko be didelių pakeitimų iki 1994 metų. Jų dalis bendrame energetiniame balanse padidėjo.

1992 metais išleistos Respublikinės statybos normos RSN 143-92 „Pastatų atitvarų šiluminė technika“²⁸. Įvertinus vis blogėjančias kuro išsigijimo sąlygas ir didėjančias kainas, šiose normose buvo sugriežtinti pastatų atitvarų šilumos saugos reikalavimai, palyginti su prieš tai galiojusiomis SSRS Statybos normomis ir taisyklėmis. Šių normų taikymas projektuojant ir statant naujus pastatus sumažino energijos suvartojimą jiems šildyti. Tačiau naujų pastatų buvo statoma mažai, o dėl statybos pramonės industrijos inercijos ir žinių stokos dalis pastatų apšiltinta per menkai (Bliūdžius, 2007).

Realiai jau nuo 1996 metų statomi pastatai atitinka šiuolaikinius šilumos saugos reikalavimus.

1992 metais Lietuvoje buvo sunaudota 9195 tūkstančiai tonų kuro, skaičiuojant naftos ekvivalentu; iš to skaičiaus komunalinėms ir namų ūkio reikmėms 38 %. Butų fondas (1992 metų duomenimis), kurį reikia šildyti, sudarė 67,5 mln. m², iš jų mieste 39,9 m², kaime 27,6 m². Lietuvos gyvenamųjų pastatų fondas 1995 metų sausio 1 d. sudarė 73,3 mln. m² bendrojo naudingojo ploto (2 pav.), iš jo 45 mln. m² miestuose ir 28,3 mln. m² kaimo vietovėse. Metiniai šilumos nuostoliai tuose namuose siekė 350 kWh/m². Šiluminės energijos kaina buvo 0,065 Lt/kWh. Įvertinus tai, kad dalis mažaaukščių pastatų apkūrenama anglimis, malkomis, durpėmis, kuriuos naudojant šiluminės energijos kaina sudaro 0,02 - 0,04 Lt/kWh, viso gyvenamojo fondo apšildymui reikėjo daugiau kaip 1 mlrd. litų. Apšiltinus šiuos namus iki šiuolaikinių reikalavimų, būtų galima sutaupyti daugiau kaip pusę šildymui naudojamos energijos. Šie skaičiai apytikriai parodo, taupymo mastus, modernizuojant gyvenamuosius pastatus (Bliūdžius, 2007).

²⁸ RSN 143-92: 1992. Pastatų atitvarų šiluminė technika.

2 pav. Lietuvos gyvenamojo fondo sudėtis pagal namų pastatymo laiką.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal R. Bliūdžius. Pastatų šiluminė renovacija. Kaunas: Technologija, 2007, 94 psl.

Lietuvos būsto strategijoje, patvirtintoje 2004 metų sausio 21 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu Nr.60 buvo nustatyta, kad dauguma Lietuvos gyventojų (apie 60 procentų) gyvena daugiabučiuose namuose pastatytuose 1961- 1990 metais. Valstybei priklausęs nuomojamo būsto fondas sparčiai privatizuotas, tačiau neskirta deramo dėmesio tinkamos institucinės ir teisinės namų priežiūros ir eksploatavimo sistemos sukūrimui, dėl to atsirado su būsto priežiūra susijusių problemų. Tik 17 procentų daugiabučių namų valdo ir prižiūri patys būstų savininkai, įsteigę bendrijas.

Lietuvos būsto strategijoje numatyta efektyvaus esamo būsto naudojimo, priežiūros, atnaujinimo bei modernizavimo užtikrinimas, įskaitant energetinių išteklių racionalų naudojimą. Jos tikslai numato iki 2020 metų modernizuoti, laikantis ekonominio pagrįstumo principo, daugumos eksploatuojamų daugiabučių namų šildymo sistemas, atnaujinti ir apšiltinti stogų konstrukcijas, pakeisti arba atnaujinti langus bei lauko duris, pašalinti stambiaplokščių namų siūlių defektus ir sumažinti išorės sienų šiluminį laidumą. Būsto strategijos uždaviniai numato: būsto kreditų rinkos efektyvumo didinimą, daugiabučių gyvenamųjų namų priežiūros administravimo tobulinimą, gyvenamųjų namų atnaujinimą ir modernizavimą, paramą mažas pajamas turintiems namų ūkiams būstui išlaikyti, darnią būsto sektoriaus valdymo sistemą, visuomenės informavimą ir švietimą.

Steigiant bendrijas, dažniausiai stokojama pačių gyventojų iniciatyvos, taip pat informacijos ir organizacinės- techninės valstybės ir savivaldybių institucijų paramos.

Įsteigtos bendrijos dažniausiai nepajėgia užtikrinti tinkamos daugiabučio namo bendrosios nuosavybės priežiūros, taigi šiam tikslui gali sutartiniais pagrindais samdyti kitus rinkos dalyvius, tačiau stinga ir įmonių, teikiančių geros kokybės paslaugas.

Deramai neprižiūrimi butai smarkiai susidėvėjo. Iki 1996 metų būsto atnaujinimo ir priežiūros projektai beveik nebuvo įgyvendinami. 1996 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Pasaulio banko iniciatyva pradėtas ir įgyvendintas Energijos taupymo – būsto eksperimentinis projektas. Atnaujinta daugiau kaip 500 daugiabučių gyvenamųjų namų įvairiuose Lietuvos miestuose.

1.4.2. Daugiabučių namų modernizacija

2008 m. birželio 25 d. Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbta „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė)“²⁹ kurioje pažymima, kad dideliuose daugiaaukščiuose pastatuose, kurie dažniausiai būdingi buvusio Tarybinio bloko šalims, šilumos energija šildymui, vėdinimui ir karšto vandens šildymui daugeliu atvejų (95 proc.) tiekama naudojant centralizuotas sistemas. 2005 m. dėl tokio pobūdžio pastatų padėties atlikti tyrimai leido nustatyti, kad jų energijos taupymo potencialas siekia 38 - 40 proc.

Lietuvoje didžioji dalis daugiabučių pastatyti dar iki 1993 m. Atlikus tyrimus ir įvertinus tokių namų būklę, paaiškėjo, kad daugelį jų būtina modernizuoti – šiltinti sienas, stogus, keisti langus, duris, modernizuoti šilumos punktą, keisti bendrojo naudojimo elektros instaliaciją bei atlikti kitus remonto darbus. Taip pat apskaičiuota, kad šilumos energija, dėl pasenusių įvairių konstrukcijų tokiuose daugiabučiuose naudojama neefektyviai, todėl žmonių išlaidos už šildymą yra daug didesnės, nei modernizuotuose gyvenamuosiuose namuose.

Galima išvardinti mažiausiai dešimt priežasčių, kodėl jau šiandien reikėtų šiltinti savo pastatus. Visų pirma pastatų energinė būklė yra nepakankama, nes senųjų pastatų išorės atitvarų šiluminė varža gali būti iki penkių kartų mažesnė nei šiandien statomų pastatų. Taip pat didžioji dalis daugiabučių namų pastatyti seniau nei prieš dvidešimt metų ir neprižiūrimų konstrukcijų fizinės būklės blogėjimas spartėja – pastatai ir visos jų konstrukcijos sensta, todėl jų atnaujinimo išlaidos šiandien yra mažesnės už išlaidas kurios bus po 10 metų. Nuolat didėja energijos išteklių kainos, todėl brangsta ir pastatų apšildymo išlaidos, taip pat brangsta ir projektavimo, statybos darbai, pavyzdžiui, sienų šiltinimo darbai – visa tai šiomet kainuoja tikrai pigiau nei kainuos po penkerių metų. Šiuo metu yra galimybė daugiabučių namų modernizavimui pasinaudoti bankų teikiamais kreditais: įgyvendinus energiją taupančias priemones, nuo pat pirmos dienos taupomos lėšos bei pagerėja gyvenimo sąlygos. Norint tą pačią pinigų sumą sukaupti, reikėtų daug metų taupyti, mokėti už švaistomą šilumą, kęsti nepatogumus ir gyventi apleistame name. Labai svarbu ir tai, kad valstybė teikia iki 15% finansinę paramą daugiabučių namų modernizavimo investicijoms apmokėti. Taip pat valstybė teikia finansinę paramą mažas pajamas gaunantiems šeimoms daugiabučių namų modernizavimui, todėl sukurta kompensavimo tvarka leidžia mažas pajamas turintiems šeimoms lygiomis teisėmis ir be papildomų finansinių išlaidų dalyvauti pastatų atnaujinimo projektuose. Taip pat dauguma Lietuvos savivaldybių remia daugiabučių

²⁹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė). (2008). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:162:0062:0071:LT:PDF> >

modernizavimą. Kaip ryškiausią pavyzdį reikėtų paminėti Vilniaus miesto savivaldybės paramą, kuri gali būti iki 15 % modernizavimo priemonių vertės, taip pat apmokama už energinių auditų, investicijų projektų, techninių projektų parengimą. Atnaujinami savo pastatus, didiname savo turto vertę.

Pagrindinis dalykas pradėti daugiabučio namo atnaujinimo procesą – apčiuopiama ir įvairiapusė nauda visiems namo gyventojams. Ši nauda neabejotinai kompensuoja projekto įgyvendinimo kaštus bei laikinus nepatogumus³⁰:

- Namų šildymui prireikia mažiau energijos, taigi smarkiai mažėja mokesčiai už šilumą.
- Pakyla namų esančių butų kaina nekilnojamojo turto rinkoje.
- Pagerėja gyvenamosios aplinkos sąlygos: švelnėja patalpų mikroklimatas, pakyla vidutinė temperatūra, sumažėja drėgmė ir anglies dvideginio koncentracija.
- Palengvėja namo eksploatacija, mažėja jos išlaidos.
- Pagerėja pastato estetiškas vaizdas, iš dalies pakeičiamas butų suplanavimas, suteikiant gyventojams daugiau naudingo ploto.
- Atnaujinti daugiabutį yra kur kas pigiau, nei jį nugriovus toje vietoje pastatyti naują statinį.

Taupoma šilumos energija, mažėja mokesčiai už šilumą

Šiuo metu vykstančių šilumos ūkio modernizacijos procesų – šilumos sistemų, šilumos punktų atnaujinimo nauda išgaruoja per mažą šiluminę varžą turinčius senųjų daugiabučių stogus, sienas, langus ir duris. Nenuostabu, kad didelę dalį komunalinių mokesčių gyventojams sudaro išlaidos už šildymą šaltuoju metų laiku. Kasmet didėjant energijos resursų kainoms, senos statybos daugiabučių namų gyventojai už šilumą priversti mokėti iki trijų kartų daugiau nei gyvenantieji naujuose pastatuose. Atnaujinimo metu atliekamas išorinių sienų šiltinimas leidžia efektyviai sumažinti šildymo išlaidas, o tai teigiamai atsiliepia kiekvienos šeimos finansinei padėčiai. Atnaujinti namo fasadai ne tik optimizuoja energijos išlaidas, bet ir sušvelnina klimatą patalpose tiek žiemą, tiek vasarą, taip pat pailgina pastato sienų ir kitų konstrukcijų eksploatavimo laiką³¹.

Atnaujintų namų pavyzdys rodo, kad dėl efektyvesnio šildymo sutaupyti pinigus paskyrus renovavimui bendrosios išlaidos nedaug padidėja. Didžiąją dalį paskolos galima grąžinti iš už šilumos energiją sutaupytų pinigų. O ramybė dėl to, kad nevarva stogas, netrūkinėja vamzdžiai ir sienos, patogiu reguliuoti šildymą, sukuriamas akiai malonus namo vaizdas – pinigais neišmatuojami privalumai.

Kalbant apie šildymo išlaidų skirtumą analogiškuose daugiabučiuose, reikia įvertinti keletą veiksnių, lemiančių skirtingą šilumos energijos suvartojimą, kuris priklauso:

³⁰ Stambiaplokščių gyvenamųjų namų renovacija Vilniaus mieste (2004). *Žurnalas „Namas ir as“*, p. 53.

³¹ Stambiaplokščių gyvenamųjų namų renovacija Vilniaus mieste (2004). *Žurnalas „Namas ir as“*, p. 53.

- nuo pakeistų langų skaičiaus daugiabučiuose (kuo daugiau naujų langų, tuo mažesnis energijos suvartojimas);
- nuo šilumos mazguose nustatytos temperatūros režimo, reguliuojamo pagal gyventojų poreikius (pvz., naktį vienas namas gali sumažinti temperatūrą, kitas – ne);
- nuo karšto vandens temperatūros ir cirkuliacijos režimo;
- nuo žmonių elgesio (ar vėdina patalpas, ar laiko langus sandariai uždarytus);
- nuo gyventojų sunaudoto karšto vandens deklaravimo (Lietuvoje vidutiniškai 30 % sunaudoto vandens yra nedeklaruojama);
- nuo vidutinės temperatūros butuose (pakėlus temperatūrą 1 laipsniu, šilumos energijos suvartojimo sąnaudos padidėja 6 %)
- nuo namo geografinės padėties, vyraujančių vėjų krypties ir pan.

Namuose, statytuose pagal tą patį projektą, šiluminės energijos suvartojimas gali skirtis iki 20%. Be to, vidiniai šilumos šaltiniai (buities prietaisų ir kt.) paprastai pateikia nuo 5 iki 15 % energijos poreikio būsto šildymui. Pro langus į patalpas su saulės spinduliuote gali patekti 15 – 25 kWh/m² per metus, vidinių šilumos šaltinių išskiriama šiluma sudaro 5 – 10 kWh/m² per metus, o šilumos pritekėjimas nuo elektrinių viryklių – iki 40 kWh/m² per metus³².

Pakyla nekilnojamojo turto kaina

Didžiausią Lietuvos būsto fondo dalį sudaro sovietmečiu statyti butai. Įvertinus egzistuojančias tendencijas, po atnaujinimo jie bus ne mažiau populiarūs tarp ieškančių būsto nei naujos statybos butai. Senos statybos daugiabučiams stipriau nuvertėti neleis jų patogus išsidėstymas mieste, neretai pranokstantis naujų daugiabučių kvartalų išdėstymą nepatraukliose vietose. Skaičiuojama, kad dabartinėmis sąlygomis po renovavimo buto vertė pakyla daugiau kaip 30 %. Nedideles pajamas turintiems žmonėms, kurie sudaro daugumą daugiabučių gyventojų, labai rūpi išlaidos šildymui, todėl jų tarpe atnaujinti pastatai gali būti labai paklausūs.³³

Į daugiabučių renovavimą itin skeptiškai žiūri vyresnio amžiaus žmonės, kurių pensijos nėra didelės. Tačiau juk investicijos į nekilnojamąjį turtą niekur nedings – butas liks vaikams, anūkams. Pastarieji taip pat galėtų padėti sunkiau besiverčiantiems grąžinti paskolą. Kadangi namą laikinės konstrukcijos dar sovietmečiu pastatytuose namuose mažai susidėvėjusios, jų eksploatavimas tinkamai daugiabuti prižiūrint gali tęstis dar 100 ir daugiau metų.³⁴

Atsižvelgiant į šiuo metu rinkoje naujai pastatytų daugiabučių kokybę ir naujakurių rūpesčius, galima sakyti, kad vienintelis senų renovuotų namų skirtumas nuo naujos statybos pastatų – ribotos

³² Kodėl naudinga? (2009) Vėži „Atnaujinkime miestą“ [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: <
http://www.renovacija.lt/index.php/kodel_naudinga/maziau_suvartojama_silumos_energijos/6289 >

³³ Stambiaplokščių gyvenamųjų namų renovacija Vilniaus mieste (2004). *Žurnalas „Namas ir as“*, p. 53.

³⁴ Pastatų renovacija. (2007). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: <
<http://lt.lt.allconstructions.com/portal/categories/368/1/0/1/article/1592> >

butų perplanavimo galimybės. Visais kitais parametrais – garso, šilumos izoliacijos, eksploataavimo kaštų, papildomų sąnaudų ir kt. atnaujintų ir naujų namų rodikliai išlieka artimi vienas kitam.

Žinoma, buto kainai įtakos gali turėti ir atnaujinta aplinka – sutvarkytos automobilių statymo vietos, išpuoselėtos žaliosios vejos, atnaujinta vaikų žaidimų aikštelė, pastatyti nauji suoliukai, pakeistos dangos, naujai grįsti takeliai.

Pagerėja gyvenamosios aplinkos sąlygos

Visais atžvilgiais palankus mikroklimatas name teigiamai veikia žmogaus savijautą, sveikatą. Tinkamai apšiltinus daugiabučių fasadus, butuose pakils oro temperatūra. Sumažėjęs drėgnumas neleis susidaryti drėgmės kondensatui ir kitokiems pakenkimams. Užtikrinus tinkamą mikroklimatą patalpose, užkertamas kelias veistis pelėsiams, kurie gali sukelti daugybę ligų, netgi vėžį. O karštą vasarą gerai apšiltintas ventiliuojamas fasadas apsaugos namo patalpas nuo perkaitimo.³⁵

Gyventojams jų sveikatos labai reikia siekti, kad jų butų kambariuose šaltuoju metų laikotarpiu oro temperatūra būtų 20 – 24 °C, oro santykinis drėgnis – 40 – 60 %, anglies dvideginio koncentracija – iki 0,1 %, oro judėjimo greitis patalpose – iki 0,15 m/s [20]. Po modernizacijos reikėtų atlikti pastato patikrą ir nustatyti, ar jis tikrai tenkina šiuos normatyvus. Pavyzdžiui, šaltuoju metų laikotarpiu pirmo aukšto grindų temperatūra turėtų būti 19 – 26°C, patalpų oro ir grindų paviršiaus temperatūrų skirtumas turėtų būti iki 3°C, patalpų oro ir atitvarų paviršiaus temperatūrų skirtumas – iki 2 °C.³⁶

Palengvėja namo eksploatacija, mažėja jos išlaidos

Daugiabučių renovavimas pratęsia jų eksploataavimo laiką ir mažina išlaidas priežiūrai. Praktika rodo, kad daugiabučio namo gyventojai surenka pinigus, palopo stogą, dar kartą surenka – užtaiso tarp blokų atsiradusius plyšius arba apsisprendžia pakeisti langus ir pan. Bet apčiuopiamų rezultatų vis tiek nėra. Verčiau vieną kartą pasiryžti problemą spręsti iš esmės. Lėšų tam galima pasiskolinti, pasinaudoti savivaldybių ir valstybės teikiama parama, o išlaidos šeimos biudžetui dėl palankių finansavimo sąlygų beveik nepadidės. Pasak Paliuko (2008) tuomet gyventojai galės būti ramūs, kad nevarva nuo lubų, netrūkinėja vamzdžiai ir sienos, per langus nepučia vėjas, bute yra šilta, o sąskaitos už šilumą nebegąsdins.

Laikančiosios konstrukcijos sovietmečiu statytuose stambiaplokščiuose namuose kol kas yra mažai susidėvėjusios, tačiau reali pastato gyvavimo trukmė gali gerokai sutrumpėti dėl prastos stogo, sienų, įėjimų priežiūros, funkcinio ir moralinio buitinių komunikacijų nusidėvėjimo bei kitų

³⁵ Pasiūlymai, kurie galėtų ženkliai sumažinti gyventojų išlaidas už šildymą. (2008). LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/news/Pasiulymai_ppt#262,7,Slide 7 >

³⁶ Lietuvos higienos norma HN42-2004. Gyvenamųjų ir viešojo naudojimo pastatų mikroklimatas. (2004) Vilnius, p. 12.

veiksnių.³⁷ Taigi tik kompleksiskai atnaujinus pastatą, daugiabutį galima eksploatuoti dar daug metų, mažiau išleidžiant lėšų smulkiems remontams, šildymui.

Pagerėja pastato estetiškas vaizdas, padidėja butų plotai

Atlikus pastato kompleksinį renovavimą pagal parengtus techninius ir architektūrinius projektus, akivaizdžiai pasikeičia namo išorinis vaizdas, kuris beveik prilygsta naujam namui. Visų pirma apšiltintas fasadas dengiamas nauju apdailos sluoksniu (tai gali būti lakštinės medžiagos arba plonasluoksnis tinkas ant šiltinimo medžiagų). Jis yra patvarus, ilgai išlaiko kokybišką išvaizdą ir gali būti įvairių spalvų. Antra, sumontuojami nauji langai, atrodantys kur kas patraukliau nei senieji. Įstiklintose lodžijose atsirandantys didžiuliai langų plotai pagyvina visą fasadą. Virtuvių praplėtimo atveju abiejuose pagrindiniuose fasaduose atsiranda išvaizdūs erkeriai. Trečia, rekonstravus įėjimą jame įrengiamas platesnis tambūras, o greta lauke atsiranda modernūs ir patogūs plieno turėklai, plati nuovaža, skirta žmonėms su negalia, taip pat modernios išvaizdos pašto dėžučių blokas. Didžiulis atnaujinimo privalumas – butų naudingo ploto padidėjimas. Vien tik platinant balkonus ir paverčiant juos lodžijomis kiekvieno buto plotas padidėja nuo 3,6 iki 7,9 m², o jeigu kartu platinama ir virtuvė – nuo 7,3 iki 21,8 m².

Atnaujinti daugiabutį yra kur kas pigiau, nei nugriovus pastatyti naują

Nors kai kurie daugiabučiai atrodo taip, kad, rodos, paprasčiau būtų juos nugriauti ir jų vietoje statyti naujus, toks metodas gali būti taikomas tik atskiroms namų grupėms. Pastatyti naują namą, skaičiuojant kad ir kukliausią jo savikainą, kainuoja keliskart brangiau, nei renovuoti senąjį pastatą. Juk iš pradžių būtina nugriauti senąjį statinį, surasti laikiną gyvenamąją vietą jo gyventojams, išvalyti teritoriją ir tik po to pradėti naujas statybas. Deja, plėstis į šonus dažniausiai nebėra kur, o pastato aukštį riboja urbanistiniai reikalavimai. Taip pat ne išeitis – didinti užstatymo tankį, nes tai dažniausiai neigiamai atsiliepia statinio architektūrai bei gyvenimo jame kokybei, pažeidžia gretimų namų gyventojų interesus. Kad pateisintų investicijas, naujas namas turi būti gerokai didesnis už senąjį, statyba turėtų būti plėtojama tik tose vietose, kur labai didelė sklypų vertė.

Naujos statybos projektui įgyvendinti paprastai prireikia visų planuojamo griauti namo gyventojų ir aplinkinių namų gyventojų pritarimo, dėl to dažnai kyla ilgai trunkantys ir sunkiai išsprendžiami konfliktai. Tuo tarpu renovavimo projektą įteisinti daug paprasčiau, o daugelis atnaujinamo namo gyventojų noriai sutinka jame dalyvauti. Juk po kompleksinio renovavimo ir

³⁷ Pastatų renovacija. (2007). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: <<http://lt.lt.allconstructions.com/portal/categories/368/1/0/1/article/1592>>

gyvenimo kokybė, ir nekilnojamojo turto kaina beveik prilygsta naujos statybos būstui, o namo gyventojams nereikia keisti gyvenamosios vietos.³⁸

1.4.2.1. Daugiabučių namų modernizaciją stabdantys veiksniai

Rūpintis, kad asmeninės išlaidos už asmeninio būsto šildymą kiekvieną mėnesį nebūtų per didelės, yra ne kieno kito, bet būsto savininko reikalas. Investicijos į būsto modernizaciją daugeliu atveju yra daug kartų mažesnės nei būsto kaina. Todėl būsto savininkai turi finansinio turto, kuriuo gali pasinaudoti ir finansuoti būsto renovaciją. Dalis žmonių investuoti į būstą paprasčiausiai nenori, nes jiems neapsimoka. Kita dalis, investuoti gal ir norėtų, bet negali susitarti su tais, kurie nenori. Nesutarus taip ir lieka – kiauros sienos ir tuščios piniginės.

Žmonių apsisprendimą investuoti nulemia aukštos šilumos kainos, o šalti kambariai ragina investuoti. Baimė skolintis, ilgas modernizacijos atsipirkimo laikas, skirtingi gyventojų ateities planai, dažnai besikeičianti valstybės parama - verčia gyventojus dvejoti ir skaičiuoti, ar modernizacija atsipirks.

Dirbtinis šilumos kainos sumažinimas (pvz., per lengvatinį PVM šildymui, ar per mažas šildymo kainas) paskatas investuoti dar labiau mažina. Kol būsto savininkai gauna kompensacijas už išlaidas šildymui, investuoti į modernizaciją tam, kad tas išlaidas sumažinti paprasčiausiai nebelieka tikslo, nes bus sutaupomos valstybės lėšos, o ne asmeninės.

Šiuo metu valstybė turėtų pasiųsti aiškius signalus potencialiems investuotojams, t.y. būstų savininkams. Pirma, kad valstybė už gyventojus jų būsto nemodernizuos, tad augančios šilumos kainos bus papildoma našta šeimos biudžetui. Antra, kad šilumos išlaidų kompensavimas nebus amžinas, t.y. palaipsniui jo bus atsisakyta. Tad turėti kiauras sienas, naudoti daug šilumos, bet už tai nemokėti nebebus galima. Negalima leisti privačiam asmeniui neinvestuoti į būstą ir naudoti daug energijos. Tačiau lygiai taip pat, už iš per kiauras sienas išleistą šilumą, neturėtų mokėti mokesčių mokėtojai.

Valstybės finansinė pagalba modernizacijai neturėtų būti lemiamą priežastis, nusprendžiant modernizuoti būstą. Kitaip tariant, būsto savininkai turėtų ryžtis investuoti į modernizaciją ne vien dėl to, kad yra suteikiama parama, o todėl, kad būsto modernizacija apsimoka.

Daug kartų keitėsis paramos dydis, paramos skyrimo principai įnešė nemažai sumaišties, neaiškumo ir nepasitikėjimo tarp gyventojų. Būsto savininkai, kaip ir bet kokie kiti investuotojai, nemėgsta neaiškumo ir iš to kylančios papildomos rizikos. Stabilus paramos skyrimo mechanizmas

³⁸ Kodėl naudinga? (2009) Vėly „Atnaujinkime miestą“ [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: <http://www.renovacija.lt/index.php/kodel_naudinga/renovuoti_pigiau/6291>

yra, ko gero, svarbiau, nei paramos dydis. Patvirtinti ir bent kurį laiką nekeisti paramos dydžio ar skyrimo tvarkos reikia dar ir tam, kad būtų įsitikinta, kiek veiksmingas yra dabartinis mechanizmas. Be finansinės paramos valdžia galėtų prisidėti palengvindama ar pašalindama savo pačios sukurtus trukdžius. Ne paslaptis, kad norint statyti, remontuoti ar kaip kitaip pakeisti namo išvaizdą, reikia atlikti aibę procedūrų, gauti leidimus, derinti projektus ir pan., t.y. energiją eikvoti ne statybos darbams, o popieriams. Tad aiškūs ir operatyvūs sprendimai iš valdžios pusės tikrai pagelbėtų apsisprendusiems investuoti į savo būsto modernizavimą.

Didžiausią naudą iš modernizacijos gauna būsto savininkai - jie ir turi prisiimti didžiausias išlaidas. Valstybė gali patarti, padėti organizuoti šį procesą, pašalinti anksčiau sukurtus trukdžius.

2. LIETUVOS ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1. Lietuvos centralizuoto šilumos ūkio rinkos teisinio reguliavimo principai

Šilumos energetikos įmonių teisinis reguliavimas yra antimonopolinio judėjimo pasekmė (Cleveland 2004). Istoriskai šilumos energetikos sektoriaus įmonės veikė kaip natūralios monopolijos ir buvo valstybės nuosavybė. Vyriausybė galėjo geriau išnaudoti masto ekonomijos efektą šilumos energijos gamyboje, surinkti didelius piniginius fondus ir juos investuoti į šilumos energetikos sektorių bei toleruoti ilgą investicijų atsipirkimo laiką. Ilgainiui energetikos sektorius tapo strategine ekonomikos šaka, nes nuo jos patikimumo ir efektyvumo priklauso daugelis kitų ekonomikos veiklų.

Mokslininkų nuomone, energetikos sektoriuje vyravusi natūralių monopolijų sistema atitiko Europos poreikius atkuriant ją po Antrojo pasaulinio karo, tačiau laikui bėgant ji prarado savo tikslą bei politinį ir moralinį teisėtumą (Walde, 2000). Tiesioginį valstybės reguliavimą įvairiuose energetikos sektoriuose pateisino jame vyravusios paradigmos. Tai – energijos tiekimo saugumo bei patikimumo užtikrinimo būtinumas ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo svarbumas. Valstybė buvo atsakinga už energetikos sektoriaus funkcionavimą, nes ji priimdavo sprendimus, kūrė ir valdė monopolijas. Imperatyvusis valstybės reguliavimas atitiko tuo metu egzistuojančius socialinius santykius ir iš jų kylančius visuomenės poreikius. Tokia energijos tiekimo sistema buvo išplėtotą pramoninėse valstybėse, tačiau naujos technologijos suteikė galimybę panaikinti masto ekonomijos efektą energijos gamybos sektoriuje, leido įdiegti decentralizuotas energijos tiekimo tinklų kontrolės sistemas.

Besikeičiant technologijoms ir ekonominiams procesams, keičiasi ir visuomenėje egzistuojantys visuomeniniai santykiai, todėl valstybės institucijų taikomos reguliavimo priemonės įgavo kitą pobūdį. Esminis senosios ir naujosios rinkos teisinio reguliavimo formos skirtumas yra tas, kad taikomas naujas rinkos teisinis reguliavimas yra nukreiptas į rinkos dalyvių konkurencijos skatinimą. Senoji teisinio reguliavimo forma pasireiškė tiesioginiu valstybės reguliavimu, t. y. įmonių valdymu nuosavybės teise arba turint šių įmonių kontrolinius akcijų paketus, taip sukuriant joms išskirtines monopolines teises.

Lietuvos energetikos sektoriuje dar ne visos skirtingų energijos rūšių rinkos yra visiškai liberalizuotos, t. y. kai kuriose vis dar galima rasti senosios rinkos teisinio reguliavimo požymių. Toliausiai šioje srityje yra pažengta elektros energijos rinkoje, mažiau – šiame darbe analizuojamoje šilumos energijos rinkoje. Iki šiol daugelio šilumos gamintojų įmonių kontrolinis akcijų paketas priklauso savivaldybėms. Tai galima paaiškinti šilumos ūkio specifika bei

pasaulinėmis tendencijomis, kur pagrindinis dėmesys yra skiriamas elektros energijos ir gamtinių dujų rinkoms.

Kai kuriuose leidiniuose galima rasti nuomonių, jog tai teisinio reguliavimo atsisakymo era. Taip teigti būtų neteisinga, kadangi, keičiantis technologijoms ir ekonominiams procesams, keičiasi tik teisinio reguliavimo metodai ir jais siekiami tikslai. Teisinio reguliavimo panaikinimas turėtų įtakos rinkos netobulumo (rinkos ydų) pasireiškimui, tokiam kaip vartotojų teisių pažeidinėjimas, piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, saugumo standartų nesilaikymas ir kt.

Šilumos energijos rinkos teisinis reguliavimas yra dvejopas: srityse, kur egzistuoja rinkos santykiai, reguliavimo politika skatina konkurenciją, o srityse, kuriose konkurencijai sunku ar neįmanoma atsirasti, naudojami imperatyvieji reguliavimo metodai. Taip valstybė per teisinį reguliavimą ne tik užtikrina sklandų rinkos funkcionavimą, bet ir patenkina visuomenės lūkesčius, garantuoja nepertraukiamą šilumos energijos tiekimą pagrįstomis kainomis.

Teisinis reguliavimas lieka labai svarbus užtikrinant viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimą bei šilumos energijos tiekimo saugumą ir patikimumą. Taip per sukurtą mechanizmą valstybė užtikrina visuomenei svarbios paslaugos – šilumos energijos tiekimo – teikimą neturtingiems gyventojams ar tolimiems regionams.

Nacionalinėje energetikos strategijoje vienu strateginių Lietuvos energetikos tikslų taip pat įvardijamas patikimas ir saugus energijos tiekimas patiriant mažiausiai išlaidų ir kuo mažiau teršiant aplinką, nuolat didinant energetikos sektoriaus veiklos efektyvumą.

Šilumos ūkio įstatymas (1 str.) reglamentuoja šilumos ūkio valstybinį valdymą, šilumos ūkio subjektų veiklą, jų santykius su vartotojais, tarpusavio ryšius ir atsakomybę. Šiame įstatyme nurodyti tikslai sutampa su Energetikos įstatyme numatytais valstybės energetikos veiklos reguliavimo tikslais. Šilumos ūkio įstatymu siekiama (1 str. 2 d.):

- mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams; šilumos ūkyje įteisinti pagrįstą konkurenciją;
- ginti šilumos vartotojų teises ir teisėtus interesus;
- didinti šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą;
- gaminant šilumą, plačiau naudoti vietinį kurą, biokurą ir atsinaujinančius energijos šaltinius; mažinti šilumos energetikos neigiamą poveikį aplinkai.

2.2. Institucijos, vykdančios energetikos sektoriaus valstybinį valdymą Lietuvoje

Energetikos įstatymas (4 str. 1 d.) reglamentuoja, kad energetikos valstybinį valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija, savivaldybės. Tame pačiame įstatyme nurodoma, jog valstybės ir savivaldybės institucijos valdo

energetiką, reguliuoja ir kontroliuoja energetikos veiklą (4 str. 2 d.). Reglamentuojant šių institucijų uždavinius, Energetikos įstatyme nurodomi uždaviniai, kurie atitinka pasaulines tvariosios energetikos plėtros tendencijas (aptartas anksčiau), tai – optimalios valstybės energetikos struktūros užtikrinimas; efektyvios energetikos veiklos bei efektyvaus energijos ir energijos išteklių vartojimo skatinimas; vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo skatinimas; nenutrūkstamo ir kokybiško energijos tiekimo užtikrinimas; energetikos įmonių energetinio audito rengimo skatinimas.

Energetikos ir Šilumos ūkio įstatymai valstybinio energetikos valdymo srityje suteikia valstybės ir savivaldybių institucijoms tokią kompetenciją:

1. Vyriausybė. Ji kuria ir įgyvendina valstybės politiką energetikos srityje, teikia Seimui tvirtinti Nacionalinę energetikos strategiją, Ūkio ministro teikimu tvirtina šilumos ūkio plėtros kryptis (ŠŪĮ 8 str. 1 d); tvirtina šios strategijos įgyvendinimo planą ir programas, įveda ekstremalią energetikos padėtį³⁹, turi teisę reglamentuoti valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus; tvirtinti energetikos veiklos licencijavimo taisykles, leidimų išdavimo taisykles ir sąlygas; nustatyti energijos išteklių ir energijos tiekimo tvirtinti su energijos tiekimu susijusių pirkimo-pardavimo sutarčių privalomas standartines sąlygas ir kt.
2. Ūkio ministerija.
3. Aplinkos ministerija.
4. Savivaldybės. Jos reguliuoja vartotojų aprūpinimą tiekiamą šilumą; įvedus ekstremalią padėtį, įgyvendina Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintą vartotojų aprūpinimo energija ir (ar) energijos šaltiniais planą; užtikrina kitų Vyriausybės sprendimų vykdymą; dalyvauja rengiant šviečiamąsias visuomenės informavimo priemones, padedančias efektyviai vartoti energiją ir energijos išteklius. Be minėtų funkcijų, savivaldybės institucijos atlieka ir kitas funkcijas, nurodytas Šilumos ūkio įstatyme.

Energetikos įstatymas reglamentuoja ir kitų institucijų veiklą energetikos srityje:

1. Energetikos agentūra. Tai valstybės įmonė, kurios steigėja yra Ūkio ministerija. Energetikos agentūros funkcijos susijusios su Nacionalinės energetikos strategijos priemonių įgyvendinimu, energijos vartojimo efektyvumo programos įgyvendinimu ir propagavimu. Energetikos agentūra atlieka užsienio pagalbos programų ir projektų vykdymo energetikos sektoriuje priežiūrą, stebėseną (monitoringą) bei kitas įstatymais numatytas ar Ūkio ministerijos pavestas funkcijas.

³⁹ Ekstremali energetikos padėtis – laikotarpis, kai yra sutrikęs normalus energijos išteklių ar energijos tiekimas energetikos įmonėms ar vartotojams ir šis tiekimas trukdomas tiek, kad energetikos įmonės šių sutrikimų laiku prognozuoti bei valdyti ūkinės veiklos metodais, ir Vyriausybė, jos įgaliota institucija ar savivaldybės institucija turi reguliuoti energijos išteklių ar energijos tiekimą energetikos įmonėms ar vartotojams.

2. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Tai viešasis juridinis asmuo, valstybės įmonė, kurios nuostatus Ūkio ministerijos teikimu tvirtina Vyriausybė. Komisijos kompetencija detaliai aptariama kitame skyriuje.
3. Valstybinė energetikos inspekcija. Tai valstybės įmonė, kurios steigėja yra Ūkio ministerija. Valstybinė energetikos inspekcija atlieka valstybinę energetikos objektų ir įrenginių kontrolę.

Energetikos įstatyme (26 str.) numatyta, kad skundus, susijusius su energetikos sektoriumi, išankstine skundų nagrinėjimo ne teismine tvarka pagal kompetenciją nagrinėja Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos taryba, Valstybinė energetikos komisija, Komisija. Šilumos ūkio įstatymas (21 str.) reglamentuoja, kad vartotojų teises gina ir ginčus, kylančius iš sutartinių santykių tarp buitinių vartotojų ir šilumos bei karšto vandens tiekėjų, priežiūros paslaugų teikėjų, ginčo sprendimo ne teisme tvarka, be jau minėtų institucijų, nagrinėja savivaldybės vykdomoji institucija.

Dar galima paminėti Šilumos tarybą – tai kolegiali, patarimojo balso teisę turinti ir visuomeniniais pagrindais veikianti su šilumos ūkiu tiesiogiai susijusių institucijų ir organizacijų (įskaitant ir vartotojų teises ginančias nevyriausybinės organizacijas) atstovų grupė, teikianti ūkio ministrui pasiūlymus svarbiais valstybės šilumos ūkio strategijos klausimais.

Šilumos ūkio įstatymas suteikia teisę šilumos vartotojų teises ginančioms organizacijoms kontroliuoti šilumos tiekėjų veiklą. Šilumos vartotojų teises ginančios organizacijos ir institucijos turi teisę gauti iš šilumos tiekėjų, gamintojų ir valstybės bei savivaldybių institucijų duomenis apie šilumos tiekimo ir gamybos veiklą, teikiamas paslaugas, taip pat kitus duomenis, reikalingus šilumos vartotojų teisėms ginti ir pasiūlymams valstybės ir savivaldybių institucijoms teikti. Šilumos vartotojų teises ginančios organizacijos kviečiamos dalyvauti Komisijos posėdžiuose nustatant šilumos bazines kainas. Praktikoje vartotojų atstovai paprastai kviečiami dalyvauti savivaldybių darbo grupėse nagrinėjant šilumos kainų projektus.

Be minėtų institucijų, su šilumos energetikos sektoriumi susijusi ir Lietuvos metrologijos inspekcija bei visos kitos institucijos, kurios pagal galiojančius teisės aktus yra atsakingos už teisingą ūkinės veiklos tvarkymą, pavyzdžiui, Valstybinė mokesčių inspekcija. Lietuvos metrologijos inspekcija kontroliuoja atsiskaitomųjų šilumos ir karšto vandens apskaitos, taip pat pristatomo į pastato šilumos punktą šilumnešio parametrus registruojančių prietaisų patikros terminus.

Tačiau nepakanka sukurti tik privalomą elgesio modelį, labai svarbu užtikrinti, kad rinkos dalyviai laikytųsi teisės normomis nustatytų elgesio taisyklių. Siekiant užtikrinti, kad šilumos energijos rinkos dalyviai laikytųsi teisės normose nustatytų reikalavimų, būtina vykdyti jų priežiūrą. Lietuvos šilumos energijos ir karšto vandens rinkos reguliavimą ir priežiūrą vykdo šios keturios

pagrindinės jau minėtos institucijos: Lietuvos Respublikos Vyriausybė; Lietuvos Respublikos savivaldybės; Komisija; Valstybinė energetikos inspekcija.

Lietuvoje, siekiant užtikrinti efektyvų šilumos energijos rinkos funkcionavimą, šilumos energijos rinkos dalyvių priežiūra įgyvendinama išduodant leidimus ir licencijas. Tai dažnai taikomas rinkos reguliavimo būdas, nes mažiausiai varžo rinkos dalyvių laisvę priimant verslo sprendimus ir užtikrina, kad valstybės institucijos nuolat gautų informaciją apie rinkos dalyvių elgesį ir galėtų užkirsti kelią licencijuojamos ar leidime nurodytos veiklos sąlygų pažeidimams. Reikalavimas turėti licenciją yra neatsitiktinis, nes šiose srityse būtinas teisinis reguliavimas. Šilumos energijos perdavimo įmonės yra natūralios monopolijos tam tikroje teritorijoje, kurioje valdo šilumos energijos perdavimo tinklus. Vartotojų, kurie neturi teisės pasirinkti šilumos energijos tiekėjo, atžvilgiu šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjas yra monopolija.

2.2.1. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija ir jos kompetencija

Šilumos ūkio ir su juo susijusių paslaugų teikimo kainų reguliavimas Lietuvoje yra priskirtas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos kompetencijai. Komisija buvo įkurta 1997 m. remiantis 1995 m. priimtu Energetikos įstatymu. Minėtas įstatymas įtvirtino nuostatą, kad energetikos kainodara turi rūpintis nepriklausoma Komisija.

Minėto Energetikos įstatymo pakeitimuose 1997 m. buvo suformuoti nauji energetikos kainodaros principai. Vienas iš jų buvo tas, kad šilumos tiekėjai patys nustato šilumos kainas, remdamiesi Komisijos patvirtintomis metodikomis ir suderinę jas su Komisija. Be daugelio kitų funkcijų, Komisijai priskirtos ir šios naujos kompetencijos sritys – licencijavimas (Žin., 2000, Nr. 89-2743), licencijuojamos veiklos kontrolė, energetikos įmonių investicijų vertinimas ir ilgalaikio turto nusidėvėjimo normų derinimas. Šias nuostatas dar kartą įtvirtino 2003 m. priimtas Šilumos ūkio įstatymas. Galima teigti, kad, 2002 m. įsigaliojus naujam Energetikos įstatymui (Žin., 2002, Nr. 56-2224), Komisija vietoj kainų komisijos, atsakingos tik už kainodarą, kainų nustatymą ir jų taikymą, tapo energetikos ekonominio reguliavimo komisija.

Kaip jau minėta, Komisija yra valstybės įstaiga, finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto (Žin., 2002, Nr. 109-4819). Komisijos veiklą reglamentuoja Energetikos įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai. Galima paminėti, kad Komisiją sudaro 5 nariai, kurios pirmininką ir 4 narius Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko teikimu skiria Respublikos Prezidentas 5 metams. Siekiant užtikrinti Komisijos funkcijų vykdymą, sudaroma Komisijos

administracija, kurioje šiuo metu dirba dar 54 darbuotojai⁴⁰. Komisija, siekdama optimizuoti savo veiklą, patvirtino Komisijos grafines struktūras.⁴¹ Tai, kad Komisija yra finansuojama iš valstybės biudžeto ir kad jos narius skiria Prezidentas, galima vertinti kaip Komisijos nepriklausomumą užtikrinančias sąlygas, kurios, kaip rodo praktika, ne visada pasiteisina.

Siekiant užtikrinti teisės aktuose numatytą Komisijos darbo ir priimamų sprendimų skaidrumą, informacija apie viešus Komisijos posėdžius ir Komisijos sprendimų projektai skelbiami viešai Komisijos darbo reglamente nustatyta tvarka ir terminais. Energetikos įstatyme yra numatytos dvi Komisijos atskaitomybės formos – asmeninė ir institucinė. Komisija atsako už savo sprendimus, kurie priimami posėdyje dalyvaujančių Komisijos narių balsų dauguma. Komisijos sprendimai priimami vardiniu balsavimu ir gali būti skundžiami įstatymų nustatyta tvarka. Institucinė atskaitomybė – metinių veiklos atskaitų rengimas, jos skelbimas viešai ir pateikimas Respublikos Prezidentui, Seimui bei Vyriausybei. Tačiau valdžios institucijų galimybė kontroliuoti Komisijos veiklą yra ribota dėl jai suteikto nepriklausomumo, todėl galima daryti išvadą, kad Komisijos priimamų sprendimų kontrolės mechanizmas neegzistuoja.

Komisijos darbo reglamente (3 d.), patvirtintame Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimu⁴², nurodoma, kad Komisijos veikla grindžiama įstatymo viršenybės, teisėtumo, lygiateisiškumo, kolegialaus klausimų svarstymo, politinio neutralumo, skaidrumo, tarnybinio bendradarbiavimo ir kitais Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme (Žin., 2006, Nr. 77-2975) nustatytais principais. Tame pačiame reglamente (4 d.) nurodoma, kad Komisijos nariai ir darbuotojai, atlikdami savo tarnybines pareigas, turi vadovautis pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, nesavanaudiškumo, tarnybinės etikos, nešališkumo, viešumo bei pavyzdingumo principais, taip pat asmenine atsakomybe už priimamus sprendimus.

Apibendrinant galima teigti, kad Komisija valstybinės valdžios sistemoje yra nepriklausoma nuo vykdomosios valdžios, tačiau jos nepriklausomumą riboja pakankamai mažas (2007 m. – 3499,2 tūkst. Lt, 2008 m. – 4,675 mln. Lt⁴³) finansavimas iš valstybės biudžeto. Tai sudaro galimybes atskiroms interesų grupėms daryti įtaką Komisijos priimamiems sprendimams.

2003 m. viduryje po ilgų svarstymų Lietuvos Respublikos seimas priėmė Šilumos ūkio įstatymą, kuris aiškiau reglamentuoja Komisijos veiklą, reguliuojant šalies šilumos ūkį, išplėtė jos

⁴⁰ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008 m. veiklos ataskaita. p. 52. [žiūrėta 2009-11-07]. Prieiga per internetą: < http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/2008_metu_veiklos_ataskaita.pdf >

⁴¹ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. rugsėjo 25 d. Nr. O3-140 „Dėl valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos grafines struktūros patvirtinimo. [žiūrėta 2009-11-07]. Prieiga per internetą: < <http://www.regula.lt/lt/teises-aktai/index.php?docId=3984.../nutarimas140.doc> >

⁴² Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. O3-19 (2008 m. rugpjūčio 1 d. nutarimo Nr. O3-98, 2008 m. spalio 2 d. nutarimo Nr. O3-139 redakcija, 2009 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. O3-133 redakcija) [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: < <http://www.regula.lt/lt/teises-aktai/komisijos-nutarimai/kiti/index.php?docId=3953> >

⁴³ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ataskaita. 2007 m. p. 85, 2008 m. p. 54. [žiūrėta 2009-10-03]. Prieiga per internetą: < http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/2008_metu_veiklos_ataskaita.pdf >

funkcijas ir kompetenciją⁴⁴, jai priskirtos funkcijos, susijusios su centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainodaros principų nustatymu. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu⁴⁵, nurodoma, kad pagrindinis Komisijos uždavinys – prižiūrėti elektros energijos, gamtinių dujų, šilumos ir vandens ūkio rinkas įstatymų nustatyta tvarka.

Komisijos funkcijos išdėstytos keliuose teisės aktuose: Energetikos ir Šilumos ūkio įstatymuose, Komisijos nuostatuose. Energetikos įstatyme išskirta 12, o Komisijos nuostatuose - net 23 Komisijos funkcijos (ir 9 teisės). Reikia paminėti, kad pagal Komisijos kompetenciją svarstomų klausimų vien šilumos ir karšto vandens srityje yra net 25.

Energetikos įstatymo 17 str. 5 d. nurodyta, kad Komisija atlieka šias pagrindines funkcijas, susijusias su šilumos ūkio reguliavimu: tvirtina valstybės reguliuojamų šilumos kainų nustatymo metodikas; nustato bazines šilumos kainas įmonėms; kontroliuoja šių kainų taikymą; turi teisę vienašališkai nustatyti šilumos kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų; įvertina investicijų atsipirkimo ir veiklos išlaidų pagrįstumą; išduoda, sustabdo, panaikina šilumos energijos tiekimo licencijas, kontroliuoja energetikos įmonių licencijuojamą veiklą; derina ilgalaikio turto nusidėvėjimo (amortizacijos) normas; taip pat atlieka kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas.

Išankstinio skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka Komisija nagrinėja skundus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, perduodant, laikant energiją, teisės joms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, prisijungimo, kainų ir tarifų taikymo. Komisija išduoda šilumos tiekimo licencijas šilumos tiekėjams, tiekiantiems per metus ne mažiau kaip 10 GWh šilumos, jas keičia, sustabdo, panaikina jų galiojimą, kontroliuoja licencijuojamą veiklą ir kaupia licencijuojamos energetikos įmonių veikos sąnaudų audito išvadas. Detaliau Komisijos teisės ir funkcijos yra išdėstytos Komisijos nuostatuose. Tos teisės, uždaviniai ir funkcijos, kurios nedubliuoja Energetikos įstatyme nurodytų ir anksčiau išvardytų Komisijos teisių, uždavinių ir funkcijų, pateikiamos 1 priede.

⁴⁴ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ataskaita. 2003 m. p. 23, [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: < <http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/ataskaita2003.rar> >

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1747 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo“. (2007 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 192 redakcija) [žiūrėta 2009-11-10]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=292438 >

2.3. Šilumos ūkio kainų reguliavimo pagrindai Lietuvos Respublikos teisės aktuose

2.3.1. Teisės normos, reguliuojančių šilumos energijos rinką ir kainas

Taikant teisės normas yra sukuriamas šilumos energijos kainų reguliavimo modelis, kuris ekonominius instrumentus ir politinius sprendimus paverčia privalomo elgesio taisyklėmis.

Teisinis reguliavimas – tai tokia socialinio reguliavimo rūšis arba forma, kai poveikis žmonių elgesiui yra daromas teisės normomis ir teisės principais (Новичкий, 1995). Teisinio reguliavimo objektas yra toks socialinis žmonių elgesys, kuriam daromas poveikis teisės normomis. Socialinis elgesys, visuomeniniai santykiai ir žmonių santykiai šiuo atveju iš esmės yra sinonimiškos sąvokos, todėl jos šiame darbe bus vartojamos atsižvelgiant į tai, kuri iš jų yra informatyvesnė konteksto požiūriu.

Šilumos energijos rinkos teisinis reguliavimas – tai tokia socialinio reguliavimo rūšis, kai poveikis fizinių ir juridinių asmenų (šilumos ūkio subjektų, šilumos vartotojų, valstybės institucijų) elgesiui šilumos energijos ir su jos tiekimu susijusių paslaugų pirkimo-pardavimo procese daromas teisės normomis ir teisės principais. Šilumos energijos rinkos teisinio reguliavimo objektas yra fizinių ir juridinių asmenų (šilumos ūkio subjektų, šilumos vartotojų, valstybės institucijų) tarpusavio santykiai, atsirandantys šilumos energijos ir su jos teikimu susijusių paslaugų pirkimo-pardavimo procese. Šių tarpusavio santykių, įtvirtintų teisės normomis, pagrindu žmonės siekia apsaugoti ir įgyvendinti savo teises ir interesus.

Teisiniu reguliavimu yra siekiama derinti priešingų grupių interesus. Šiuo atveju viena šių grupių yra natūrali monopolija. Vienas iš kainų teisinio reguliavimo uždavinių yra apsaugoti šilumos energijos rinkos dalyvių, kurie rinkos ekonomikos sąlygomis negali nors minimaliai apginti savo teisių, teises nuo energetikos įmonių, įgijusių ekonominės ir jos pagrindu politinės galios, vyravimo. Taigi kainų teisinio reguliavimo objektas yra fizinių ir juridinių asmenų, tarp jų ir valstybės institucijų, tarpusavio santykiai, atsirandantys šilumos energijos ir su jos tiekimu susijusių paslaugų kainų nustatymo procese.

Šilumos energijos ir su jos tiekimu susijusių paslaugų kainų teisinio reguliavimo objektą galima apibrėžti dviem aspektais:

- siaurąja prasme – tai tokie socialiniai santykiai, kurių metu yra nustatoma šilumos energijos ir su jos tiekimu susijusių paslaugų kaina, t. y. santykiai, kurių dalykas yra šilumos energijos ir su jos teikimu susijusių paslaugų kaina.
- plačiąja prasme – tai tokie socialiniai santykiai, kurie atsiranda šilumos energijos ir su jos teikimu susijusių paslaugų kainų nustatymo procese, bet šių santykių dalykas nebūtinai yra šilumos energijos ir su jos tiekimu susijusių paslaugų kaina.

2.3.2. Šilumos sektoriaus paslaugų kainodaros pagrindai Lietuvos Respublikos įstatymuose

Lietuvos Respublikoje šilumos teikimo įmonės savo veikloje vadovaujasi 100 įstatymų ir daugiau kaip 1000 įstatymų įgyvendinančiųjų teisės aktų⁴⁶. Teisės aktų, reglamentuojančių šilumos ūkį, struktūra pateikiama 2 priede. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys šilumos ūkio sektoriaus veiklą ir kainodaros ypatumus, yra Lietuvos Respublikos energetikos, Kainų, Šilumos ūkio, Vietos savivaldos įstatymai, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu patvirtinta Nacionalinė energetikos strategija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl šilumos ūkio kryptių patvirtinimo, Komisijos nutarimais tvirtinamos šilumos, karšto vandens, su šiomis veiklomis susijusių paslaugų kainų nustatymo metodikos ir kt.

Nors teisės aktais po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje siekiama skatinti konkurenciją, dėl istoriškai susidariusių aplinkybių šilumos tiekimo veiklą vis dar galima vadinti natūralia monopolija. Esant tokiai situacijai, vartotojai negali daryti įtakos šilumos kainoms, nes neveikia rinkos mechanizmas, leidžiantis kainas nustatyti paklausos ir pasiūlos principu. Todėl šiuo metu Lietuvoje įteisintas 1997 m. pasirinktas vienas iš 4 centralizuotai tiekiamos šilumos kainų reguliavimo būdų – valstybinis ekonominis (Lukoševičius, 2008). Šis kainų reguliavimo būdas, kai kainas nustato regioninis ar nacionalinis energetikos reguliuotojas, taikomas daugelyje naujų Europos Sąjungos valstybių. Jis turėtų užtikrinti objektyvią kainodarą, pagrįstą ekonomikos principais, vartotojų apsaugą nuo monopolijų piktnaudžiavimo, ūkio efektyvumą ir jo atnaujinimą, tačiau kaip rodo praktika, šiuo metu Lietuvoje susiduriama su šių priemonių įgyvendinimo sunkumais.

Lietuvos Respublikoje kainų sistemą, jų reguliavimo ir kontrolės pagrindus nustato Lietuvos Respublikos kainų įstatymas (Žin., 1998, Nr. 105-2898). Šio įstatymo 2 str. nurodyta, kad Lietuvoje veikia dviejų rūšių kainos: valstybinių organų reguliuojamos kainos ir rinkos kainos. Energetikos įstatymo 15 str. pateikiamos tokios valstybės taikomos kainų reguliavimo priemonės: paslaugų ir energijos kainų tvirtinimas, jų viršutinių ribų ar reguliavimo tvarkos nustatymas. Minėtame įstatyme nurodoma, kad valstybės reguliuojamų kainų reguliavimo principai nustatomi atskirų energetikos sektorių įstatymuose.

Įstatyme įtvirtinta nuostata, kad energijos rūšių, tarp jų ir centralizuotos šilumos, karšto ir šalto vandens kainas ir tarifus nustato tiekėjai, suderinę kainas ar tarifų maksimalius dydžius su Komisija. Šiuo atveju kainos ir tarifai nustatomi įvertinus būtinas sąnaudas pagal Komisijos patvirtintas metodikas. To paties įstatymo 1 str. Komisijai numatyta teisė priimti vienašališką

⁴⁶ Teisės aktų, reglamentuojančių šilumos ūkį, struktūra. LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/acts/structure> >

sprendimą dėl kainų dydžio ar tarifų maksimalaus dydžio (nurodant sprendimo galiojimo laiką), jei tiekėjams nepavyksta suderinti kainų ir tarifų su Komisija. O Šilumos ūkio įstatyme numatyta, kad kainas nustato Komisija arba savivaldybių tarybos. Bendroju atveju nuostata, jog šilumos energijos kainas nustato tiekėjai, įvertinę būtinas sąnaudas, o ne atsižvelgdami į pasiūlos ir paklausos santykį, rodo, jog tai yra monopolinės rinkos požymis. Kainų nustatymo procese nedalyvauja galutinis pirkėjas, jis neturi teisės apginti savo interesų. Todėl čia atsiranda nepriklausoma institucija, reguliuojanti šilumos rinką ir kainas – Komisija.

Kainų įstatyme nurodyta, kad jo 6, 7, 12 ir 13 str. nuostatos netaikomos toms kainoms ir tarifams, kuriuos nustato jau minėti tiekėjai, suderinę jas su Komisija. Įdomu tai, kad įstatymo 6 str. teigiama, kad vietos savivaldos organai įstatymo nustatyta tvarka reguliuoja savivaldybės vietinio ūkio įmonėse gaminamos produkcijos kainas ir teikiamų paslaugų tarifus, jeigu jų nustatyta tvarka nereguliuoja Vyriausybė. Kyla klausimas, ar centralizuotai tiekiamos šilumos, karšto ir šalto vandens įmonės nėra vietinio ūkio dalis, tuo labiau, kad daugelio šilumos tiekėjų bendrovių kontrolinis akcijų paketas nuosavybės teise priklauso savivaldybėms.

Remiantis Kainų įstatymo nuostatomis, galima daryti išvadą, kad šilumos energijos ir (ar) karšto vandens kainų nereguliuoja vietos savivaldos organai. Ši Kainų įstatyme įtvirtinta nuostata iš dalies prieštarauja Vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2008, Nr. 113-4290) 17 str. 21 d. nurodytai nuostatai, kad savivaldybių tarybos nustato kainas ir tarifus už savivaldybės kontroliuojamų įmonių teikiamas atlygintinas paslaugas, taip pat įstatymo nustatyta tvarka nustato centralizuotai tiekiamos šilumos, šalto ir karšto vandens kainas.

Savivaldybės kontroliuojamos įmonės pagal Vietos savivaldos įstatymą yra savivaldybės įmonės, veikiančios pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, ir akcinės bendrovės, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip $\frac{1}{2}$ balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso savivaldybei. Daugelis šiuo metu Lietuvoje veikiančių bendrovių, tiekiančių šilumos energiją ir (ar) karštą vandenį bei šaltą vandenį, priklauso savivaldybėms, t. y. savivaldybėms priklauso kontrolinis šių bendrovių akcijų paketas.

Apibendrinus teisės normas, galima pasakyti, kad šilumos ūkio kainos yra reguliuojamos valstybės. Valstybinį šilumos ūkio ir jo kainų reguliavimą, kaip jau minėta, atlieka Komisija. Ji ne tik tvirtina šilumos kainų nustatymo metodikas, kontroliuoja kainų nustatymą bei metodikos nuostatų laikymąsi, bet ir turi teisę vienašališkai nustatyti šilumos kainas, jei savivaldybės taryba ar šilumos tiekėjas nepanaikina Komisijos nurodytų kainų nustatymo metodikos pažeidimų. Tokia kainų nustatymo tvarka ir Komisijos vienašališko sprendimo teise nėra patenkintos savivaldybės (žr. 2.4. skyrių).

Reikia paminėti, kad nuo 2003 m. iki 2006 m. šilumos ūkio kainų nustatymo teisinis reglamentavimas didelių problemų nekėlė, tačiau nuo 2006 m., kai smarkiai pradėjo didėti šilumos

kainos, buvo pradėta ieškoti šio reiškinių priežasčių. Seimo nutarimu valstybės institucijoms buvo pavesta atlikti kainų didėjimo pagrįstumo tyrimą. Remiantis šio tyrimo išvadomis, 2008 m. įsigaliojo naujas Šilumos ūkio įstatymas ir nemažai įstatymų įgyvendinančiųjų teisės aktų. Pravartu paminėti, kad nuo 2008 m. įsigalioję teisės aktai daugiau teisių suteikė savivaldybių institucijoms, o kai kurios nuostatos tapo aiškesnės.

Šiuo metu deklaruojama, kad galiojančia kainodara siekiama visų valstybinio ekonominio kainų reguliavimo būdo tikslų, o šilumos kainos grindžiamos būtinosiomis šilumos tiekėjo sąnaudomis. Šilumos kaina turi padengti šilumos tiekėjo pastoviąsias, kintamąsias, veiklos sąnaudas ir užtikrinti normatyvinį pelną. Šios sąnaudos yra įvertinamos skaičiuojant bazinę šilumos kainą 3–5 metams, o kasmet (ar dažniau) perskaičiuojant kainą naudojami tik koregavimo koeficientai, susiję su šilumos energijos realizacijos, amortizacijos sąnaudų, kuro kainų ir sąnaudų pokyčiu, infliacija, kitomis koreguojamomis sąnaudomis.

Energetikos įstatyme numatyta, kad nustatant valstybės reguliuojamas kainas, turi būti numatytos būtinos išlaidos energijos gamybai, pirkimui, perdavimui, tiekimui, energetikos sektoriaus plėtrai ir energijos efektyvumui didinti, taip pat vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių vartojimas, viešuosius interesus atitinkančių įsipareigojimų vykdymas ir nustatyta pelno norma. Įdomu tai, kad Šilumos ūkio įstatyme nėra reglamentuotas normatyvinis pelnas, kuris (neatsižvelgiant į tai) sėkmingai naudojamas nustatant šilumos kainas. Detaliau šilumos ūkio sektoriaus kainas reglamentuoja ir kainodaros principus nustato Šilumos ūkio įstatymas bei Šilumos kainų nustatymo metodika. Iš šiame skyriuje pateiktų duomenų, galima daryti išvadą, kad Energetikos, Kainų, Šilumos ūkio bei Vietos savivaldos įstatymo nuostatos nėra iki galo suderintos.

Šilumos kainos yra vienanarės arba dvinarės. Šilumos kainos, atsižvelgiant į patiriamas sąnaudas, gali būti diferencijuojamos pagal šilumos tiekimo sistemas, vartotojų grupes, šilumos pirkimo-pardavimo vietą, šilumos punkto nuosavybę, tiekimo-vartojimo ribą, šilumos vartojimo mastą, šilumnešius ir jų kokybę, tiekimo patikimumą, vartojimo sezoniskumą, periodiškumą ir apskaitos būdus. Kitokios šilumos kainos gali būti nustatytos naujiems šilumos vartotojams, prisijungusiems prie šilumos tiekimo sistemos (ne ilgiau kaip 3 metams, grindžiamas tiekėjo būtinomis (valstybės normuojamomis) ribinėmis šilumos tiekimo šiems vartotojams sąnaudomis), ir konkurenciniams šilumos vartotojams⁴⁷ (nustatoma šilumos kaina turi padengti šilumos gamybos ir individualias perdavimo sąnaudas). Skirtingos šilumos kainos gali būti nustatytos ir vieno šilumos tiekėjo valdomose skirtingose savivaldybėse esančiose šilumos tiekimo sistemose.

⁴⁷ Konkurencinis šilumos vartotojas – šilumos vartotojas, esantis konkurencinėje zonoje, nustatytoje savivaldybės tarybos patvirtintame specialiajame šilumos ūkio plane, arba kitas Komisijos nustatytas šilumos vartotojas, suvartojantis daugiau kaip 1 proc. šilumos tiekėjo per praėjusius kalendorinius metus realizuoto šilumos kiekio. Šiems vartotojams šilumos kainos nustatomos individualių sąnaudų principu.

Nuo 2003 m. gegužės 28 d. galiojusiame Šilumos ūkio įstatyme buvo nurodoma, kad šilumos ir karšto vandens bazines kainas ne trumpesniai kaip 3 metų laikotarpiui nustato Komisija. Naujame Šilumos ūkio įstatyme (32 str. 4 d.) ir 2008 m. įsigaliojusioje metodikoje ši nuostata pakeista: išskiriami 2 variantai, kai priklausomai nuo šilumos tiekimo įmonės realizuotos šilumos per metus bazines šilumos kainas gali nustatyti 2 skirtingos institucijos – Komisija⁴⁸ arba savivaldybių tarybos⁴⁹. Savivaldybių tarybos nustato perskaičiuotas šilumos kainas (visais atvejais). Iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad situacija gerėja, auga savivaldybių vaidmuo šilumos kainų nustatymo procese, tačiau savivaldybės gali nustatyti bazines kanas tik tokiems šilumos tiekėjams, kurie per metus realizuoja mažiau nei 10 GWh šilumos. Nepaisant to, kad šilumos tiekimo įmonės stambėja⁵⁰ ir prie to derinami įstatymai siekiant parodyti gerėjančią situaciją, realiai šilumos teikėjų per metus realizuojančių mažiau nei 10 GWh šilumos, yra labai nedaug, todėl dažniausiai Lietuvoje bazines šilumos kainas ir toliau nustato Komisija.

Nauja Šilumos ūkio įstatymo redakcija įtvirtina nuostatą, kad šilumos tiekėjas, esant nurodytoms sąlygoms, įmonės įstatuose nustatyta tvarka pats gali nustatyti šilumos kainą, apskaičiavęs ją pagal šilumos kainų nustatymo metodikas ir suderinęs su Komisija. Tokiu atveju savivaldybių tarybos eliminuojamos iš šilumos kainų nustatymo proceso.

Be jau minėtų kainų šilumos sektoriuje, pagal Komisijos patvirtintas metodikas nustatomos ir kitos kainos. Komisija nustato ir karšto vandens kainas. Daugiabučių namų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros (eksploatavimo) maksimalius tarifus bei atsiskaitomųjų karšto vandens apskaitos prietaisų aptarnavimo mokesčių (ŠŪĮ 15 str. 3 d.) nustato savivaldybių tarybos.

Šilumos ūkio įstatyme numatyta, kad šilumos tiekėjas, turintis šilumos tiekimo licenciją (nepriklausomai nuo to, ar ją išdavė Komisija, ar savivaldybės institucija), privalo vykdyti licencijuojamos veiklos sąlygas. Viena tokių sąlygų yra tiekti šilumą kainomis, nustatytomis vadovaujantis Komisijos patvirtinta Šilumos (ir karšto vandens) kainų nustatymo metodika, ir tvarkyti atskirą nuo kitų rūšių veiklos šilumos tiekimo sąnaudų apskaitą.

Šilumos energiją vartotojams parduoda šilumos tiekėjas, tiekiantis šilumą pagal pirkimo-pardavimo sutartis. Šios sutartys sudaromos ar keičiamos laikantis standartinių sąlygų, kurias tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Standartinės sąlygos galioja šilumos pirkimo-pardavimo sutartims tiek, kiek jos neprieštarauja šalių individualiai aptartoms sąlygoms ir

⁴⁸ Šilumos tiekėjams, kurie realizuoja daugiau kaip 10 GWh šilumos per metus ir nepriklausomiems šilumos gamintojams, vienoje aprūpinimo šiluma sistemoje gaminantiems daugiau kaip 50 proc. šilumos ir per metus realizuojantiems ne mažiau kaip 10 GWh šilumos (metodikos p. 46).

⁴⁹ Šilumos tiekėjams, kurie realizuoja mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus ir nepriklausomiems šilumos gamintojams, vienoje aprūpinimo šiluma sistemoje gaminantiems daugiau kaip 50 proc. šilumos ir per metus realizuojantiems mažiau kaip 10 GWh šilumos.

⁵⁰ Nuo 2003 m. įsigaliojusiame Šilumos ūkio įstatyme buvo minimos įmonės, realizuojančios daugiau ar mažiau nei 5 GWh šilumos per metus, o nuo 2008 m. galiojančiame Šilumos ūkio įstatyme jau minimos šilumos tiekimo įmonės, realizuojančios daugiau ar mažiau nei 10 GWh šilumos per metus.

imperatyvioms įstatymų nuostatomis. Individualiai aptartos sąlygos negali pažeisti vartotojų teisių ir interesų. Šilumos pirkimo-pardavimo sutartyse turi būti nurodyta šilumos kaina arba kainos formulė, arba kainos nustatymo tvarka.

Šilumos ūkio įstatymas numato galimybę perduoti šilumos ūkio ar jo dalies valdymo teisę ūkio subjektui nuomos, koncesijos ar kitų valdymo perdavimo sutarčių pagrindu. Tokiu atveju Komisija ir savivaldybių institucijos pagal kompetenciją privalo prižiūrėti ir kontroliuoti valdymą perėmusių subjektų kainodarą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad atskirų įstatymų nuostatų, reglamentuojančių šilumos ūkio kainodarą, analizė parodė, jog kai kurios nuostatos nėra visiškai tapačios ir aiškios. Tą patį galima pasakyti ir apie kainodaros reglamentavimą specialiuosiuose teisės aktuose. Kaip rodo praktika, Lietuvoje įteisintas valstybinis ekonominis šilumos kainų reguliavimo būdas ne visada užtikrina siekiamus tikslus.

2.3.3. Šilumos ūkio kainų teisinis reglamentavimas įstatymus įgyvendinančiuose teisės aktuose

Lietuvos Respublikoje centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymą, be Šilumos ūkio įstatymo, reglamentuoja 2008 m. patvirtinta Šilumos kainų nustatymo metodika (Žin., 2009, Nr. 92-3959). Iki tol galiojo Šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodika (Žin., 2007, Nr. 34-1272), o iki 2003 m. – laikinoji Centralizuotos šilumos kainų nustatymo metodika (Žin., 1998, Nr. 28-758).

Kadangi iki 2008 m. spalio 1 d. nebuvo patvirtinta Karšto vandens kainų nustatymo metodika, Komisijos nutarime (Žin., 2008, Nr. 67-2565) nurodoma, kad „karšto vandens kainos skaičiuojamos ir perskaičiuojamos vadovaujantis Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikos punktais, reglamentuojančiais bazinių karšto vandens kainų skaičiavimo ir perskaičiavimo tvarką“.

Minėtų metodikų pakeitimui naujomis metodikomis įtakos turėjo 2008 m. įsigaliojusio Šilumos ūkio įstatymo redakcijos nuostatos. Kadangi šiuo metu vis dar galioja abi šilumos kainų nustatymo metodikos, šiame skyriuje pagrindiniai šilumos kainodaros aspektai pateikiami naudojant abiejų metodikų lyginamąją analizę.

Šiuo metu galiojančioje Šilumos kainų nustatymo metodikoje (toliau – metodika) nurodoma, kad ji nustato šilumos bazinių kainų skaičiavimo principus, kainodaros reikalavimus ir kainų nustatymo tvarką (1 p.). Nuo 2003 m. iki 2008 m. galiojusi metodika nustatė šilumos gamybos, perdavimo, pardavimo bei karšto vandens bazinių kainų skaičiavimo tvarką (2 p.). Dabartinė metodika privaloma visiems šilumos tiekėjams ir nepriklausomiems šilumos gamintojams, vienoje aprūpinimo šiluma sistemoje gaminantiems daugiau kaip 50 procentų šilumos (2 p.). Šilumos

kainos grindžiamos nediskriminavimo, sąnaudų susigražinimo, stabilumo, kryžminio subsidijavimo draudimo principais. Analizuojant iki 2008 m. ir po jų galiojusiomis metodikomis siektinus tikslus, matyti, kad jie skiriasi. Naujojoje metodikoje, bent formaliai, didesnis dėmesys skiriamas vartotojų interesų apsaugai ir darnios plėtros idėjoms įgyvendinti.

Analizuojant kainų nustatymo praktiką bei šilumos tiekėjų veiklą, kyla klausimas, kaip Komisija prisideda prie jos pačios numatytų tikslų, tokių kaip vartotojų teisių ir interesų gynimas, šilumos tiekimas mažiausiomis sąnaudomis, šilumos gamybos ir tiekimo efektyvumo didinimas, skatinimas naudoti vietinio kuro išteklius ir pažangias technologijas, įgyvendinimo. Reikia paminėti, kad analogiškų tikslų siekiama ir Energetikos, Šilumos ūkio įstatymuose. Jie nurodomi ir Nacionalinėje Lietuvos energetikos strategijoje, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl šilumos ūkio kryptų patvirtinimo.

Praktika rodo, kad Komisija, nustatydamą šilumos kainas, tik patikrina šilumos tiekėjų pateiktus kainų skaičiavimus ir nustato kainų skaičiavimo pažeidimus bei pačias kainas, bet visiškai nesirūpina mažesnėmis šilumos kainomis, negina vartotojų interesų, nėra suinteresuota raginti šilumos tiekėjus vartoti vietinį kurą. Įvertinus anksčiau pateiktą informaciją, galima daryti išvadą, kad vieną tikslą, kurio buvo siekiama iki 2008 m. galiojusioje metodikoje, Komisija tikrai įgyvendino, tai – sąnaudų padengimo tikslą, kai kainos turėjo užtikrinti pakankamas šilumos ir karšto vandens tiekėjų pajamas (42.3 p.).

Kaip jau minėta, šilumos kainos gali būti dvinarės arba vienanarės. Ši nuostata išliko ir 2008 m. patvirtintoje metodikoje (lyginama su 2003 m. metodika). Kokią kainą mokėti už suvartotą energiją, šilumos vartotojas gali pasirinkti. Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, šilumos kainos gali būti diferencijuojamos atsižvelgiant į patiriamas sąnaudas. Nauja 2008 m. metodika išskiria daugiau atvejų, kada atsiranda teisė diferencijuoti kainas⁵¹, o šilumos tiekėjui atsiranda prievolė pasirinktą šilumos kainų diferencijavimo variantą suderinti su savivaldybės institucija ir gauti jos pritarimą (57 p.).

Kita esminė naujos šilumos kainodaros nuostata, įtvirtinta šilumos kainų nustatymo metodikoje, yra ta, kad šilumos kaina galioja ne ilgiau kaip 12 mėnesių (54 p.), o šilumos kainos gali būti perskaičiuojamos ne vieną kartą per metus (kaip buvo iki 2008 m.), t. y. kas 12 mėn., o 2 kartus per metus (ne anksčiau kaip po 6 mėn. nuo paskutinio kainos pakeitimo dienos), nelaukiant 12 mėnesių laikotarpio pabaigos. Tokia nuostata taikoma, jei šilumos tiekėjo kuro ir (ar) perkamos šilumos kainos, palyginti su galiojančiose šilumos tiekimo kainose įskaičiuoto kuro ir (ar) perkamos šilumos kaina, pasikeičia tiek, kad kuro ir perkamos šilumos sąnaudų suma padidėja arba sumažėja daugiau kaip 15 proc. Ankstesnėje metodikoje galiojo nuostata, kad „Šilumos kaina nustatoma vieneriems

⁵¹ Naujojoje metodikoje papildomai atsirado galimybė diferencijuoti šilumos kainas pagal šilumos punktų nuosavybę, šilumos pirkimo-pardavimo vietą ir tiekimo-vartojimo vietą.

metams ir perskaičiuojama kasmet, atsižvelgiant į konkrečiam tiekėjui nustatytą veiklos efektyvumo didinimo koeficientą, vartotojų kainų indeksą, kuro kainų, realizuotos šilumos kiekio bei kitų faktorių pokyčius“ (98 p.).

Nuostata, kad bazinės šilumos kainos nustatomos ne trumpesniam kaip 3 metų ir ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui, nepasikeitė (53 p.). Nepakito ir kitas principas – šilumos kainos skelbiamos viešai, likus ne mažiau kaip mėnesiui iki jų įsigaliojimo dienos ir taikomos nuo mėnesio pirmosios dienos. Galima teigti, jog tai geras principas, atitinkantis vartotojų interesus.

Šilumos kainos nustatymo principai palikti tokie pat, kaip ir buvo nuo 2003 m. Šilumos tiekėjui nustatoma bazinė kaina, kuri perskaičiuojama atsižvelgiant į metodikoje numatytus koregavimo koeficientus. Abiejose metodikose nurodyta, jog šilumos bazinės kainos nustatomos šioms tiekimo veikloms: šilumos gamybai (pirkimui), šilumos perdavimui ir šilumos pardavimui (naujos metodikos 55 p.). Šilumos bazinių kainų skaičiavimas atskiroms veikloms neprivalomas, jei šilumos tiekėjai realizuoja mažiau nei 10 GWh per metus šilumos (naujos metodikos 55 p.).

Ir 2003 m., ir 2008 m. metodikose numatyta, kad šilumos tiekėjas, valdantis skirtingose savivaldybėse esančias aprūpinimo šiluma sistemas, gali teikti Komisijai nustatyti skirtingas šilumos bazines kainas šioms sistemoms. Jei įmonė pasinaudotų šia teise, ji privalėtų bazinių kainų projektą teikti dėl visų skirtingose savivaldybėse esančių aprūpinimo šiluma sistemų. Šios principinės nuostatos nepasikeitė ir liko galioti, tačiau naujoje šilumos kainų nustatymo metodikoje numatyta, kad jei šilumos tiekėjas, kurio daugiau kaip ½ akcijų nuosavybės teise priklauso vienai ar kelioms savivaldybėms ir kuris valdo skirtingose savivaldybėse esančias aprūpinimo šiluma sistemas, teikia vienodą šilumos kainą visoms savivaldybėms, šilumos kainą nustato šilumos tiekėjas įmonės įstatuose nustatyta tvarka, apskaičiavęs ją pagal šią metodiką ir suderinęs su Komisija. Ankstesnėje metodikoje tokios nuostatos nebuvo, todėl ją galima laikyti nauja.

Galima daryti išvadą, kad naujoje metodikoje nustatyti bazinių kainų skirtingoms vieno šilumos tiekėjo valdomoms šilumos tiekimo sistemoms skirtingose savivaldybėse (aišku, jei tenkinama ½ akcijų nuosavybės teisės sąlyga), nebereikia. Nelieta ir perskaičiuotų kainų sąvokos. Tokiu atveju šilumos kainą šilumos tiekimo įmonės, vadovaudamosios metodika ir suderinusios su Komisija, gali nustatyti įmonės įstatuose numatyta tvarka. Praktika rodo, kad šią naują šilumos tiekimo bendrovės vertina palankiai⁵².

Metodikoje akcentuojama, kad šilumos kainos grindžiamos tiekėjo būtinosiomis sąnaudomis. Būtiniosios sąnaudos išvardijamos abiejose analizuojamose metodikose. Esminis skirtumas tarp šių sąnaudų yra tas, kad naujoje metodikoje papildomai minimos pardavimo sąnaudos. Taip pat iš anksčiau išvardytų visų atsiskaitomųjų prietaisų naujoje metodikoje išskiriamos tik įvadinių atsiskaitomųjų šilumos apskaitos prietaisų įrengimo, priežiūros ir patikros sąnaudos. Visa tai lėmė

⁵² Tokia galimybė jau pasinaudojo Klaipėdos šilumos tiekimo įmonė AB „Klaipėdos energija“.

nauja Šilumos ūkio įstatymo nuostata dėl „šilumos tiekėjo“⁵³, jo pasirinkimo ir karšto vandens skaitiklių priežiūros ir abonentinio mokesčio už juos atsiradimo. Dabar į šilumos kainą gali būti įtraukiamos tik įvadinių atsiskaitomųjų šilumos apskaitos prietaisų priežiūros sąnaudos (58 p.).

Naujoje metodikoje pažymima, kad šilumos tiekėjų veiklos efektyvumas ir sąnaudų pagrįstumas vertinamas atliekant lyginamąją analizę, t. y. lyginant tiekėjo veiklą su kitų atitinkamai šilumos tiekėjų grupei priklausančių tiekėjų veikla (59 p.) (3 priedas). Anksčiau galiojusioje metodikoje buvo nurodyta, kad šilumos kaina turi padengti būtinąsias sąnaudas, apskaičiuotas pagal faktinius arba vidutinius analogiškų įmonių rodiklius (97 p.). Galima daryti išvadą, kad principas nepasikeitė, tačiau naujoje metodikoje atsirado „lyginamosios analizės“ sąvoka. Lyginamosios analizės rodiklių skaičiavimo ir skelbimo viešai tvarką numato metodika. Atsižvelgiant į metodikos nuostatas, šie rodikliai yra pagrindas šilumos tiekėjo veiklos užduotims ir sąnaudoms nustatyti, tačiau galima teigti, kad minėtas metodas nėra visiškai teisingas, kadangi šilumos tiekėjai skiriasi, jie valdo skirtingas šilumos tiekimo sistemas, naudoja skirtingą kurą ir pan.

2.4. Savivaldybių vaidmuo centralizuoto šilumos ūkio reguliavimo procese

Pagal Vietos savivaldos įstatymą už šilumos tiekimą yra atsakingos savivaldybės. Kaip teigiama Europos vietos savivaldos chartijoje, savivaldybių institucijos, priimdamos sprendimus, turi prisiimti ir visišką atsakomybę už juos bei atstovauti vietos gyventojų interesams. Pagal Vietos savivaldos įstatymo 17 str. 21 p., kai savivaldybių tarybos įstatymų nustatyta tvarka nustato centralizuotai tiekiamos šilumos kainą, prieš tai turi suderinti kainos dydį su Komisija. Kaip jau buvo minėta, savivaldybės tarybai per 30 dienų nepatvirtinus perskaičiuotos šilumos kainos ar nepašalinus Komisijos nurodytų pažeidimų, Komisiją įgyja teisę vienašališkai nustatyti šilumos kainą. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad savivaldybių vaidmuo šilumos kainų nustatymo procese yra formalus, kadangi galutinius sprendimus dėl šilumos kainų nustatymo priima Komisija. Tai patvirtina Lietuvos savivaldybių asociacijos nuomonė⁵⁴, kad savivaldybių vaidmuo yra formalus ne tik šilumos kainų reguliavimo srityje, bet ir Vietos savivaldos įstatyme numatyta šilumos ūkio valdyje.

Reikia paminėti, kad pastaraisiais metais, smarkiai kylant šilumos kainoms, ne tik kai kurios savivaldybės, politinės partijos, bet ir Lietuvos savivaldybių asociacija, Seimo nariai ėmėsi įvairiausių veiksmų, siekiant efektyvesnio šilumos ūkio valdymo ir didesnio savivaldybių vaidmens nustatant centralizuotai tiekiamos šilumos kainas. Siekiant apriboti monopolinių įmonių interesus ginančios Komisijos kompetenciją ir apsaugoti vartotojų interesus dėl realios situacijos

⁵³ Šilumos tiekėjas – juridinis asmuo, tiekiantis šilumą vartotojams pagal pirkimo-pardavimo sutartis.

⁵⁴ Lietuvos savivaldybių asociacijos valdybos 2008 m. liepos 9 d. nutarimo „Dėl kainų nustatymo“ projekte, 2008 m. liepos 16 d. išsiuntinėtam savivaldybių merams.

neatitinkančių kainų kilimo buvo kreiptasi į nepriklausomus šilumos ūkio ekspertus, pasirašytas savivaldybių Dubingių memorandumas, kreiptasi į valstybines institucijas, parengtas ir Seimui pateiktas Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo projektas Nr. XP-3157 (4 priedas) dėl minėto įstatymo 32 str. pakeitimo. Seimas ir Vyriausybė buvo raginami skubos tvarka priimti Šilumos ūkio įstatymo pataisas, kurios suteiktų savivaldybėms realių galių tvirtinti centralizuotai tiekiamos šilumos kainą. Šilumos kainos skaičiavimo metodikos rengimą patikėti ne patiems šilumos tiekėjams, o nepriklausomiems ekspertams. Komisijai siūlyta palikti tik kontroliavimo, priežiūros funkcijas, o savivaldybėms suteikti teisę kontroliuoti šilumos gamintojų sąnaudas, stebėti jų veiklą ir realiai daryti įtaką centralizuotai tiekiamos šilumos kainos nustatymui, o įteisinant galutinę šilumos kainą savivaldybių sprendimai turi būti lemiami. Įdomu tai, kad minėtą Dubingių memorandumą pasirašė įvairių politinių partijų atstovai. Tai rodo, kad visos savivaldybės suvokia savo svarbiausią misiją – atstovauti gyventojų interesams. Tačiau tenka pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos reakcija į šią iniciatyvą buvo pasyvi.

Analogiškus siūlymus Lietuvos savivaldybių asociacijos valdyba išdėstė nutarimo projekte dėl kainų nustatymo. Jame be jau minėtų pasiūlymų numatyta siūlyti Lietuvos Respublikos Seimui ir Vyriausybei keisti teisės aktus, reglamentuojančius šilumos ūkio valdymą; panaikinti įstatymų numatytą Komisijos teisę vienašališkai nustatyti šilumos, šalto ir karšto vandens kainas; atsisakyti nuostatos dėl bazinės kainos nustatymo; įtvirtinti nuostatą, kad kainų nustatymo metodikas rengtų, tvirtintų ir kontroliuotų jų taikymą skirtingos institucijos, taip pat siūlyti Komisijai keisti kai kurias šilumos kainų nustatymo metodikos nuostatas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad šiuo metu savivaldybių vaidmuo reguliuojant šilumos kainas yra ribotas. Tokią išvadą leidžia daryti sekantys argumentais: pagal galiojančius teisės aktus, centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainos yra priskirtos valstybės reguliuojamų kainų kategorijai. Savivaldybės teisė nustatyti centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainas, yra ribotai savarankiška funkcija, nes šią teisę – nustatyti kainas – ji gali realizuoti tik „įstatymų nustatyta tvarka“. Šioje srityje teisę reguliuotai kainas turi valstybė. Ši teisė yra įgyvendinama per valstybinę įstaigą – Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją. O ši turi teisę vienašališkai nustatyti valstybės t kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų.

Lietuvoje galiojanti teisinė sistema ir praktika rodo, kad savivaldybių funkcijos ir kompetencija dabartinėje centralizuoto šilumos tiekimo reguliavimo bazėje gana didelė (3 pav.).

3 pav. savivaldybių funkcijos ir kompetencija dabartinėje centralizuoto šilumos tiekimo reguliavimo bazėje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2008 m. pateiktoje ataskaitoje⁵⁵ konstatuojama, kad šalyse (pvz., Ukrainoje, Moldovoje), kur šilumos ūkis ir nuosavybės teise, ir absoliučiu valdymu buvo perduotas savivaldai, susidarė kritinė situacija. Šilumos ūkis ne tik neatnaujintas, bet ir nudėvėtas tiek, kad iškilo reali grėsmė jo egzistencijai. Įvertinus Lietuvos administracinę sistemą ir sukauptą komunalinio ūkio valdymo patirtį, buvo išskirti šie ypatumai:

1. Patirtis rodo, kad savivaldybių tarybų sprendimai stipriai lemiami rinkėjų požiūriu. Todėl nepopuliarūs sprendimai, kaip šilumos kainų didinimas brangstant kurui, atidėliojami, nepriimami arba skiriamos dotacijos ar subsidijos pabrangimui kompensuoti (t. y. visų mokesčių mokėtojų pinigais remiama dalis (apie 50–70 proc.) savivaldybės gyventojų–centralizuoto šilumos tiekimo vartotojų) ir pan.

⁵⁵ Ataskaita „Šilumos kainų nustatymo metodikos atitikimo Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktų reikalavimams, metodikos rengimo, tvirtinimo ir kainų nustatymo procedūrų analizė ir rekomendacijų dėl šilumos kainodaros teisinio reglamentavimo tobulinimo parengimas“. (2008) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: < http://lsta.lt/files/studijos/2008/CST_kainodara_ataskaita.pdf >

2. Savivaldybių administracijose nėra arba yra mažai kompetentingų specialistų, kurie galėtų įvertinti sąnaudų pagrįstumą, atlikti patikrinamuosius skaičiavimus, nustatyti techninius ir ekonominius rodiklius, formuoti realias efektyvumo užduotis ir t. t.
3. Savivaldybių administracija ir tarybos, neturėdamos kitų Lietuvos ir užsienio centralizuoto šilumos tiekimo įmonių techninių ir ekonominių, efektyvumo ir patikimumo, kuro kainų bei kitų duomenų bazės, negali priimti konstruktyvių ir ekonomine logika pagrįstų sprendimų.
4. Lietuvos ankstesnė patirtis parodė, kad savivaldybės, priimdamos sprendimus dėl šilumos kainų, bando spręsti savo valdomų įmonių (finansuojamų iš savivaldybės biudžeto) ekonominius reikalus.
5. Politiniai savivaldybių tarybų sprendimai dažnai „įstringa“ dėl jos formavimo problemų, nesutarimų tarp frakcijų ir pan., o šilumos kainos turi būti nustatomos ir perskaičiuojamos laiku bei tiksliai, nes, priešingu atveju, nukenčia arba šilumos vartotojai, arba tiekėjai, kurie priversti skolintis ir dėl to didėja šilumos tiekimo sąnaudos, kurias vėl turi sumokėti šilumos vartotojai.

Galima padaryti išvadą, kad savivaldybės negali nustatyti ekonominiais principais pagrįstų šilumos kainų dėl informacijos ir kompetencijos nepakankamumo.

Kita vertus, jeigu šilumos kainų nustatymą „monopolizuotų“ savivaldybės, tai iškiltų reali grėsmė centralizuotai šilumą tiekiančių bendrovių ekonomikai dėl to, kad Lietuvos teisinė bazė numato, jog savivaldybių tarybų sprendimus keisti galima tik per teismą, o tai užtrunka kartais kelis metus, tuo tarpu šilumos kainas reikia nustatyti laiku ir tiksliai. Suteikus savivaldybės didelę kompetenciją nustatant šilumos kainas, reikėtų kiekvienoje iš jų sukurti padalinius, panašius į VKEKK Šilumos skyrių, o tai padidintų administracinius kaštus. Be to, tokių specialistų panaudojimo efektyvumas būtų labai mažas, nes šilumos kainų nustatymas vyksta 1–2 kartus per metus.

Labai svarbi tendencija pastebima Europos Sąjungos šalyse – daugiau centralizuotai šilumą tiekiančių įmonių valdymo funkcijų perduoti valstybei, nes centralizuoto šilumos tiekimo sistemos tampa pagrindiniu nacionaliniu įrankiu strateginiams tikslams, kuriuos kelia ES direktyvos (kogeneracijos skatinimo, atsinaujinančiųjų energijos šaltinių vartojimo, buitinių atliekų panaudojimo, klimato kaitos ir t. t.), pasiekti. Šiuo požiūriu centralizuoto šilumos tiekimo ūkis reikalingas ne tik savivaldybės gyventojams aprūpinti, bet ir esminiams valstybės interesams užtikrinti. Pavyzdžiui, Suomijoje svarstomas Šilumos ūkio įstatymas dėl 8 planuojamų buitinių atliekų deginimo stočių prijungimo ir t. t.⁵⁶

⁵⁶ Ataskaita „Šilumos kainų nustatymo metodikos atitikimo Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktų reikalavimams, metodikos rengimo, tvirtinimo ir kainų nustatymo procedūrų analizė ir rekomendacijų dėl šilumos kainodaros teisinio reglamentavimo tobulinimo parengimas“. (2008) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: < http://lsta.lt/files/studijos/2008/CST_kainodara_ataskaita.pdf >

Rytų Europos šalyse, kuriose dar nebuvo nacionalinių reguliuotojų, jie kuriami ir jiems perduodamos ekonominio reguliavimo funkcijos: Ukrainoje svarstomas atitinkamas įstatymas, Latvijoje planuojama municipalinius reguliuotojus sujungti į nacionalinę instituciją ir pan. Taip siekiama pereiti nuo socialinio šilumos kainų reguliavimo prie ekonominio, kuriam būtinas aiškumas, pastovumas ir objektyvumas.

3. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS ŪKIO VEIKLOS OPTIMIZAVIMAS RADVILIŠKIO MIESTE

3.1. Radviliškio miesto centralizuoto šilumos ūkio raida ir esamos būklės apžvalga

3.1.1. Šilumos tiekimo įmonės bendroji informacija

Didelė dalis Radviliškio miesto šiluma aprūpinama centralizuoto šilumos tiekimo būdu. Centralizuoto šilumos tiekimo tinklus (5 priedas) Radviliškyje eksploatuoja UAB „Radviliškio šiluma“, kurios steigėjas yra Radviliškio miesto savivaldybė.

UAB „Radviliškio šiluma“ centralizuotai tiekia garą ir karštą vandenį. Centralizuotai šiluma aprūpinama 70% Radviliškio miesto šilumos vartotojų. Per metus įmonė pagamina apie 70 tūkst. MWh šilumos energijos, kuri yra tiekama daugiau nei 5200 vartotojų. Didžioji jų dalis – gyventojai. Jiems tiekama energija sudaro 72% visos parduotos energijos. Bendras šildomas plotas Radviliškio mieste yra 417216 m². Daugiabučių gyvenamųjų namų šildomas plotas užima apie 63% viso bendro šildomo ploto. Mažesnio užstatymo intensyvumo teritorijose, daugiausia individualių gyvenamųjų namų kvartaluose, šilumos vartotojai šiluma apsirūpina iš individualių šilumos gamybos įrenginių. Šiuose įrenginiuose kurui naudojamos gamtinės dujos arba, kur gamtinių dujų tinklai nėra išplėtoti, kietas kuras.

Radviliškio miesto vartotojams iš katilinės centralizuotai tiekiamos šilumos termofikacinio vandens trasų ilgis 22,591 km.

2006 – 2008 metais, įgyvendinus investicinį projektą „Radviliškio rajono šilumos energijos perdavimo ir paskirstymo tinklų bei susijusios infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“ buvo atnaujinta bekanaliniais šilumos tiekimo vamzdynais 7,018 km Radviliškio miesto šilumos tinklų.

Projektas pradėtas įgyvendinti 2006 m. gruodžio 1 d., baigtas – 2008 m. rugpjūtį. Bendra projekto vertė 6,7 mln. litų, tame skaičiuje ES paramos suma – 2,9 mln. litų.

2009 metų pradžioje Radviliškio miesto katilinėje šilumos ir garo gamybai buvo naudojami keturi katilai. Instaliuota katilinės galia 48 MW. Radviliškio miesto vartotojų maksimalios šilumos galios poreikis žiemą 28 MW, o vidutinės – 19 MW. Technologinio kuro šilumos gamybai sunaudojimo struktūros didžiausią dalį 2009 m. sudarė gamtinės dujos 93,62 proc., skystas kuras – 4,56 proc.

Gamtinių dujų kaina Lietuvoje iš esmės priklauso nuo importuojamų iš Rusijos gamtinių dujų kainos. Pastaraisiais metais fiksuojamas spartus jų kainos augimas (6 priedas). Nuo 2007 m. gamtinių dujų kaina Lietuvoje priartėjo prie Vakarų Europos kainų. Gamtinių dujų kaina bendroje savikainoje sudaro apie 60%, todėl toks spartus kuro kainų augimas privertė įmonę branginti teikiamas paslaugas bei tuo pačiu ieškoti būdų, kaip sustabdyti šį procesą.

Atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimas – vienas pagrindinių Lietuvos Respublikos energetikos politikos tikslų, nurodytų Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme ir Nacionalinėje energetikos strategijoje. Vietiniai ir atsinaujinantys energijos ištekliai (mediena, šiaudai, durpės, biodujos, komunalinės ir kitos degiosios atliekos, vėjo bei hidroenergija ir žaliavos biodegalams gaminti) Lietuvoje iki šiol dar nepakankamai panaudojami.

UAB „Radviliškio šiluma“, siekdama mažinti priklausomybę nuo gamtinių dujų bei pereiti prie atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo, 2009 metais pradėjo įgyvendinti investicijų projektą „Radviliškio miesto biokuro katilinės su kondensaciniu ekonomizeriu ir kogeneraciniu įrenginiu statyba“, kurio metu buvo numatyta Radviliškio miesto katilinėje įrengti du po 5 MW vandens šildymo katilus-pakuras, kūrenamus biokuru su kondensaciniu ekonomizeriu ir rezerviniu elektros energijos gamybos 150 kW šaltiniu. Nekreipiant dėmesio į finansines kliūtis (sprendimas dėl paramos suteikimo paskelbtas 2009 m. liepos mėn., paskola šiam projektui įgyvendinti gauta tik 2009 m. spalio mėn.) statybos darbai buvo pradėti 2009 m. gegužės mėnesį, o biokuro katilai užkurti 2009 metų gruodžio mėn. pabaigoje.

Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009 m. liepos 10d. įsakymu Nr. 4-346 (7 priedas) priimtas sprendimas UAB „Radviliškio šiluma“ investicinio projekto įgyvendinimui skirti finansavimą pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 3 prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“ priemonę „Atsinaujinančių išteklių panaudojimas energijos gamybai“. Bendros įgyvendinamo projekto pagal pateiktą paraišką Nr.VP3-3.4-ŪM-02-K-01-002 tinkamomis finansuoti išlaidos pripažintos 9509,7 tūkst.Lt, iš jų 4754,9 tūkst. Lt skirta parama.

Pagrindinis investicinio projekto tikslas – stabilizuoti šilumos sąnaudų augimą t.y. naudoti šilumos gamybai biokurą (smulkintą medieną), tuo pačiu mažinant šilumos kainos svyravimą dėl augančios gamtinių dujų kainos. Per 2009 metus projekto įgyvendinimo metu atlikta 93,3% visų numatytų darbų, likę neįgyvendinti 6,7% darbų, tai biokuro katilinės derinimo darbai ir pridavimas komisijai dėl pripažinimo tinkamu naudoti. Iš viso 2009 m. panaudota 3 911, 8 tūkst. Lt paskolos lėšų, o gauta parama iš ES Sanglaudos fondų sudaro 2 941,8 tūkst.Lt.

UAB „Radviliškio šiluma“ veiklos tikslas yra pelno siekimas, bendrovės ir akcininko turto didinimas. Panaudodama turimus fondus, medžiaginius ir piniginius resursus, bendrovė organizuoja ir vykdo ūkinę veiklą, neprieštaraujančią Lietuvos Respublikos įstatymams. Licencijuojamą ir kitokia tvarka reguliuojamą veiklą bendrovė vykdo tik gavusi atitinkamus leidimus.

Įmonės ilgalaikiai tikslai – užtikrinti kokybiškų paslaugų teikimą vartotojams, didinti jų skaičių, vykdyti turimos materialinės bazės modernizavimo darbus bei siekti efektyvios energijos gamybos bei veiksmingo turto valdymo.

3.1.2. Radviliškio miesto šilumos ūkio raida

UAB „Radviliškio šiluma“ istorijos pradžia laikytini 1961 metai, kai, rekonstruojant ir plečiant Radviliškio žemės ūkio gamyklą, išaugo šilumos energijos poreikis ir buvo nuspręsta statyti garo katilinę centralizuoto šildymo ir technologiniams poreikiams.

4 pav. Pirma katilinė Radviliškio mieste 1966 m.

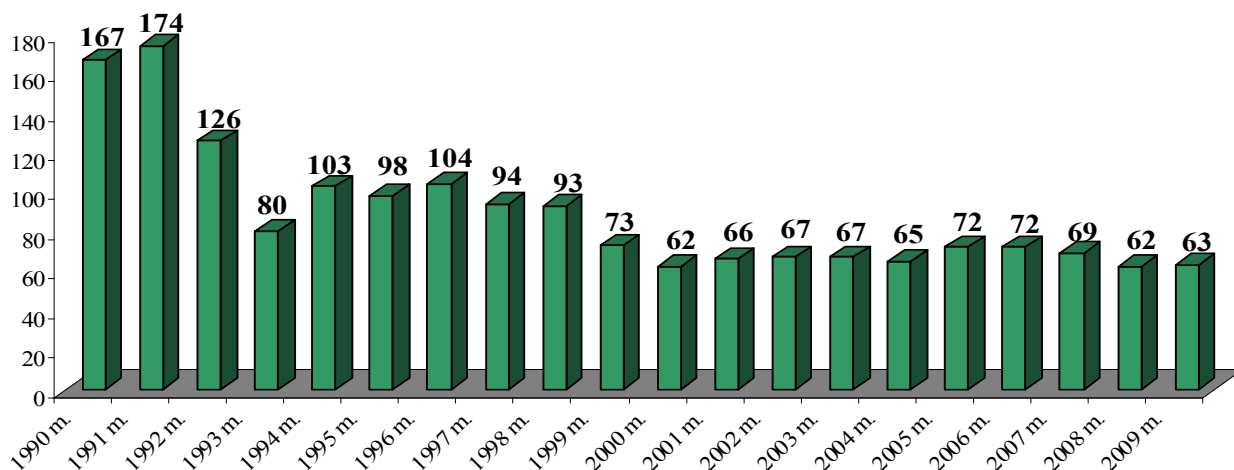
Šaltinis: UAB „Radviliškio šiluma“. Metraštis (2007).

Katilinė baigta statyti 1963 metais, joje buvo sumontuoti du garo katilai „DKVR-10/13“. Tuo pat metu buvo statoma ir požeminė garo trasa į mašinų gamyklą, kuri, dar pilnai nebaigta, jau buvo pradėta eksploatuoti 1962 - 1963 m. žiemą tiekiant garą. Jau 1968 m. šilumos pradėjo trūkti, nes katilinės pajėgumas buvo per mažas, bloga eksploatacija neleido pilnai išnaudoti esamų resursų. Todėl buvo pradėtas gerinti katilų eksploatacijos lygis, pastatyti būtini prietaisai, maitinimo reguliatoriai, padidintas cheminio vandens valymo našumas. 1970 m. pastatytas pirmas priestatas garo katilams, į eksploataciją įvestas garo katilas Nr.3 „DKVR-10/13“.

1972 m. buvo pradėta pagrindinės katilinės rekonstrukcija, pastatytas gamybinis – administracinis pastatas, kurio antrame aukšte įrengtos buitinės – administracinės patalpos, pirmame – mechaninės dirbtuvės, vandens cheminio paruošimo laboratorija, katilų valdymo pultas. Taip pat buvo pastatytas naujas 80 metrų aukščio kaminas, sumontuotas garo katilas Nr.4 „DKVR – 20/13“, deaeratorius DSA -100/35, maitinimo siurbliai. Įdiegtas automatizuotas katilų valdymas, buvo pereita prie garo – mechaninio mazuto išpurškimo. 1978 m. pradėta vandens šildymo katilo Nr.5 „PTVM-30 M“ ir jo priestato, termofikacinio vandens 400 mm diametro antžeminio

magistralinio vamzdyno statyba. 1986 m. pastatyta 300 mm diametro trasa į naują Eibariškių mikrorajoną. 1991 m. katilė K-5 buvo pradėtos naudoti gamtinės dujos.

1991 metais atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Šiaulių šilumos tinklai tapo valstybinės energetikos sistemos „Lietuvos energija“ dalimi. Tačiau netrukus prasidėjusi ekonomikos griūtis skaudžiai atsiliepė įmonei. Vien per 1993 metus vartotojų instaliuotoji galia sumažėjo nuo 1365 MW iki 661 MW, o maksimali įrenginių apkrova nuo 749 MW iki 219 MW. Šilumos gamyba nuo 1990 m. ženkliai sumažėjo (5 pav.).

5 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ generuojama energija 1990 – 2009 m., tūkst. MWh

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

1997 m. AB „Šiaulių energija“ buvo atskirta nuo „Lietuvos energijos“ ir perduota savivaldybių žinion. Iki 1999 m. nuo jos atsiskyrė visi rajonai, įmonės akcininkais liko tik Šiaulių miesto ir rajono savivaldybės bei nedidelė dalis įmonės darbuotojų. 1998 m. gruodžio 23 d. buvo įsteigta UAB „Radviliškio šiluma“, kurios steigėjas yra Radviliškio rajono savivaldybės taryba.

Nuo bendrovės įsikūrimo centralizuota šilumos energija buvo tiekama tik Radviliškio miesto gyventojams ir kitiems vartotojams. Nuo 1999 m. antro pusmečio, reorganizavus buvusius rajono šilumos tiekėjus, prie UAB „Radviliškio šilumos“ prijungtos Kutiškių, Aukštelkų, Kalno Gražionių ir Linkaičių kaimo katilinės. 2000 m. centralizuotos šilumos tiekimas decentralizuotas Kutiškių kaime, o 2002 m. Kalno Gražionių kaime. Radviliškio rajono savivaldybės iniciatyva, dėl blogos UAB „Baisogalos komunalinis ūkis“ finansinės būklės, 2002-2003 m. šildymo sezonui išnuomotas Baisogalos miestelio šilumos ūkis.

UAB „Radviliškio šiluma“ pagrindinė vykdoma veikla pagal Ekonominė veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK) yra garo (kodas 35.30.10) ir karšto vandens tiekimas (kodas 35.30.20).

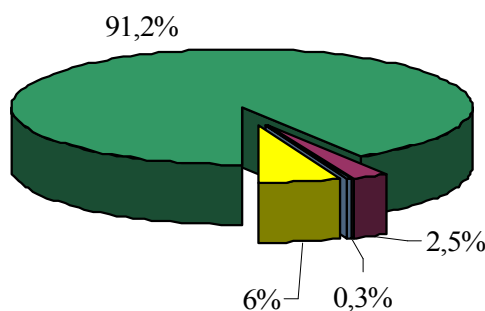
UAB „Radviliškio šiluma“ pajamos pagal atskirus EVRK kodus 2005 – 2009 m. pateikiamos 1 lentelėje.

UAB „Radviliškio šiluma“ pardavimo pajamos 2005 – 2009 m., Lt

Veiklos	Pajamos				
	2005	2006	2007	2008	2009
Šilumos gamyba, perdavimas, pardavimas	7229288	7583540	8412724	10094326	12545945
Pastato šildymo ir karšto vandens sistemų eksploatacija	178875	240732	286262	354625	338374
Pirties paslaugos	29918	34334	39633	44750	46172
Kitos pajamos (šalto vandens perpardavimo, apmokami darbai ir kitos pajamos)	320309	363078	502330	639369	812662
Viso:	7758390	8221684	9240949	11133070	13743153

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Kaip matyti iš 6 pav., 2009 metais 91% pajamų UAB „Radviliškio šiluma“ gavo iš šilumos gamybos, perdavimo ir pardavimo.

- Šilumos gamyba, perdavimas, pardavimas
- Pastato šildymo ir karšto vandens sistemų eksploatacija
- Pirties paslaugos
- Kitos pajamos (šalto vandens perpardavimo, apmokami darbai ir kitos pajamos)

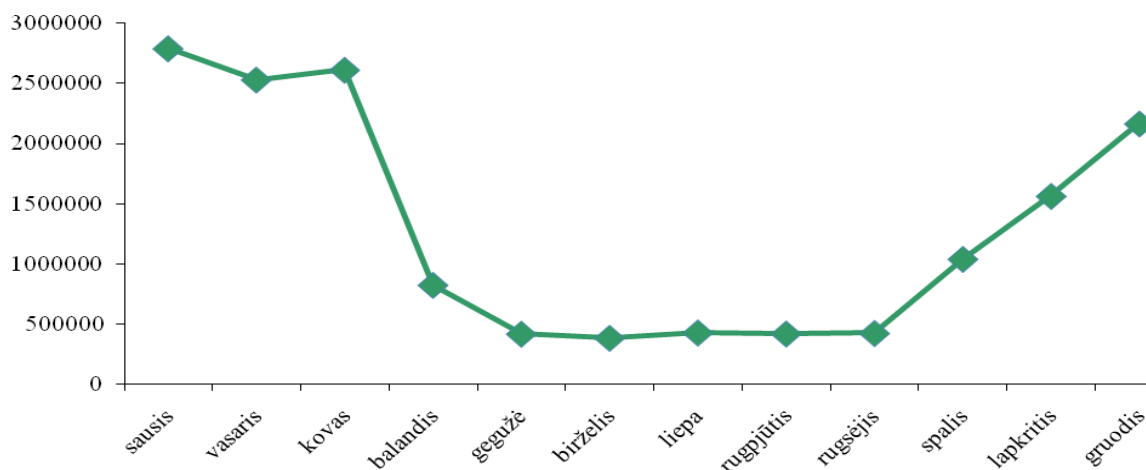
6 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ pajamų struktūra, %

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

UAB „Radviliškio šiluma“ pagamintos energijos kiekį galima nustatyti remiantis ankstesnių metų duomenimis. Neplanuojant spartaus vartotojų skaičiaus augimo, įmonės generuojamos šilumos energijos kiekis išliks panašus, kaip ir pastaraisiais metais.

UAB „Radviliškio šiluma“ parduodamos šilumos kiekis priklauso ir nuo gamtinių sąlygų – esant ilgai bei šaltai žiemai jis padidėja, ir atvirkščiai. Todėl UAB „Radviliškio šiluma“ teikiamos šilumos paklausa yra priklausoma ne tiek nuo vartotojų elgsenos, kiek nuo oro sąlygų. Lietuvoje šildymo sezonas trunka apie 6 – 7 mėn. Sekančiame pav. pateikiamas UAB „Radviliškio šilumos“ 2009 m. pajamos pagal mėnesius, apibūdinantys produkto gamybos bei pardavimo ciklišumą.

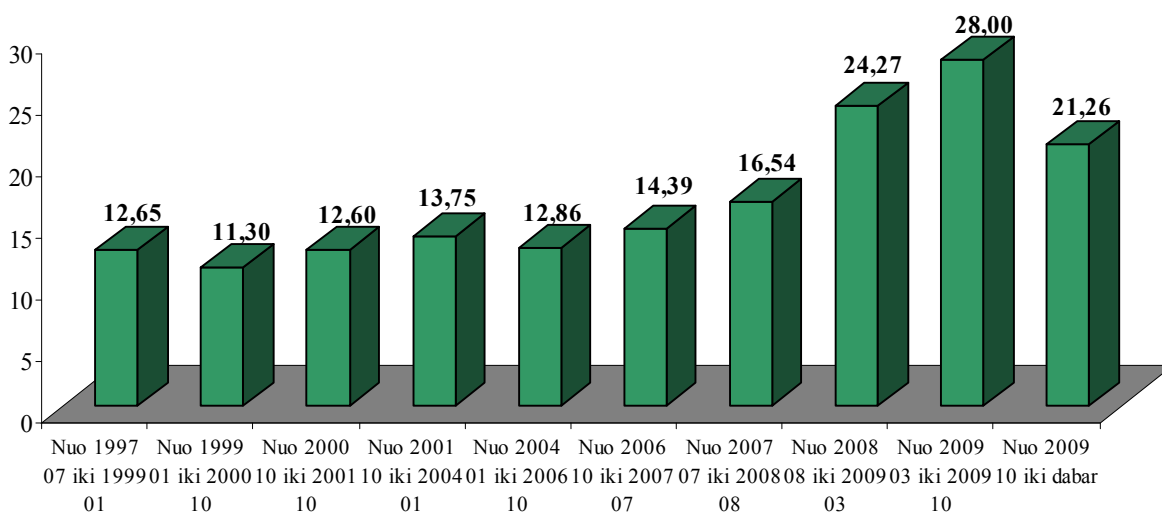
Didžiausios įmonės pajamos būna lapkričio – vasario mėnesiais, t.y. esant šildymo sezonui, mažiausios – gegužės – rugsėjo mėnesiais.

7 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ pajamos pagal mėnesius 2009 m., Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Šilumos energijos kaina pirmuosius 2009 m. du mėnesius buvo 24,27 ct/kWh. Vadovaujantis Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimu Nr. T-574 (8 priedas) nuo 2009 m. kovo 01dienes iki rugsėjo 30 dienos šilumos kaina padidėjo iki 28,00 ct/kWh, t.y. 15,37 proc. Patvirtinus naują centralizuotai tiekiamos šilumos kainos perskaičiavimo metodiką bendrovės šilumos vartotojams 2009 metų šildymo sezono pradžiai t.y. nuo 2009 m. spalio 01d. centralizuotai tiekiamos šilumos kaina sumažėjo iki 21,26 ct/kWh, t.y. 24,07 proc. Šilumos kainos kitimo istoriją pateikiama žemiau:

8 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ . Šilumos kainos kitimo istoriją, ct

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Nuo 2009 m. spalio mėn. UAB „Radviliškio šiluma“ tiekiamos šilumos kaina – 21,26 ct/kWh. Kaip minėta, Radviliškio mieste tai vienintelė įmonė, centralizuotai tiekianti šilumos energiją, todėl pateikiamas šilumos kainų bus palyginimas su Šiaulių apskrities šilumos gamybos ir tiekimo įmonėmis, duomenys apie tai pateikiami sekančioje lentelėje.

2 lentelė

Naujai patvirtintas šilumos kainos Šiaulių apskrities tiekimo įmonėms, ct/kWh

Įmonė	ct/kWh	Galioja nuo:
UAB „Radviliškio šiluma“	21,26	2010.04.01
UAB „Litesko“ filialas „Kelmės šiluma“	22,00	2010.04.01
AB „Šiaulių energija“	20,54	2010.04.01
UAB „Pakruojo šiluma“	27,78	2010.04.01
UAB „Fortum Joniškio energija“	26,30	2010.04.01
UAB „Akmenės energija“	25,54	2010.04.01

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal LŠTA duomenis. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-05]. Prieiga per internetą: <
<http://www.lsta.lt/lt/pages/apie-silumos-uki/silumos-kainos> >

3.1.3. Pagrindiniai veiklos rezultatai ir finansinės atskaitomybės duomenys

Pagrindiniai duomenys apie UAB „Radviliškio šiluma“ pagrindinius veiklos rezultatus 2005 – 2009 m. pateikiami 2 lentelėje.

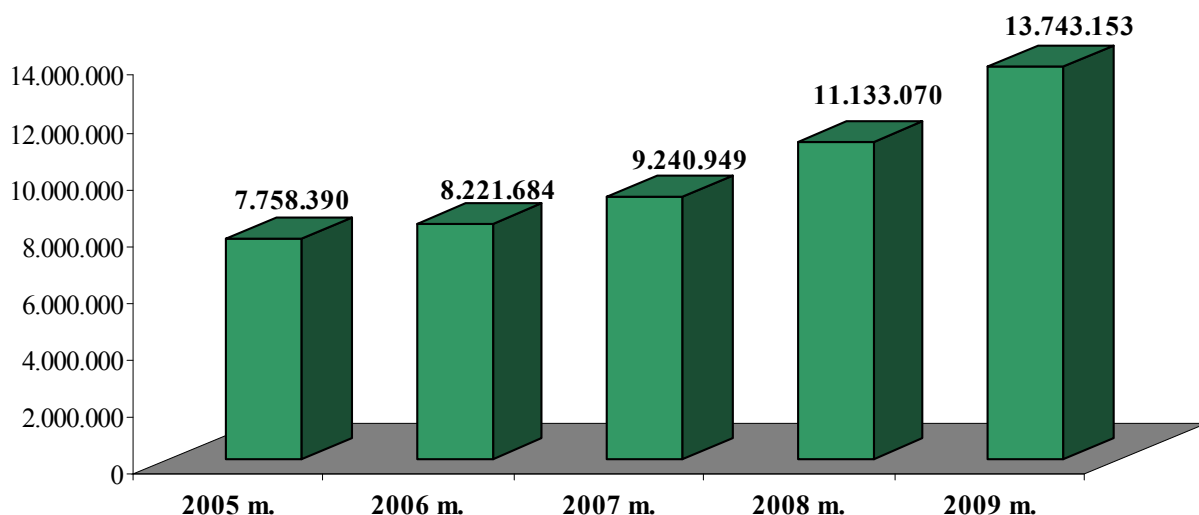
3 lentelė

Pagrindiniai UAB „Radviliškio šiluma“ veiklos rezultatai 2005 – 2009 m., Lt

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Pardavimo pajamos	7758390	8221684	9240949	11133070	13743153
Pelnas (nuostoliai) prieš apmokestinimą	146299	169535	-283234	-2123269	1154263
Trumpalaikis turtas	3444394	3174074	6113361	4490168	6901861
Ilgalaikis turtas	5696813	5761039	7670433	11600845	19431990
Trumpalaikiai įsipareigojimai	803836	187535	833167	2765687	3810203
Ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	1508399	4254000	7995609
Įstatinis (pasirašytas) kapitalas	6923490	6925040	6925040	6815040	6815040

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

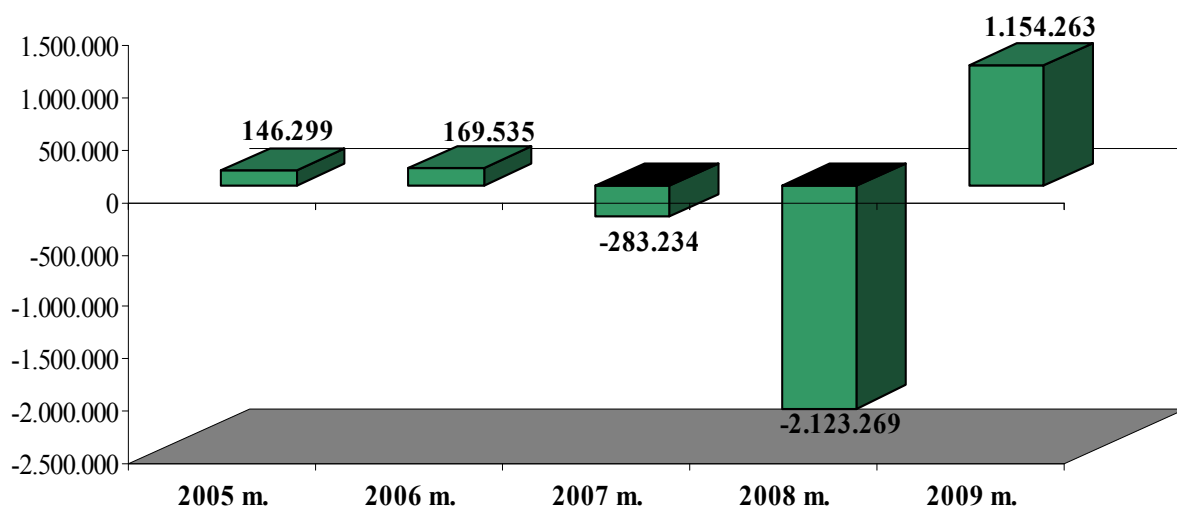
UAB „Radviliškio šiluma“ pajamos pastaraisiais metais augo, duomenys apie tai pateikiami 9 paveikslėlyje. Augimą iš dalies gali sietinas su augančiu šilumos tarifu, nes parduotos energijos kiekis augo nežymiai. 2009 m. įmonės pajamos siekė 13,7 mln. Lt.

9 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ pajamos 2005 – 2009 m., Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Dėl augančių veiklos sąnaudų pastaraisiais metais įmonės pelnas prieš apmokestinimą judėjo priešinga linkme: 2006 m. jis siekė 169,5 tūkst. Lt, 2007 m. įmonė jau patyrė 283 tūkst. Lt nuostolio, o 2008 m. ženkliai padidėjus dujų kainai, įmonė patyrė net 2,1 mln. Lt nuostolio. Didžiausią įtaką 2009 m. pagrindinės veiklos pelnui turėjo praėjusių laikotarpių nepadengtų kuro sąnaudų kompensavimas. Per praėjusius metus bendrovė susigražino ankstesniųjų laikotarpių nepadengtų technologinio kuro sąnaudų už 1 386,1 tūkst. Lt (10 pav.).

10 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą 2005 – 2007 m, Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Sekančioje, 3 lentelėje, pateikiami duomenys apie UAB „Radviliškio šiluma“ pagamintą bei patiektą į tinklą šilumos energiją 2005 – 2009 m. Šilumos energijos kiekis pastaraisiais metais svyruoja nežymiai.

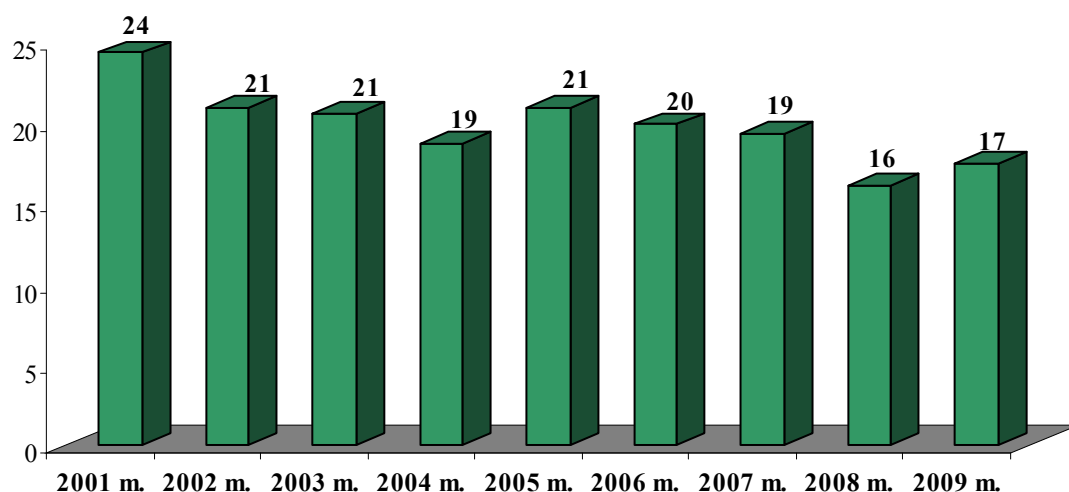
4 lentelė

UAB „Radviliškio šiluma“ šilumos energijos gamyba ir pardavimas 2005 – 2009 m., MWh

	2005	2006	2007	2008	2009
Pagaminta šilumos energijos	71718	71958	68812	62338	63204
Šilumos nuostoliai	14961	14270	13277	10054	11145
Naudingas šilumos patiekimas vartotojams	56757	57688	55535	52284	52059
Gyventojams	41526	41468	39738	37209	38198
Kitiems vartotojams	15231	16220	15797	15075	13861

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Bendras šilumos tinklų ilgis Radviliškio mieste yra apie 23 km. Iš katilinės į miestą šiluma tiekama antžemine 2d400 trasa. Radviliškio šilumos tinklai sumontuoti daugiau nei prieš 20 metų, pagal tuo metu galiojančių statybos normų ir taisyklių reikalavimus. Vamzdynų diametrai parinkti įvertinant perspektyvinius šilumos vartotojus. Be to, pakitus šilumos kainai, kai kurie vartotojai atsijungė nuo centrinio šildymo sistemos. Visa tai iššaukė santykinį šilumos nuostolių augimą. Tačiau paskutiniaisiais metais šilumos nuostoliai tinkluose sumažėjo, o tai sudaro prielaidas tolimesniam centralizuoto šilumos tiekimo stabilumui. Šilumos nuostolių kitimas 2000 – 2009 metais Radviliškio šilumos tiekimo vamzdynuose pateiktas 11 paveiksle. Šilumos nuostoliai 2008 m. siekė 16%, o 2009 m. - 17%. Tai yra labai geri rezultatai, atitinkantys šalies vidurkį. (9 priedas) ir paneigiantys Lietuvos energetikos instituto specialistų (Tutlyt, Kveselis, Tamonis, 2007) atliktų ataskaitų teiginius, kad mažesniųjų miestų žymiai didesni šilumos tiekimo nuostoliai nei didžiųjų.

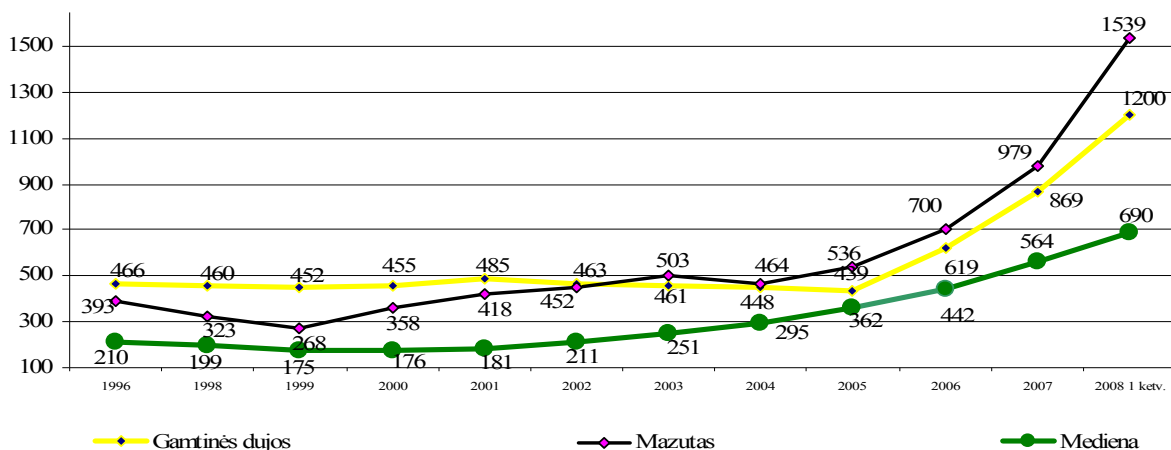
11 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ nuostoliai šilumos tiekimo vamzdynuose 2001 – 2009 m, proc.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

3.2. Efektyvios veiklos plėtra - biokuro katilinė

Energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtra – vienas pagrindinių Europos Bendrijos energetikos politikos tikslų, apibrėžtų Bendrijos strategiją ir veiksmų planą numatančioje Baltojoje knygoje „Ateities energija. Atsinaujinantieji energijos ištekliai“ (COM (97) 0599–C4–

0047/98). Europos Sąjungos teisės aktais buvo siekiama užtikrinti, kad iki 2010 metų energija, pagaminta iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, sudarytų nuo 6 iki 12 procentų visų energijos sąnaudų, taip pat įvykdyti išpareigojimus pagal Kioto protokolą – sumažinti 8 procentais šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas. Skatinama kombinuotoji šilumos ir energijos gamyba. Numatoma, kad taip iki 2010 metų Europos Sąjungoje bus sunaudotas trečdalis naudojamos naujos biomasės⁵⁷.

Europos Sąjunga ypač daug dėmesio skiria darniam energetikos vystymuisi, skatina energijos taupymą. Priežastys, verčiančios ES rūpintis energijos taupymu, akivaizdžios. Pirma, pirminės energijos tiekimo saugumas – šiandien energetinė priklausomybė nuo išorinių tiekėjų siekia 70 procentų ir turi tendenciją didėti. Antra, aplinkos apsauga – energijos gamyba ir vartojimas (įskaitant transportą) – generuoja 94 procentus CO₂ emisijų. Trečia, ribota galimybė daryti įtaką energijos tiekėjams, ir ES tokią situaciją gali keisti visų pirma skatindama energijos vartojimo efektyvumą. ES tikslas – didinti energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumą, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą visose šalies ūkio srityse.

12 pav. Kuro kainų dinamika 1996 – 2008 m., Lt/t.n.e.
Šaltinis: UAB „Radviliškio šiluma“.

Atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimas – vienas pagrindinių Lietuvos Respublikos energetikos politikos tikslų, nurodytų Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme ir Nacionalinėje energetikos strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. X-1046, kurioje numatyta siekti, kad atsinaujinančių energijos išteklių dalį bendrame šalies pirminės energijos balanse 2025 m. padidinti ne mažiau kaip iki 20% (10 priedas).

Dominuojantis pirminės energijos išteklių importas iš Rusijos, Lietuvai reikalingų dujų tiekimo priklausomybė nuo Rusijos bei nepaliaujamas kainų augimas verčia ieškoti alternatyvių energijos šaltinių. Iki šiol dar nepakankamai panaudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos ištekliai

⁵⁷ Biokuro gamybos ir naudojimo skatinimo 2004–2010 metais programa. (2004). Lietuvos Respublikos Vyriausybė. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: <
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240046&p_query=&p_tr2=>

(mediena, šiaudai, durpės, biodujos, komunalinės ir kitos degiosios atliekos, vėjo bei hidroenergija ir žaliavos biodegalams gaminti) gali įnešti vis didesnę indėlį į Lietuvos pirminės energijos balansą, sumažinti priklausomybę nuo kuro importo ir sušvelninti neigiamus organinio kuro kainų augimo padarinius.

Medienos kuras yra viena iš svarbiausių biokuro dalių. Mediena kūrenamos jėgainės sudaro didžiausią dalį tarp visų jėgainių, kai energijos gamybai naudojami atsinaujinantieji energijos išteklių. Tai lėmė nemažai Lietuvos miškų plotai. Miško plotas Lietuvoje didėja nuo XX amžiaus vidurio. Mažiausias miškingumas – 19,7 % užfiksuotas 1948 m., o didžiausias – 32,5 % – 2006 m. 2006 metais Lietuvoje buvo 2121 tūkst. ha miško žemės, per 5 metus padidėjo 101 tūkst. ha. Lietuvos miškuose 2006 pradžioje sukaupta 401,1 mln. m³ stiebų, iš jų 83,3 mln. m³ brandžių stiebų tūris. Kasmet Lietuvoje savaime išauga 4 – 5 tūkst. ha, įveisiami 1 – 2 tūkst. ha naujų miškų apleistose žemės ūkio paskirties žemėse, pievose, ganyklose. Artimiausioje ateityje planuojama kasmet apželdinti 3 – 5 tūkst. ha ne miško žemių.

Metinės miško kirtimų apimtys Lietuvoje dabar yra apie 6,3 mln. m³. Malkinė mediena yra ta stiebų dalis, kuri netinka perdirbimui (kreivumas, puvinio pažeidimai, kitos ydos). Ji dabar sudaro apie 15 % nuo iškertamo tūrio. Tai būtų 0,9 – 1,0 mln. m³ per metus. Miškų kirtimo atliekos. Šio biokuro resursų dydis yra vertinamas įvairiai. Skirtingi šaltiniai nurodo skirtingas kirtimų atliekų apimtis (dėl taikytų normatyvų, nevienodos kirtimo atliekų struktūros). Dažniausia pateikiama ir labiausia pagrįsti 0,8 – 1,1 mln. m³ kasmetiniai potencialiai galimų naudoti kirtimo atliekų išteklių. Pavyzdžiui, Valstybinio miškotvarkos instituto vertinimu: kirtimo atliekų kasmet susidaro apie 2,5 mln. m³. Realiai biokurui galima panaudoti ne daugiau 1 mln. m³.

Prognozuojama, kad 2010 m. reikės 3,3 mln. m³ medienos kurui. Generalinė miškų urėdija prognozuoja, kad 2010 m. bus gaminama iki 2,0 mln. m³ malkų ir gali būti panaudota apie 0,7-0,8 mln. m³ kirtimo atliekų. Medienos kuro trūkumo užpildymui galėtų būti panaudotos gluosnių plantacijos. 2007 – 2013 m. reikėtų įvesti iki 11,5 tūkst. ha gluosnių energetinių plantacijų. Siekiant užtikrinti pastovų biomasės tiekimą, panašius energetinių plantacijų įveisimo tempus reikėtų išlaikyti ir laikotarpyje iki 2030 m⁵⁸.

Energetinių augalų auginimas ir naudojimas energetinėms reikmėms Lietuvoje turėtų plėstis, nes yra daug niekam nenaudojamos, dirvonuojančios žemės, kurią būtų galima užsodinti energetinių augalų plantacijomis. Tam tikslui būtų galima panaudoti ir mažiau derlingas, rekultivuojamas, esančias prie kelių ir kitų užteršto oro objektų žemes. Ariamos žemės Lietuvoje kasmet nenaudojama apie 300-500 tūkst. ha, taip pat yra nederlingos žemės. Atsižvelgiant į tai,

⁵⁸ „Bioenergetikos plėtros perspektyvų analizė ir būtinos priemonės, siekiant užtikrinti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bioenergetikoje koordinavimą“ ataskaita. (2007). Lietuvos žemės ūkio universitetas, Taikomojo mokslinio tyrimo (studijos). [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: <
http://www.lsta.lt/files/studijos/2007/5_Bioenergetika.pdf >

energetiniams augalams auginti būtų galima panaudoti 10-15 % ž.ū. naudmenų ploto. Šiaudai. Tai yra grūdų gamybos šalutinis produktas, todėl jų kiekį lemia javų pasėlių plotai, derlingumas, taikomos agrotechnologijos. Šiaudų potencialas yra apie 3 mln. tonų per metus. Manoma, kad 500 tūkst. t/metus būtų galima panaudoti, neįtakojant kitų ūkio šakų (eliminavus nuostolius).

Atliekos ir biodujos. Lietuvoje kasmet susidaro apie 1 mln. t komunalinių atliekų. Apytiksliais vertinimais didžiuosiuose Lietuvos miestuose dabar vienam gyventojui per metus susidaro apie 320 kg, mažesniuose miestuose – apie 220 kg ir kaimo vietovėse apie 70 kg komunalinių atliekų. Biologiškai suyrančios atliekos (0,3–0,5 mln. t) galėtų būti panaudojamos energijos gamybai, jas atskyrus nuo kitų rūšių komunalinių atliekų ir perdirbus biodujų reaktoriuose, arba deginant tiesiogiai. Kitos degios atliekos gali būti sudeginamos atliekų deginimo įmonėse. Biodujos gali būti gaunamos ir įrengus rekultivuojamų sąvartynų biodujų surinkimo sistemas.

UAB „Radviliškio šiluma“ iki 2010 m. katilai pagrįdė buvo kūrenami dujomis. Dujų kainų augimas didino įmonės eksploatacines išlaidas bei teikiamų paslaugų kainas. 2007 m. įmonė dirbo nuostolingai, nors iki tol sugebėdavo uždirbti pelno. Nepalaukiamas dujų kainų augimas ilgainiui gali sutrikdyti įmonės finansinius srautus ar net privesti prie bankroto. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad brangstančios žaliavos vertė įmonę didinti tiekiamos šilumos ir karšto vandens tarifus. Paslaugų brangimas ypač skaudžiai atsiliepė mažesnes pajamas gaunantiems asmenims, kurie ne visada išgali susimokėti už paslaugas. UAB „Radviliškio šiluma“ teikiamų paslaugų kainų augimas bei bendras miesto ūkio nuosmukis padidino ir nemokių klientų skaičių. Dėl to vėlgi nukentėjo įmonės pajamos. Todėl buvo būtina ieškoti sprendimų, leisiančių įmonei kaip galima mažiau priklausyti nuo importuojamų energetinių išteklių, užtikrinti šilumos tiekimo patikimumą bei dirbti pelningai.

Atsižvelgiant į įvairiuose ilgalaikiuose šalies strateginiuose dokumentuose įtvirtintą siekį didinti energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių bei nepakankamą jų panaudojimą, o taip pat siekiant sudaryti prielaidas savikainos mažinimui, įmonė įgyvendino investicijų projektą „Radviliškio miesto biokuro katilinės su kondensaciniu ekonomaizeriu ir kogeneraciniu įrenginiu statyba“, kurio pagrindinis tikslas – plėtoti energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių.

Projekto įgyvendinimo metu Radviliškio miesto katilinėje buvo įrengti 2 po 5 MW vandens šildymo katilus – pakuras, kūrenamus biokuru su kondensaciniu šilumokaičiu ir rezerviniu elektros energijos 150 KW šaltiniu.

Atsižvelgiant į tai, kad Radviliškio katilinėje esami katilai technologiškai ir fiziškai pasenę (pagaminti 1963 – 1970 m.), buvo būtina atnaujinti pajėgumus.

2007 m. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos užsakymu buvo parengta „Biokuro katilų įrengimo Radviliškio katilinėje“ galimybių studija⁵⁹. Remiantis šios galimybių studijos išvadomis, ekonominiu požiūriu tikslinga investuoti į dviejų po 5 MW biokuro katilų su kondensaciniu šilumokaičiu įrengimą. Taip pat minėtoje studijoje reziumuojama, kad finansiniam UAB „Radviliškio šiluma“ stabilumui užtikrinti įgyvendinant dviejų po 5 MW galios biokuro katilų su ekonomiaizeriu įdiegimo projektą, būtina gauti Europos Sąjungos Struktūrinių fondų ar kitokią dotaciją iki 50 proc. investicijų, parduodant likusius apyvartinius taršos leidimus.

Įrengiant biokuro pakuras – katilus, buvo demontuotas vienas garo katilas DKVR-10/13, kito galingumas buvo sumažintas, o bendras katilinės katilų galingumas liko nepakitęs (48 MW). Nuo 2010 m. pradžios katilinėje iš esmės keičiasi kuro balansas, didžiąją dalį naudotų gamtinių dujų keičia biokuras. Prie biokuro katilų buvo įrengtas kondensacinis šilumokaitis, kuris ne tik panaudoja dūmų kondensacinę šilumą, bet ir išvalo juos nuo kietųjų dalelių.

Kietųjų dalelių išvalymo projektinis efektyvumas – 75 – 85%. Biokuro katilai buvo prijungti prie esamo 43 metrų aukščio dūmtraukio.

Pagrindinė biokuro rūšis, kuri yra kūrenama naujai sumontuotuose Radviliškio miesto katilinės katilų pakurose – medžio pjuvenos, medžio drožlės, atliekos, atsiradusios medžių kirtimų metu. Katilų pakurose numatyta galimybė deginti šiaudus, durpes ir skystą kurą (atidirbtus tepalus).

Taip pat pažymėtina, kad perėjimas prie biokurą naudojančių katilų leis UAB „Radviliškio šiluma“ sumažinti taršą ir parduoti ATL (t.y. apyvartinius taršos leidimus), o tai gerins įmonės finansinius srautus.

Pagrindiniai baigiamo įgyvendinti projekto rezultatai:

- Investicijos į atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimą sudarys galimybę įvykdyti svarbius šalies išsipareigojimus, numatančius pasiekti, kad jau iki 2010 metų atsinaujinantys ištekliai bendrame pirminės energijos balanse sudarytų ne mažiau 12%.
- Atsinaujinančių energijos išteklių dalis naujų katilų kuro balanse įgyvendinus projektą sudarys 100%.
- Bus sudarytos prielaidos įmonės gaminamos šilumos energijos savikainos mažinimui.
- Padidės šilumos energijos tiekimo patikimumas.
- Keisis kuro balansas, įmonė bus mažiau priklausoma nuo gamtinių dujų kainų svyravimų, nes gamtinių dujų kiekis kuro balanse bus tik iki 39%, likusią kuro dalį balanse sudarys biokuras.
- Platesnis atsinaujinančių energijos išteklių vartojimas lems įvairesnių išteklių paklausą: bus sudarytos sąlygos uždirbti vietos ūkininkams, augintiems karklus, parduodantiems

⁵⁹ „Biokuro katilų įrengimo Radviliškio katilinėje“ galimybių studija. (2007). UAB „COWI Baltic“ [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-20]. Prieiga per internetą: < <http://www.radviliskis.lt/files/teisine-informacija/t-2008-04-03-359.pdf> >

šiaudus ir pan., paskatins žemės ūkio veikla užsiimančius asmenis iš dalies perorganizuoti savo veiklą, orientuojantis į biokuro (medienos, šiaudų) gamybą ir tiekimą energetikos objektams.

- Įdiegtas kogeneracinis įrenginys leis įmonei pačiai pasigaminti dalį reikalingos elektros energijos (600 MWh) ir tai leis sutaupyti 220 tūkst. Lt per metus.
- Projekto įgyvendinimas leis UAB „Radviliškio šiluma“ parduoti iki 7600 ATL, o tai leis padidinti pajamas 638,4 tūkst. Lt.
- CO₂ metinis išmetimas įgyvendinus projektą sumažės apie 8401 t.
- Projekto įgyvendinimas leis įmonei dirbti pelningai, užtikrins kokybiškas paslaugas bei sudarys prielaidas ateityje atlikti kitas būtinas investicijas.

UAB „Radviliškio šiluma“ teikiamas projektas atitiko „2007 – 2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos“, prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“, priemonės „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai“ pagrindinį tikslą – skatinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą energijos gamybai. Kaip minėta, nuo anksčiau vartojamų gamtinių dujų UAB „Radviliškio šiluma“ perėjo prie biokuro kūrenamų katilų, tuo pačiu didindama vietinių atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą bei mažindama priklausomybę nuo iš Rusijos tiekiamų gamtinių išteklių.

Pagal šią priemonę finansuojamos veiklos, susijusios su pradinėmis investicijomis į katilinių, tiekiančių šilumą į aprūpinimo šiluma sistemas, modernizavimas – naudojamo kuro keitimas į biomasę. UAB „Radviliškio šiluma“ projekto išlaidos pateko į tinkamą finansuoti išlaidų kategoriją.

3.4. Šilumos ūkio optimizavimo tendencijos

Lietuvai, kuri beveik neturi iškastinio kuro ir priversta jį importuoti bei išleisti tam daug lėšų, kitų galimų alternatyvų, išskyrus plačiau naudoti vietinį kurą ir atsinaujinančius energijos šaltinius, nelabai yra. Vietinio kuro naudojimas leistų smarkiai sumažinti išlaidas kuro importui, sukurti papildomas darbo vietas ir pagerinti gyventojų socialines bei ekonomines sąlygas, teigiamai atsilieptų aplinkai. Lietuvos energetikos instituto mokslininkų teigimu, energetinė sistema, kurios dalis yra vietinį kurą naudojančios energetikos įmonės, yra lankstesnė ir patikimesnė, nes mažiau jautri trukdžiams, kurių priežastimi gali būti įvairios krizinės situacijos: politinės, staigūs kuro kainų pokyčiai, iškastinio kuro tiekimo pertrūkiai ir t.t.

Biokuro naudojimas šilumos ir elektros energijos gamybai užtikrina:

- Energetinį saugumą - prisidedama prie Europos Sąjungos bei Lietuvos energetikos strateginių tikslų mažinti šalies priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro užtikrinant

jo tiekimo patikimumą (niekas negalės nutraukti kuro tiekimo nuo kitos šalies politikos priklausančių veiksnių (priešingai nei tiekiant gamtines dujas užsukus vamzdyno sklendę).

- Ekonominę naudą:
 - taupomi finansiniai šalies ištekliai, kadangi biokuro kaina yra apie 2 kartus mažesnė nei iškastinio kuro (pinigai, sumokėti už kurą, pasilieka valstybės viduje (priešingai nei naudojant gamtines dujas);
 - mokesčiai (ypač pelno) pasiliks savivaldybių ir valstybės biudžetuose, o ne iškeliaus į kitos šalies biudžetą.
- Socialinę naudą:
 - sukuriamos naujos darbo vietos, didinamas gyventojų užimtumas;
 - skatinama nauja infrastruktūra biokuro gamybos ir ruošimo srityje: miškų valymo darbai biokuro ruošimui; nederlingų žemių panaudojimas biokurai auginti.
- Ekologinę saugumą:
 - **neteršiama aplinka:** deginant biokurą į aplinką praktiškai neišmetama sieros dioksido (SO₂), sunkiųjų metalų, angliavandenilių, tuo tarpu deginant iškastinį kurą (gamtines dujas) išsiskiria apie 230 kg CO₂/MWh; deginant mazutą išsiskiria apie 280 kg CO₂/MWh;
 - **prisidedama prie nacionalinių aplinkosauginių siekių bei Kioto protokole numatytų įsipareigojimų** (Lietuvai iki 2008-2012 metų laikotarpio sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (CO₂) išmetimų kiekius 8 %, lyginant su išmetimų kiekiais 1990 m). remiantis direktyvos 2003/87/EB nuostatomis, sudaromos galimybės dalyvauti šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje.
- Eksporto/importo balansą – sumažinus iškastinio kuro kiekio importą Lietuvoje, pagerėja eksporto/importo rodiklis.
- Lietuvos regioninę vystymąsi – masinė biokuro gamybos plėtra, leistų tolygiai vystytis atskiriems Lietuvos regionams.

Europoje šiuo metu veikia per 430 kogeneracinių jėgainių gaminančių šilumą ir elektrą, kurios kūrena komunalines atliekas. Per metus Europoje sukūrenama miestų šildymui ir elektros energijos gamybai apie 65 mln. tonų atliekų.

Lietuva turi unikalias sąlygas plėsti kogeneracinių jėgainių, naudojančių komunalines atliekas kaip kurą, statybą, nes esant išvystytiems centralizuoto šilumos tiekimo tinklams galima naudingai panaudoti iki 85% iš atliekų galimos gauti energijos. Atliekų deginimas leistų įgyvendinti strateginius Lietuvos energetinės nepriklausomybės didinimo planus ir mažinti priklausomybę nuo kuro importo iš vienintelio šaltinio, tačiau tam priešinas šių tikslų įgyvendinimo priešininkai.

Komunalinių atliekų šilumingumas beveik toks pat kaip medienos atliekų. Lietuvoje turimų 1,3 mln. tonų atliekų (viso susidaro ~4,4 mln. tonų/m), kurias kūrenant būtų galima pagaminti didelę dalį centralizuotai tiekiamos šilumos ir elektros energijos, užkasama sąvartynuose. O tuo tarpu šilumai gaminti, perkamas brangus importuojamas iškastinis kuras.

3.4.1. Daugiabučių namų modernizacija Radviliškio mieste

Radviliškio rajone yra 620 daugiabučių namų, kurių dauguma pastatyti iki 1993 metų. Namai yra neišvaizdūs, neekonomiški energijos vartojimo požiūriu, jų šildymas brangiai kainuoja. Senstant gyvenamųjų namų fondui ir brangstant energijos ištekliams būtina spręsti gyvenamųjų namų atnaujinimo klausimą. Šios problemos išspręsti pavieniai butų savininkai negali, nes reikia kompleksiskai šiltinti namus, modernizuoti šildymo ir kitas inžinerines sistemas. Butų savininkai nepajėgia sukaupti pakankamai lėšų namų modernizavimui.

Daugiabučių namų savininkų bendrijos arba jungtinės veiklos sutartį sudarę gyvenamojo daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai gali priimti sprendimą modernizuoti namą. Valstybė teikia paramą iki 1993 metų pastatytiems daugiabučiams namams modernizuoti. Ji teikiama apmokant dalį investicijų daugiabučiam namui modernizuoti, priklausomai nuo investicijų projekto energinio efektyvumo⁶⁰:

- investicijų projektams, kurių sąlyginio energinio efektyvumo rodiklių suma yra ne mažesnė kaip 10 ir mažesnė kaip 15, apmokama 15 procentų investicijų sumos;
- investicijų projektams, kurių sąlyginio energinio efektyvumo rodiklių suma yra ne mažesnė kaip 15, apmokama 30 procentų investicijų sumos;
- investicijų projektams, kurių sąlyginio energinio efektyvumo rodiklių suma yra ne mažesnė kaip 30 (būtinai išorinių sienų apšiltinimas), apmokama 50 procentų investicijų sumos.

Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2007 m. birželio 28 dieną sprendimu Nr. T-94 „Dėl Radviliškio rajono daugiabučių namų modernizavimo programos tvirtinimo“ (11 priedas) 2008 metams numatyta 50 000 litų parama namams, dalyvausiantiems modernizavimo programoje. Numatyta 2008–2010 metais finansinę paramą suteikti pirmiesiems dviem modernizuojamiems namams Radviliškio mieste. Pirmenybė gauti Savivaldybės paramą teikiama seniau pastatytiems, blogesnės fizinės būklės namams, kuriuose yra didesnis pritariančiųjų modernizavimui namo butų skaičius ir projekte numatytas didesnis energetinis efektyvumas.

2008 metais Lietuvos miestuose ir miesteliuose itin daugėjo namų, kurių gyventojai nusprendė modernizuoti namus. Radviliškio mieste modernizavimo programoje 2008 m. pradžioje dalyvavo

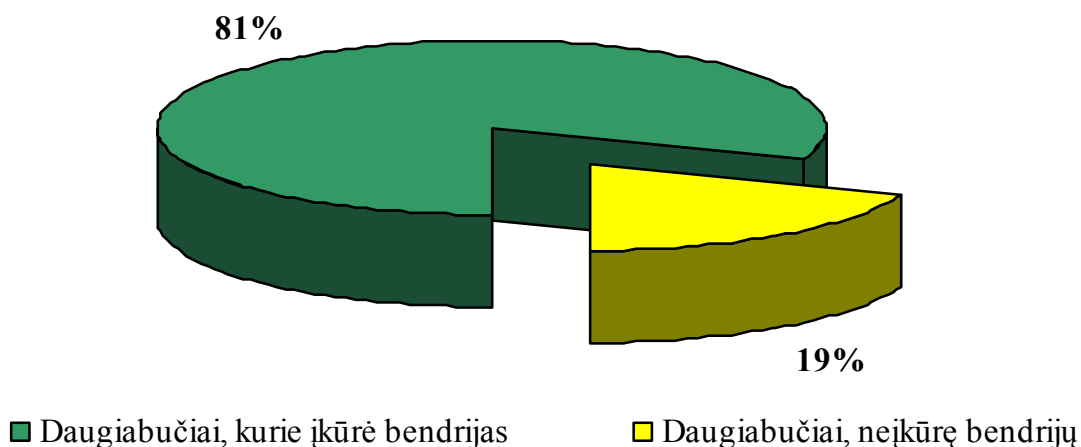
⁶⁰ Daugiabučių namų modernizavimas respublikoje išibėgėja, o rajone... Radviliškio rajono savivaldybė. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-25]. Prieiga per internetą: < <http://www.radviliskis.lt/content/view/280/203/> >

vienas daugiabutis gyvenamasis namas, esantis Laisvės al. 36, o metų pabaigoje prisijungė daugiabučių namų savininkų bendrija „Sūkurys“, esanti Jaunystės g. 35. Renuovuoti namai sudaro 1,4 % visų centralizuotai šilumą gaunančių daugiabučių. Kaip bebūtų keista, bet ir šiuo rodikliu Radviliškio miestas nežymiai atsilieka nuo šalies vidurkio. LR Aplinkos ministerijos duomenimis dalinai renovuotų daugiabučių gyvenamųjų namų Lietuvoje yra apie 700. Tačiau tai tesudaro tik 1,6 procento visų 45000 Lietuvoje esančių daugiabučių namų, kuriuose gyvena didžioji dauguma šalies gyventojų.

3.4.2. Renovuotų daugiabučių namų šilumos suvartojimo analizė

2009 – 2010 metų šildymo sezoną šie daugiabučiai buvo visiškai įdiegę energiją taupančias priemones. Tai sudaro galimybę atlikti palyginamąją būsto šildymo kainų analizę.

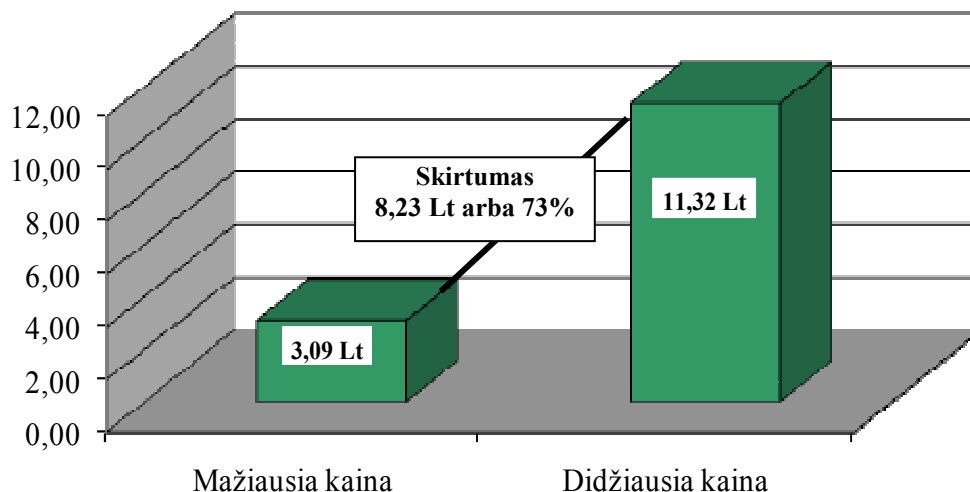
Šildymo kainų analizė atlikta pagal faktinius 2010 m. sausio mėn. Tyrimo pagrindinis rodiklis – vieno kvadratinio metro šildymo kaina su PVM. Analizuojami 140 Radviliškio miesto gyvenamųjų namų, turinčių nuo 4 iki 100 butų. Iš jų tik 27 įkūrė bendrijas, o likusieji 113 namų bendrijų nėra įkūrę.

13 pav. Radviliškio daugiabučiai, įkūrė/neįkūrė bendrijas, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

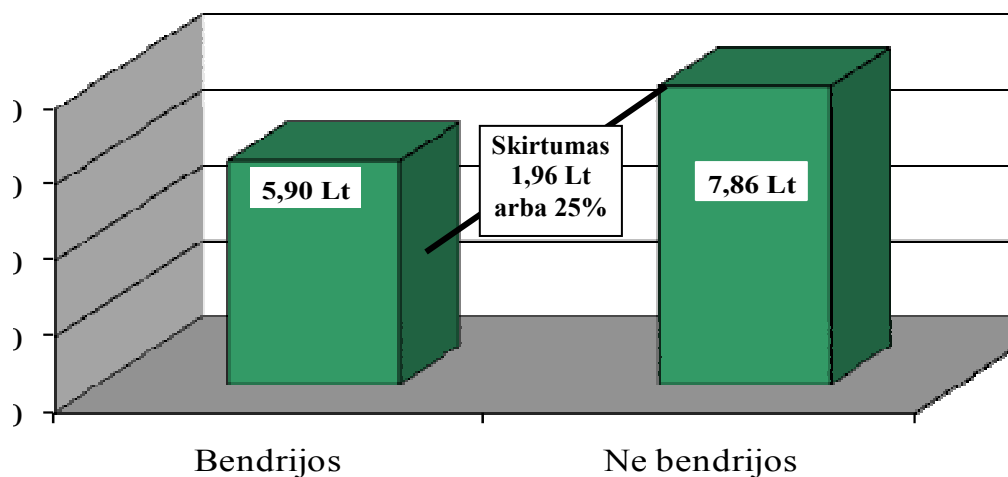
Mažiausia absoliuti 1 m² kaina, t.y. 3,09 Lt (su PVM) yra 45 butų gyvenamajame name, kuriame yra įkurta bendrija ir namas pilnai renovuotas (Jaunystės g. 35). Didžiausia absoliuti 1 m² kaina, t.y. 11,32 Lt (su PVM) yra 4 butų gyvenamajame name, kuriame yra neįkurta bendrija (Vasario 16-osios g. 17). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios šildymo kainos yra 8,23 Lt (su PVM) už vieną kvadratinį metrą per mėnesį (arba 411,50 Lt per mėnesį 50 m² butui.)

14 pav. Vieno kvadratinio metro šildymo kainų (su PVM skirtumas)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Skirtumas tarp vidutinių šildymo kainų organizuotuose (27 namai iš 140) ir neorganizuotose (113 namų iš 140) gyvenamuosiuose namuose yra 1,96 Lt su PVM už vieną kvadratinį metrą per mėnesį (arba 98 Lt per mėnesį 50 m² butui.) Dėl šio skirtumo gyvenamųjų namų butų savininkai, neįkūrę bendrijų, už šilumą mokėjo 25% daugiau nei savininkai, įkūrę bendrijas.

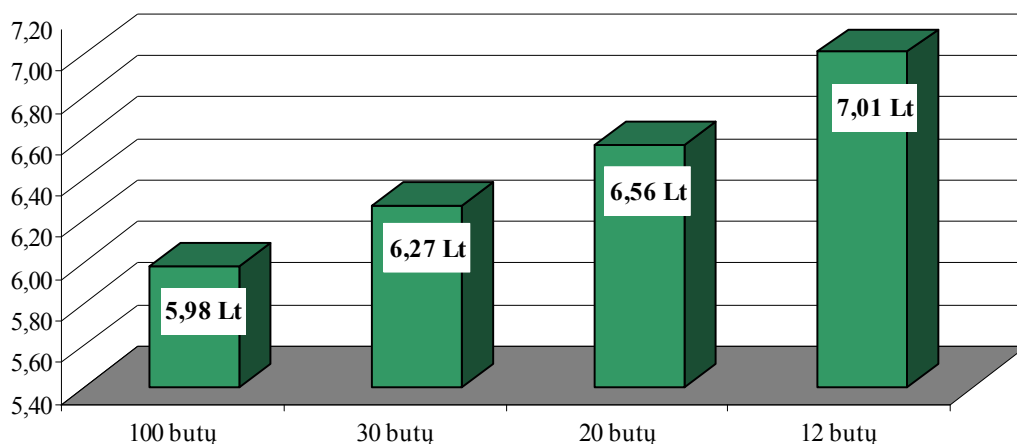

15 pav. Vidutinės vieno kvadratinio metro šildymo kainos (su PVM) organizuotuose ir neorganizuotose namuose

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Renovuoto daugiabučio namo (Laisvės al. 36), kuriame yra 45 butai (bendrija), butų savininkai už 1 m² šildymą mokėjo tik 3,22 Lt su PVM, arba 161 Lt su PVM per mėnesį 50 m² butui. Nerenovuotame, tokia pačiame 45 butų name (pvz.: Povyliaus g. 6), už šilumą gyventojai

mokėjo du kartus brangiau – 6,86 Lt arba 343 Lt su PVM per mėnesį 50 m² butui. Renovuoto namo gyventojai sutaupė 3,64 Lt su PVM už 1 m² arba 182 Lt su PVM per mėnesį 50 m² butui per mėnesį ir mokėjo pusę kainos (arba 53%) mažiau nei kiti.

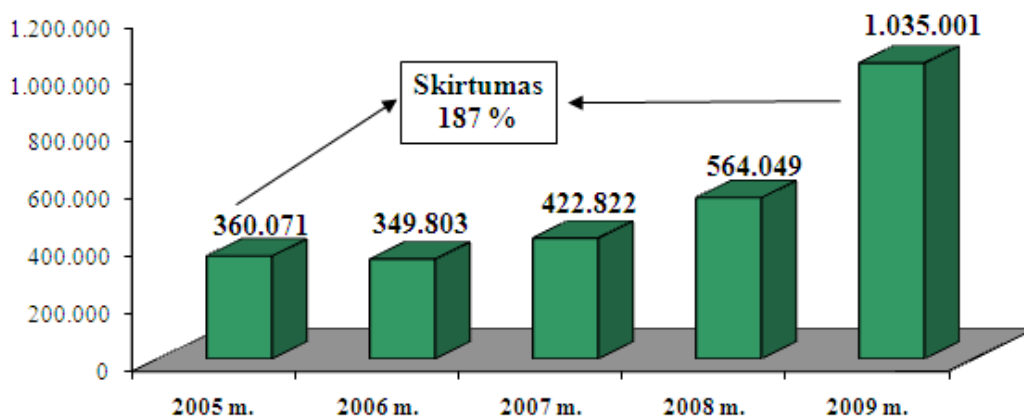

16 pav. Vidutinės vieno kvadratinio metro šildymo kainos (su PVM) neorganizuotose namuose (priklausomai nuo butų skaičiaus)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Galima teigti, kad pigiausiai už šilumą moka renovuoti namai, bendrijos ir dideli (45- ių ir daugiau butų namai).

Išanalizavus Radviliškio miesto daugiabučių namų penkerių metų (t.y. 2005 – 2009 m.) šilumos energijos suvartojimų duomenų bazę pastebimas ryškus kompensacijų už karštą vandenį bei šilumą augimas.

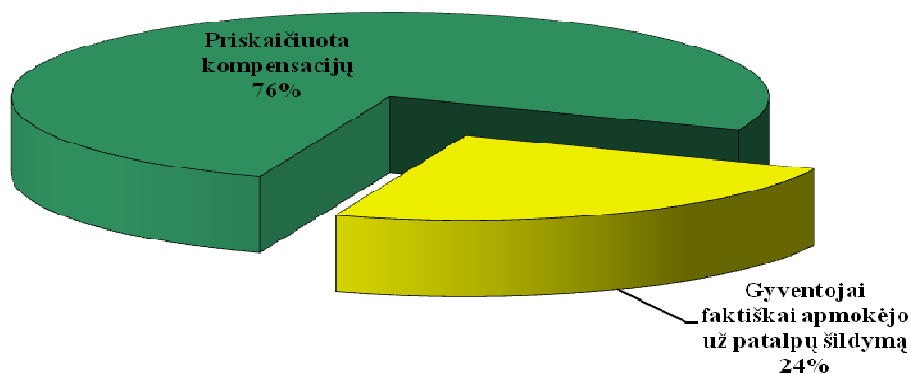
17 pav. UAB „Radviliškio šiluma“ priskaičiuotų kompensacijų suma Radviliškio raj. Savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriui išmokėtos kompensacijos, Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Išnagrinėjus 2010 m. sausio mėn. šilumos suvartojimo suvestinę (12 priedas), pastebėta tendencija, kad dešimtyje brangiausiai už šilumą mokėjusių daugiabučių vidutiniškai 50% gyventojų gauna šildymo išlaidų kompensacijas. Yra didelė tikimybė, kad šių namų renovacijos sprendimo priėmimą komplikuoja tai, kad tokiam dideliame daugiabučių gyventojų skaičiui

investuoti į renovaciją neapsimoka, nes šildymas jiems yra kompensuojamas. Nors kompensacijoms sunaudojama palyginti nedaug resursų (ypač jei lygintume su šildymo išlaidomis), net ir šios nedidelės sumos keičia dalies gyventojų motyvaciją ir gali stabdyti kolektyvinio sprendimo priėmimą. Viso to dažnas rezultatas – nieko nedarymas. Be abejo, tikrai pinigų neturintiems gyventojams reikia padėti, tačiau tikslinių kompensacijų (pvz., už šilumą) pakeitimas tiesioginėmis (pvz., padidinant bendrą paramos dydį) išlaikytų panašią finansinę paramą, tačiau nenaikintų motyvacijos investuoti į šilumos taupymą.

Geriausiai „kompensacijų žalą renovacijai“ iliustruoja Vasario 16-osios g. 17-as namas. Šis keturbutis minėtoje duomenų bazėje – brangiausias, vieno kvadratinio metro šilumos kaina siekė - 14,96 Lt (t.y. du kart daugiau nei to mėnesio vidurkis), bendras plotas 155,96 m². Visi daugiabučio gyventojai gauna šildymo išlaidų kompensacijas. Viso namui patiekta šilumos už 2333,29 Lt, tačiau gyventojai faktiškai už patalpų šildymą sumokėjo 562,93 Lt.

18 pav. Vasario 16-osios g. 17-to namo kompensacijų ir realių mokėjimų santykis, %

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Kyla natūralus klausimas: „Ar suvartotų šis namas tiek šilumos energijos, jei nebūtų šildymo išlaidų kompensacijų?“

Darbo autorės nuomone, būtina kas mėnesį viešinti informaciją apie daugiabučių namų energijos suvartojimą įmonės ir Radviliškio rajono savivaldybės interneto tinklalapiuose. Vartotojai dažnai piktinasi gautomis sąskaitomis už šildymą, įsisvaizduodami, kad jie moka labai brangiai. Tačiau dažnai, pateikus minėtą suvestinę, palyginę savo namą su panašiais daugiabučiais gyventojai gali realiai suvokti, ar iš tikro jų namas efektyviai naudoja pateiktą šilumos energiją. Keletą mėnesių žiniasklaidos priemonėms išspausdinus publikacijas su informacija apie „Daugiabučių namų mokėjimų už šilumą eiliškumą“ (nuo pigiausio iki brangiausio) (13 priedas) pastebėtas vartotojų suinteresuotumas. Nuo 2009 metų šildymo sezono pradžios dviejuose rajono leidiniuose kas mėnesį yra publikuojama „pigiausių ir brangiausių“ miesto daugiabučių statistiką.

Visuomenėje „šilumos kaina“ ir „mokėjimai už šilumą“ dažnai sutapatinami su klaidinančiomis „šildymo kainos“, „šildymo sąskaitos“ ir panašiomis sąvokomis.

Iš šiame skyriuje atliktos analizės matyti, kad šilumos suvartojimą daugiabučių namų šildymui lemia tų pastatų būklė. Jei namas yra nesandarus, prasta sienų, langų, stogo bei grindų šiluminė varža, tuo daugiau šiam pastatui reikia patiekti šilumos butų šildymui, norint palaikyti higienos normomis nustatytą temperatūrą (18 – 20 °C) gyvenamosiose patalpose. Mokėjimai renovuotų ir nerenovuotų namų butų už suvartotą šilumos energiją kai kuriais mėnesiais skiriasi net 5 kartus. Siekiant mokėjimus suvienodinti, tačiau įvertinus didelį neefektyviai vartojamą šilumos kiekį nerenovuotuose daugiabučiuose, reikalinga, kad šilumos kaina šių pastatų gyventojams būtų tik 4 ct/kWh. Akivaizdu, kad galutinę kainą šilumos vartotojui mokėjimo pranešime įtakoja ne tiek pačios šilumos kaina, bet šilumos energijos vartojimo efektyvumas ir pastato sandarumas, neleidžiantis šilumai sklįsti per atitvaras į lauką. Jei šilumos kainos neįmanoma sumažinti 5 kartus dėl brangaus importuojamo kuro, tai šilumos suvartojimą, atlikus pastato renovavimo darbus ir vidaus inžinerinių sistemų modernizavimą, yra realu sumažinti iki 5 kartų.

IŠVADOS

Išstudijavus centralizuotą šilumos ūkį reglamentuojančius įstatymus ir teisinius aktus, išanalizavus šilumos sektoriaus plėtros pokyčius, įstojimo į ES poveikį Lietuvos centralizuoto šilumos ūkio raidai ir išanalizavus Radviliškio miesto centralizuoto šilumos ūkio veiklą, galima daryti sekančias išvadas:

- Šilumos ūkis yra vienas reikšmingiausių Lietuvos ūkio sektorių ir kartu su kitomis energetikos sritimis svarbus ekonomikos augimui, konkurencingumui ir energetiniam saugumui. Šilumos energijos, jos rinkos ypatumus ir teisinio reglamentavimo specifiką lemia centralizuoto šilumos energijos tiekimo kaip viešąjį interesą atitinkančios paslaugos išskirtinės savybės.
- Baigiamajame darbe analizuotos centralizuotos ir šiuo metu egzistuojančios decentralizuotos šilumos tiekimo rinkos teisinio reguliavimo formos pagrindinis skirtumas yra tai, kad dabar taikomas teisinis reguliavimas yra nukreiptas į rinkos dalyvių konkurencijos skatinimą, o anksčiau buvusi teisinio reguliavimo forma pasireiškė tiesioginiu monopolinių įmonių veiklos reguliavimu, t. y. įmonių valdymu nuosavybės teise, turint šių įmonių kontrolinius akcijų paketus bei sukuriant joms išskirtines monopolines teises. Naujas energetikos sektoriaus teisinis reguliavimas yra grindžiamas ekonominio liberalizmo idėjomis, t. y. veikianti laisva rinka yra derinama su teisiniu reguliavimu.
- Lietuvos šilumos ūkio raidos analizė parodė, kad ši ūkio šaka po valdymo reformos ženkliai pagerino savo techninius ir ekonominius veiklos rodiklius. Vis dėlto dėl įvairių priežasčių egzistuojantys rinkos trūkumai ir netobula teisinė bazė bei reguliavimas neigiamai veikia šilumos tiekimo veiklą. Naujos grėsmės savivaldybių šilumos ūkiui kyla dėl energijos išteklių kainų augimo.
- VKEKK duomenys liudija, kad dabartinė šilumos kainodara efektyviai apsaugo vartotojų ekonominius interesus, nes gerėja centralizuoto šilumos tiekimo sektoriaus efektyvumas ir iš esmės užtikrinamos stabilios kainos tiek, kiek jos priklauso nuo įmonių veiklos.
- Savivaldybės negali nustatyti ekonominiais principais pagrįstų šilumos kainų dėl informacijos ir kompetencijos nepakankamumo.
- Ekologiniu požiūriu, centralizuotas šilumos tiekimas miestuose turi daug privalumų: lengviau įvertinti ir kontroliuoti atmosferos teršalų kiekį, taršos šaltiniai koncentruoti erdvėje, mažesni gamybiniai nuostoliai. Be to, yra nemažai galimybių sumažinti oro taršą.
- Labai svarbi tendencija pastebima Europos Sąjungos šalyse – daugiau centralizuotai šilumą tiekiančių įmonių valdymo funkcijų perduota valstybei, nes centralizuoto šilumos tiekimo

sistemos tampa pagrindiniu nacionaliniu įrankiu strateginiams tikslams, kuriuos kelia ES direktyvos (kogeneracijos skatinimo, atsinaujinančiųjų energijos šaltinių vartojimo, buitinių atliekų panaudojimo, klimato kaitos ir t. t.), pasiekti. Šiuo požiūriu centralizuoto šilumos tiekimo ūkis reikalingas ne tik savivaldybės gyventojams aprūpinti, bet ir esminiams valstybės interesams užtikrinti.

- Nei šilumos ūkio reguliavimo procese, nei kainodaroje nėra numatyta specialių mechanizmų atsinaujinančiojo kuro ir energijos naudojimui skatinti. Šis interesas kyla iš bendrųjų energetikos ir šilumos ūkio reguliavimo principų ir ekonominės situacijos.
- Būsto strategijos rengimo metu nebuvo nuolat veikiančios ir kryptingos visuomenės informavimo, būsto sektoriaus dalyvių mokymo ir švietimo sistemos. Šios priemonės vykdomos fragmentiškai, naudojantis užsienio valstybių technine parama.
- Negalima leisti privačiam asmeniui neinvestuoti į būstą ir naudoti daug energijos. Tačiau lygiai taip pat, už iš per kiauras sienas išleistą šilumą, neturėtų mokėti mokesčių mokėtojai.
- Nors šilumos suvartojimas ir renovacija nėra šilumos tiekėjų rūpestis, bet būtent jiems kelia pagrindines problemas.

Minėtos išvados leidžia pateikti eilę pasiūlymų, kurie, mano nuomone, padėtų optimizuoti šilumos ūkį:

- Dauguma butų savininkų, privatizavusių butus susidūrė su pareigomis, kurias sukuria įgyta nuosavybė. Taigi teisinėmis visuomenės informavimo ir švietimo priemonėmis būtina ugdyti būsto savininko sąmoningumą, gebėjimą tinkamai valdyti ir prižiūrėti turimą nekilnojamąjį turtą.
- Būtina užtikrinti efektyvų esamo būsto naudojimą, priežiūrą, atnaujinimą ir modernizavimą, racionalų energetikos išteklių naudojimą. Iš esmės pagerės turimo būsto fondo būklė, bus išsaugota ir pagal galimybes padidinta jo vertė, būstas bus pritaikytas naujiems namų ūkių poreikiams.
- Šiuo metu valstybė turėtų pasiųsti aiškius signalus būstų savininkams. Valstybė už gyventojus jų būsto nemodernizuos, tad augančios šilumos kainos bus papildoma našta šeimos biudžetui. O šilumos išlaidų kompensavimas nebus amžinas, t.y. palaipsniui jo bus atsisakyta.
- UAB „Radviliškio šiluma“ turi siekti, kad skleidžiama informacija apie paslaugas būtų aiški, lengvai pasiekiamą, skaidri ir vertinga vartotojui. Įmonės tinklalapyje www.radsiluma.lt vartotojams reikėtų pateikti daugiau aktualios informacijos dėl šilumos kainų, mokesčių, sutarčių; paruošti praktinių patarimų, kaip gyventi šilčiau ir mokėti mažiau, dėl šildymo sistemų modernizacijos ir pan.

LITERATŪRA

Įstatymai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2224.
3. Lietuvos Respublikos kainų įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr.105-2898
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.
6. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 130-5259.
7. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 12-488.
8. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 113-4290
9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975.

Seimo nutarimai

10. Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. nutarimas „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2007, Nr. 11-430.
11. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. X-1648 „Dėl Seimo Audito komiteto atlikto šilumos ir karšto vandens kainų didėjimo pagrįstumo parlamentinio tyrimo išvadose pateiktų siūlymų įgyvendinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 71-2791.

Vyriausybės nutarimai

12. Dėl nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo // Valstybės žinios. 2007, Nr. 11-431
13. Dėl Nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006-2010 metų programos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 54-1956.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1747 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 109-4819.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1747 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo“. (2007 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 192 redakcija)

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. Nr. 307 nutarimas „Dėl šilumos ūkio plėtros kryptų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 44-1446.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimo Nr. 307 „Dėl šilumos ūkio plėtros kryptų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 82-3244.
18. Nacionalinė energetikos strategija // Valstybės žinios. 1994, Nr. 30-545.
19. Nutarimas dėl strateginių veiklos planų // Valstybės žinios. 2006, Nr. 21-683.

Ministrų įsakymai

20. Atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo 2010-2020 m. prognozių dokumentas. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija.
21. Energijos efektyvumo veiksmų planas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 2-38

Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimai

22. Dėl 2008 m. kovo 5 d. nutarimo Nr. O3-41 „Dėl šilumos kainų nustatymo metodikos“ papildymo. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. O3-73 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 67-2565.
23. Dėl centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 74-3471, 2006, Nr. 32-1171; 2007, Nr. 34-1272. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=272772 >
24. Dėl centralizuotos šilumos kainų nustatymo laikinosios metodikos patvirtinimo // Valstybės žinios. 1997, Nr. 32-802, 1998, Nr.28-758.
25. Dėl šilumos kainų nustatymo metodikos // Valstybės žinios. 2009, Nr. 92-3959 [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=350475 >
26. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. O3-19 (2008 m. rugpjūčio 1 d. nutarimo Nr. O3-98, 2008 m. spalio 2 d. nutarimo Nr. O3-139 redakcija, 2009 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. O3-133 redakcija)
27. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. rugsėjo 25 d. Nr. O3-140 „Dėl valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos grafinės struktūros patvirtinimo.

Europos Sąjungos teisės aktai

28. 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/8/EB dėl termofikacijos skatinimo, remiantis naudingosios šilumos paklausa vidaus energetikos

rinkoje, ir iš dalies keičianti Direktyvą 92/42/EEB. 2004 Specialusis leidimas: 2004-12-30 Nr. 1.

Mokslinė literatūra

29. Батаева, Н.С.и др. (2001). Методы определения монопольно высокой (низкой)цены и монопольной прибыли. – Москва: ТЕИС. p. 207.
30. Baumol, W. J., Blinde A. S. (2004). *Macroeconomics: Principles and Policy*. – Southwestern Pub.
31. Bliūdžius, R. (2007). *Pastatų šiluminė renovacija*. Kaunas: Technologija. p. 94.
32. Черниловский, З. М. (1995). *Всеобщая история государства и права*. – Москва: Юристъ. p. 575.
33. Christopher, W.J. (2004). *EU Energy Law. The Internal Energy Market. Vol. I*. – Belgium: Claeys and Casteels. p. 184.
34. Cleveland, C. J. (2004). (editor-in chief). *Encyclopedia of Energy. Vol. 2*. – USA: Elsevier academic press. p. 256.
35. Čiegis, R. (2006). Ekologinis saugumas: nauji iššūkiai planetai. *Strateginė savivalda*. Nr. 1(3), p. 27
36. Čiegis, R. (1997). *Tolydi ekonomikos plėtra*. – Kaunas: Lietuvos energetikos institutas.
37. *Energy reforms in Central an Eastern Europe: the first year*. (1991). New York: United Nations.
38. Голощяпов, Н.А. (2000). *Цена и ценообразование*. – Обнинск: ВИКИНГ. p. 261.
39. Kahn, F.A. (2002). *The Economics of Regulation: Principles and Institutions* – MIT Press. p. 293.
40. Mansfield, E. (1985). *Microeconomics*. – New York: Norton.
41. Новичкий, Б.И. (1995). *Римское право*. – Москва: ТЕИС. p. 245.
42. Kalčinskas, G. (2006). *Buhalterinės apskaitos pagrindai*. – Vilnius.
43. Klevas, V., Šreimikienė, D. (2006). *Lietuvos energetikos ekonomikos pagrindai*. – Kaunas: Lietuvos energetikos institutas. p. 404.
44. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (2003). *Finansinė analizė*. – Vilnius.
45. Nagle, Th.T., Hogan, J.E. (2006). *The strategy and tactics of pricing: a guide to growing more profitability*. – Upper Saddle river (NJ): Pearson Prentice Hall. p. 349.
46. Pat Obi C. (2003). *Verslo finansų pagrindai*. – Kaunas: Technologija. p. 38.
47. Pearce, D. (1998). *Economics, Equity and Sustainable Development*. Future, December. p. 598–605.
48. Rastenis, J. (2005) *Kainodara*. – Kaunas: Technologija. – P. 73.

49. RSN 143-92: 1992. *Pastatų atitvarų šiluminė technika.*
50. Rutkauskas, V., Stankevičius, P. (2004). *Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas.* – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. p. 301.
51. Rutkauskas, A. V. (2000). *Finansų ir komercijos kiekybiniai modeliai: monografija.* – Vilnius: Technika. p. 504.
52. Snieška, V. ir kt. (2003). *Mikroekonomika.* – Kaunas: Technologija. p. 352.
53. *UN-ECE/OECD Recommendation to Governments of ECE Countries on Enhancing the Environment by Reforming Energy Prices, 2001.*
54. Vaišvila, A. (2000). *Teisės teorija.* – Vilnius: Justitia. p. 26.
55. Varian, Hal R. (2004). *Mikroekonomika.* Vilnius: Margi raštai, p. 326.

Spauda ir moksliniai straipsniai

56. EC DG JRC. Natural Resources and Environmental Panel Report, June 1999. Pearce D. *Economics, Equity and Sustainable Development. Future, 1998 December.* p. 598–605.
57. Klevas, V., Štreimikienė, D., Grikštaitė, R. (2007) Sustainable Energy policy in Baltic States. *Energy policy.* Vol.32. p. 76–90.
58. Lietuvos higienos norma HN42-2004. *Gyvenamųjų ir viešojo naudojimo pastatų mikroklimatas.*(2004) Vilnius, p. 12.
59. *Making Sustainable Commitments. An Environmental Strategy for the World Bank.* The World Bank: Washington DC, 2000.
60. Paliukas, R. (2008). *Žmonių piniginė ir nacionaliniai interesai-svarbiau. Nacionalinė dujų, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lyga.* [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.vartotojulyga.lt/lt/news/detail.php?ID=19152> >
61. Miškinis, V., Deksnys, R. (2003) Management changes ir the Lithuanian energy sector. *International Journal of Risk Assessment and Management.* Vol.4.
62. Miškinis, V., Galinis, A. (2006) Lietuvos nacionalinės energetikos strategijos gairės. *Energetika.* Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Nr. 3. p. 24–32.
63. Štreimikienė, D. (2002) Tvari energetikos plėtra. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba.* Nr. 1 (19), p. 20–29.
64. Štreimikienė, D. (2002). Vietiniai ir globaliniai darnios energetikos plėtros politikos įgyvendinimo Lietuvoje aspektai. *Energetika.* Nr. 1, p. 53.
65. Štreimikienė, D., Konstantinavičiūtė, I. (2003). Lietuvos energetikos plėtros prioritetai ir subalansuotumo rodikliai. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba,* Nr.1(23), p. 40
66. Tutlytė, O., Kveselis, V., Tamonis, M. (2007). Centralizuoto šilumos tiekimo mažuose Lietuvos miestuose ekonominių kaštų analizė. *Energetika.* Vilnius: Lietuvos mokslų

akademijos leidykla. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: < http://images.katalogas.lt/maleidykla/Ener72/Ener_038_042.pdf >

67. Vilemas, J., Miškinis, V. (2003) *Lithuanian energy: on the way to integration into the European Union. International association for energy economics (IAEE) Newsletter*. Third quarter.
68. Walde, Th. W. *European Energy Law under the Impact of Globalization: From State to Market, from Plan to Contact, from Public Ownership to Economic Regulation and Beyond*. First draft. Starting date: May 2000.

Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos ir Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos ataskaitos

69. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008 m. veiklos ataskaita. p. 52. < http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/2008_metu_veiklos_ataskaita.pdf >
70. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ataskaita. 2007 m. p. 85, 2008 m. p. 54. < http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/2008_metu_veiklos_ataskaita.pdf >
71. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ataskaita. 2003 m. p. 23, < <http://www.regula.lt/lt/publikacijos/metine-ataskaita/ataskaita2003.rar> >

Pranešimai, ataskaitos, tyrimai ir kita

72. *Apie šalies aplinkos būklę – faktų kalba* (2009). Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: < http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8878 >
73. *Aplinkos oro kokybės vertinimo vadovas*. (2006) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: < http://oras.gamta.lt/files/oro_kokybes_vertinimo_vadovas.pdf >
74. CŠT istorija. [žiūrėta 2009-11-03]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/pages/cstistorija> >
75. Energetikos plėtotės strategija. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: < <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/5.%20energetikos%20pletotes%20strategija%20.doc> >
76. Energetikos sektoriaus vystymosi tendencijų analizė ir prognozės iki 2025 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-10]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/studijos/2006/7_NES_2006.pdf >
77. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė). (2008).

- [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:162:0062:0071:LT:PDF> >
78. *Europos sąjungos energetikos politikos įtaka Lietuvos elektros ir šilumos energetikos saugumui*. Poveikio vertinimas. 2005 m. lapkričio 28 d. Galutinė ataskaita. p. 6.
79. Lukoševičius, V. (2008). Šilumos Kinų nustatymo aktualijos Lietuvoje ir užsienio šalyse. *LŠTA konferencija „Brangiausias šildymo sezonas. Priežastys ir sprendimai“*. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/seminarai/081022_Expozona/Lukosevicius.pdf >
80. *Pasiūlymai, kurie galėtų ženkliai sumažinti gyventojų išlaidas už šildymą*. (2008). LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/news/Pasiulymai_.ppt#262,7,Slide 7 >
81. Kodėl ir iš kur atsirado centralizuotas šilumos tiekimas? [žiūrėta 2009-11-03]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/pages/cstistorija> >
82. Milčiuvienė, S. (2006). Kainų teisinis reguliavimas elektros energijos rinkoje: daktaro dis. *soc. mokslai: teisė* (01 S)/ LTU. – V. p. 20.
83. *Teisės aktų, reglamentuojančių šilumos ūkį, struktūra*. LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/lt/acts/structure> >

Interneto puslapiai

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://www.am.lt/VI/index.php>

<http://www.efiees.org/>

<http://www.enmin.lt/lt/>

<http://www.euroheat.org/>

<http://www.lrs.lt>

<http://www.lsta.lt>

<http://www.radsiluma.lt/>

<http://www.radviliskis.lt>

<http://www.regula.lt>

<http://www.silumosplatforma.lt/>

<http://www.socmin.lt/>

<http://www.ukmin.lt>

<http://www.vartotojulyga.lt/lt/>

<http://www.vei.lt>

<http://www.worldenergy.org/>

PRIEDAI

KOMISIJOS NUOSTATUOSE NURODYTOS UŽDAVINIAI IR FUNKCIJOS

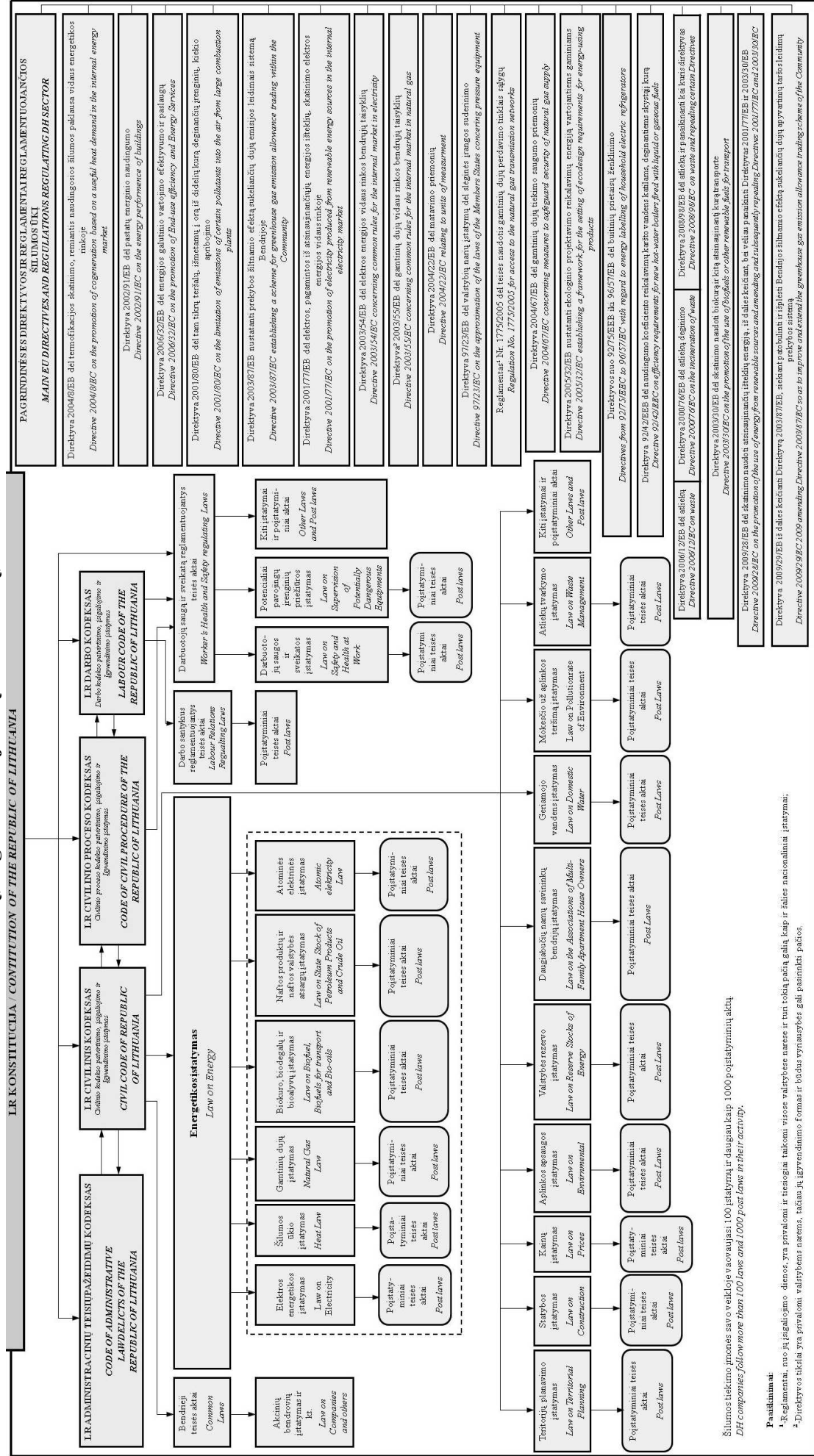
Vykdydama jai pavestą uždavinį, komisija atlieka šias funkcijas:

1. nustato elektros energijos ir rezervinės galios kainų reguliavimo tvarką elektros energijos gamintojams ir nepriklausomiems tiekėjams, kurie užima daugiau kaip 25 procentus rinkos, taip pat balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarką;
2. nustato, ar elektros energijos ir gamtinių dujų vartotojus galima pripažinti laisvaisiais, ir viešai skelbia laisvųjų vartotojų sąrašus;
3. viešai skelbia elektros energijos ir gamtinių dujų įmonių perdavimo ir skirstymo paslaugų įkainius, vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros energijos ir gamtinių dujų tinklų įkainius;
4. išankstinio skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja skundus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, teisės joms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, prisijungimo, energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, nagrinėjant skundus gina vartotojų pažeistus interesus;
5. analizuoja licencijuojamos energetikos įmonių veiklos sąnaudų audito išvadas;
6. nustato centralizuotos šilumos ir karšto vandens, šalto vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo, keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais ir vidaus vandenų transportu kainodaros principus;
7. nustato centralizuotos šilumos ir karšto vandens, šalto vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo kainų, keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais ir vidaus vandenų transportu tarifų maksimalių dydžių skaičiavimo metodikas, prašymų suderinti naujas centralizuotos šilumos ir karšto vandens, šalto vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo, keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais ir vidaus vandenų transportu kainas ar tarifus pateikimo ir nagrinėjimo tvarką;
8. derina centralizuotos šilumos ir karšto vandens, šalto vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo kainas, vežėjų nustatytus keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais, vidaus vandenų transportu tarifų maksimalius dydžius, taip pat vežėjams autobusų stotyse teikiamų paslaugų tarifų maksimalius dydžius;
9. tvirtina normatyvinį energijos kiekį bendro naudingojo ploto vienam kvadratiniam metrui šildyti;
10. pagal kompetenciją derina valstybės institucijų parengtus teisės aktų projektus;
11. derina komisijos parengtų ir tvirtinamų taisyklių, nuostatų, metodikų projektus su valstybės institucijomis ar įstaigomis, Lietuvos savivaldybių asociacija, vartotojų teises ginančiomis ir verslo asociacijomis, su kurių valdymo sritimi ar kompetencija yra susiję derinti teikiami dokumentų projektai;
12. informuoja visuomenę apie komisijos veiklą, leidžia periodinį biuletinį, kitą informacinę medžiagą;
13. tvirtina komisijos administracijos struktūrą;
14. kalendoriniams metams pasibaigus, per 4 mėnesius parengia metinę savo veiklos ataskaitą, pateikia ją Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Seimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir paskelbia viešai.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-02-07 nutarimu Nr. 192 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimo Nr. 1747 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007 m. Nr. 23-877 (2009-11-10).

2 priedas

Teisės aktų, reglamentuojančių šilumos ūkį, struktūra

Šilumos tiekimo įmonės savo veikloje naudoja 100 įstatymų ir daugiau kaip 1000 poįstatyminių aktų.
 DH companies follow more than 100 laws and 1000 post-laws in their activity.

Pastabos:
 1. Įregistruoti, nuo jų įgaliojimo daryti, yra privalomi ir tiesiogiai taikomi visose valstybinėse įstatymuose ir turti tokią patį gali kaip ir šalies nacionaliniai įstatymai.
 2. Direktyvos tiesiai yra privalomi, valstybinės teisės aktai, tačiau jų įgyvendinimo formos ir būdai yra iš esmės galimi paimiti paties.

Šaltinis: LŠTA. [interaktyvus] žiūrėta 2009-12-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.lsta.lt/acts/structure> >

2008 M. ŠILUMOS TIEKĖJŲ LYGINAMOSIOS ANALIZĖS RODIKLIAI

Lyginamoji analizė – priemonė šilumos ir karšto vandens tiekimo įmonių veiklos efektyvumui didinti, suteikianti ekonominį skaidrumą, leidžianti nustatyti įmonių būtinausias sąnaudas bei palyginti atitinkamoms grupėms priklausančių įmonių veiklą.

Šilumos tiekėjai skirstomi į grupes pagal per metus realizuojamą šilumos kiekį:

I grupė – šilumos tiekėjai, per metus realizuojantys **daugiau nei 150 tūkst. MWh šilumos** (UAB „Vilniaus energija“, AB „Kauno energija“, AB „Klaipėdos energija“, AB „Panevėžio energija“, AB „Šiaulių energija“, UAB Litesko fil. „Alytaus energija“);

II grupė – šilumos tiekėjai, per metus realizuojantys **nuo 150 iki 90 tūkst. MWh šilumos** (UAB Litesko fil. „Marijampolės šiluma“, AB „Jonavos šilumos tinklai“, UAB „Mažeikių šilumos tinklai“, UAB „Utenos šilumos tinklai“, UAB Litesko fil. „Druskininkų šiluma“);

III grupė – šilumos tiekėjai, per metus realizuojantys **nuo 90 iki 50 tūkst. MWh šilumos** (UAB Litesko fil. „Palangos šiluma“, UAB Litesko fil. „Telšių šiluma“, UAB „Miesto energija“, UAB „Šilutės šilumos tinklai“, UAB Tauragės šilumos tinklai, UAB „Plungės šilumos tinklai“, UAB „Akmenės energija“, UAB „Radviliškio šiluma“);

IV grupė – šilumos tiekėjai, per metus realizuojantys **nuo 50 iki 25 tūkst. MWh šilumos** (UAB Kretingos šilumos tinklai, UAB Litesko fil. „Vilkaviškio šiluma“, UAB „Varėnos šilumos tinklai“, UAB „Prienų energija“ Trakų padalinys, UAB „Raseinių šilumos tinklai“, UAB „Kaišadorių šiluma“, UAB „Anykščių šiluma“, UAB „Švenčionių energija“, UAB „Šalčininkų šilumos tinklai“, UAB Litesko fil. „Biržų šiluma“, UAB „Prienų energija“, UAB „Ignalinos šilumos tinklai“);

V grupė – šilumos tiekėjai, per metus realizuojantys **mažiau nei 25 tūkst. MWh šilumos** (UAB „Širvintų šiluma“, UAB Litesko fil. „Kelmės šiluma“, UAB „Fortum Joniškio energija“, UAB „Molėtų šiluma“, UAB „Šakių šilumos tinklai“, UAB „Šilalės šilumos tinklai“, UAB „Pakruojo šiluma“, UAB Litesko fil. „Kazlų Rūda“, UAB „Birštono šiluma“, UAB „Lazdijų šiluma“, UAB „Skuodo šiluma“, UAB „Nemenčinės komunalininkas“).

Lyginamųjų rodiklių skaičiavimai atlikti naudojant šilumos tiekimo įmonių ekonominių rodiklių suvestinių duomenis už 2008 m. Technologiniai, sąnaudų struktūros, darbo našumo lyginamieji duomenys pateikiami išvedus svertinius atskirų šilumos tiekimo įmonių rodiklių vidurkius.

Šaltinis: Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. (2009) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-14].

Prieiga per internetą:

< http://www.regula.lt/lt/siluma/silumos-sektoriaus-rodikliai/2008m_imoniu_lyginamoji_analize_09_07_13.doc >

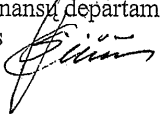
55

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ DEPARTAMENTO
EKONOMIKOS IR TRANSPORTO SKYRIAUS

PAŽYMA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠILUMOS ŪKIO
ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO NR. XP-3157 (NR. 8-1447 N-2)

2008 11 14 Nr. 11-109
Vilnius

1. **Projektą teikia:** Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.
2. **Teikiama vykdam:** Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2008 m. rugsėjo 16 d. sprendimą Nr.2414 „Dėl įstatymų ir Seimo nutarimo projektų išvadų“ bei Vyriausybės kanclerio 2008 m. rugsėjo 17 d. pavedimą Nr.17-6180. Projektą teiki Lietuvos Respublikos Seimo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ seniūnas V. Mazuronis.
3. **Projekto tikslas:** Pateikti Seimui išvadą dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-3157.
4. **Projekto esmė:** Siūloma nepritari teikiamam Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr.XP-3157, kuriuo siūloma pakeisti šilumos bazinę kainą nustatantį subjektą, t.y. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos funkciją perduoti savivaldybių taryboms, nes galiojantis Šilumos ūkio įstatymas užtikrina teisę savivaldybėms dalyvauti šilumos bazinės kainos nustatymo procese; Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veikla atitinka Europos Sąjungos teisės reikalavimus; perdavus šią funkciją savivaldybių taryboms būtų galimas interesų konfliktas; priimant sprendimus dėl šilumos kainų kiekvienoje savivaldybėje atskirai, neturint kitų įmonių duomenų bazės, būtų sudėtinga objektyviai įvertinti veiklos sąnaudų pagrįstumą.
5. **Pasekmės:** Priėmus nutarimą kitų teisės aktų keisti nereikės.
6. **Derinimai:** Pirminis projektas be pastabų buvo suderintas su Aplinkos ministerija, Europos teisės departamentu, Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija bei Šilumos tiekėjų asociacija. Projekte buvo atsižvelgta į Teisingumo ministerijos bei Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos pastabas. Projekte nebuvo atsižvelgta į Lietuvos savivaldybių asociacijos pasiūlymus įtvirtinti nuostata, kad galutinis sprendimas nustatant šilumos kainas priklausytų savivaldybėms. Po svarstymo ministerijų valstybės sekretorių 2008 m. lapkričio 11 d. pasitarime pateiktas projekte 2, kuriame atsižvelgta į Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento pastabas ir pasiūlymus.
7. **Išvados:** Kadangi Lietuvos savivaldybių asociacija laikosi savo nuomonės, projektą siūloma svarstyti Vyriausybės *posėdyje*

Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos ir finansų departamento
Ekonomikos ir transporto skyriaus patarėjas Gediminas Vaičiūnas

VYRIAUSYBĖS TEISĖS AKTO
(SPRENDIMO) PROJEKTAS
Nr. 8-1447N

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
2008-11-14 19568
data Nr. 7

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 38 / Vasario 16-osios g. 2, LT-01104 Vilnius, tel. (8 5) 262 5515 / 262 6584,
faks. (8 5) 262 3974, el. p. kanc@ukmin.lt; http://www.ukmin.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188621919, PVM mokėtojo kodas LT886219113

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai 2008-11-14 Nr. (28.1-52)-3-7503
[2008-11-11 Protokolas Nr. 46. 6 kl.

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠILUMOS ŪKIO ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XP-3157“ Nr. 8-1447 N-2 PROJEKTO TEIKIMO

Ūkio ministerija, vykdydama Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos ministerijų valstybės sekretorių pasitarimo 2008 m. lapkričio 11 d. protokolo Nr. 46 6 klausimą, įvertino Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento pateiktas pastabas ir teikia pagal jas pakoreguotą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-3157“ projektą Nr. 8-1447 N-2.

PRIDEDAMA. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-3157“ projektas, 1 lapas.

Ūkio ministras

Vytas Navickas

V. Dzermeikienė, 262 7108, el p. v.dzermeikiene@ukmin.lt

Teikimas LRV Nut XP-3157 (2).doc

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠILUMOS ŪKIO ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XP-3157

2008 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto (Žin., 1994, Nr. 15-249; 1999, Nr. 5-97; 2000, Nr. 86-2617; 2004, Nr. 165-6025) 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2008 m. rugsėjo 16 d. sprendimo Nr. 2414 2 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

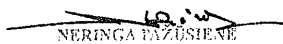
Nepritarti Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo (Žin., 2003, Nr. 51-2254; 2007, Nr. 130-5259) 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XP-3157 (toliau vadinama – Įstatymo projektas) dėl šių priežasčių:

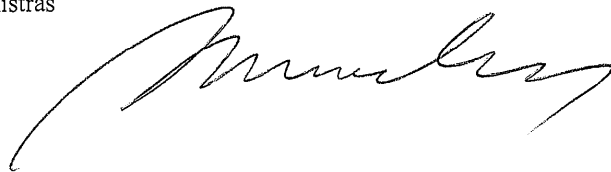
1. Įstatymo projektu siūloma pakeisti šilumos bazinę kainą nustatantį subjektą. Šiuo metu šilumos bazinę kainą nustato Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, o projektu siūloma šią funkciją perduoti savivaldybių taryboms. Pritarus Įstatymo projektui, savivaldybių tarybos būtų atsakingos tiek už šilumos bazinės kainos nustatymą, tiek už šilumos kainų nustatymą ir perskaičiavimą taikant bazinę kainą. O tai gali sukelti dar didesnių problemų šilumos kainodaroje. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos turimais duomenimis, kai savivaldybių tarybos nustato įmonių tiekiamų šilumos ir karšto vandens kainas tiekėjams, kurie realizuoja mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus, tai šiose įmonėse šilumos kainos yra aukštesnės, negu kitose šilumos tiekimo įmonėse ir tai nesprendžia šilumos kainų augimo problemos. Be to, šiuo metu galiojantis Šilumos ūkio įstatymas užtikrina teisę savivaldybei dalyvauti šilumos bazinės kainos nustatymo procese: pagal Šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio 4 dalį savivaldybės institucija turi teisę teikti Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai pagrįstas pastabas dėl šilumos bazinės kainos nustatymo, taip pat savivaldybė turi teisę apskūsti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sprendimus dėl nustatytų šilumos bazinių kainų teismui.

2. Pagal Europos Sąjungos bei Europos energijos priežiūros institucijų tarybos rekomendacijas viena esminių energetikos sektoriaus gero reguliavimo sąlygų yra regulatoriaus nepriklausomumas. Reguliavimo institucija turi veikti per tam tikrą „atstumą“ nuo valstybės, savivaldybių institucijų ir įmonių, kurios verčiasi energetikos veikla. Delegavus regulatoriaus funkcijas savivaldybių taryboms, kaip politinėms institucijoms, kyla grėsmė, kad bus pereita nuo ekonominio prie politinio šilumos sektoriaus reguliavimo. Be to, savivaldybėms tuo pačiu metu esant ir reguliuojamų įmonių savininkams, galimas interesų konfliktas.

Ministras Pirmininkas

Ūkio ministras

NERINGA PAZŪSIENE
Lietuvos Respublikos ūkio ministerija,
Tiesos ir viešųjų reikalų departamento
direktoriė
2008-11-14

3

52 LR ŪKIO MINISTERIJA
GAUTA

2008-10-20 Nr. 2-18612

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30/1, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2933, faks. (8 5) 262 5940, el. p. tminfo@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai

2008-10-17 Nr. (1.1.1)-7R-8950
Į 2008-10-03 Nr. (28/3-52)-3-6466

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO DERINIMO

Teisingumo ministerija, pagal kompetenciją išnagrinėjusi derinti pateiktą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-3157“ projektą (toliau tekste – nutarimo projektas) bei Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XP-3157 (toliau tekste – įstatymo projektas), kuriam teikiama Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvada, teikia šias pastabas ir pasiūlymus.

1. Nutarimo projektu siūloma nepritari ti įstatymo projektui dėl nutarimo projekto 1-4 punktuose dėstomų priežasčių. Pažymėtina, kad nutarimo projekto 1 punktą iš esmės yra aprašomojo pobūdžio, jame nėra pateikiami konkretūs nepritarimo įstatymo projektui argumentai arba neigiamos siūlomo teisinio reguliavimo pasekmės. Atsižvelgiant į tai, siūlytina pildyti minėtą nutarimo projekto punktą, pateikiant konkrečius argumentus ir (ar) atspindint neigiamas įstatymo projektu siūlomų pakeitimų pasekmes (jeigu tokių būtų).

2. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte teigiama, kad įstatymo projekto parengimą paskatino pernelyg smarkiai kylančios šilumos kainos, kurios neatitinka realios situacijos, tačiau jame nėra pagrindžiama tai, kad šilumos kainų dydis būtų susijęs su šilumos bazinę kainą nustatančiu subjektu, taip pat, kad, pakeitus šį subjektą, kaina taptų mažesnė arba nebūtų didinama. Todėl, manytina, kad įstatymo projekte siūlomi pakeitimai gali būti netinkami ir neproporcingi siekiamam tikslui įgyvendinti; tikėtina, kad šilumos kainų augimas gali būti susijęs su tam tikrais objektyviais veiksniais, o subjekto, nustatančio šilumos bazinę kainą, pakeitimas įtakos šilumos kainų mažinimui neturėtų. Ši aplinkybė nurodoma ir nutarimo projekto lydraštyje, teigiant, kad kaip rodo esama praktika, kai savivaldybių tarybos nustato įmonių teikiamų šilumos ir karšto vandens kainas tiekėjams, kurie realizuoja mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus, dažniausiai šiose įmonėse šilumos kainos yra žymiai aukštesnės, negu kitose šilumos tiekimo įmonėse ir tai nesprendžia šilumos kainų augimo problemos. Siūlytina papildyti nutarimo projektą šiais argumentais. Be to, siūlytina paminėti ir tai, kad šiuo metu galiojantis šilumos ūkio įstatymas užtikrina teisę savivaldybei dalyvauti šilumos bazinės kainos nustatymo procese: pagal šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio 4 dalį savivaldybės institucija turi teisę teikti Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai pagrįstas pastabas dėl šilumos bazinės kainos nustatymo, taip pat savivaldybė turi teisę apskųsti komisijos sprendimus dėl nustatytų šilumos bazinių kainų teismui.

3. Nutarimo projekto 2 punkte regulatoriaus nepriklausomumo reikalavimas yra siejamas su Europos Sąjungos bei Europos energijos priežiūros institucijų tarybos pripažintais *standartais ir gerąja praktika*. Atsižvelgiant į tai, kad nutarimo projekto lydraštyje teigiama, kad Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai priskirtų funkcijų perdavimas savivaldybių taryboms gali

4

sukelti prieštaravimų *Europos Sąjungos teisės aktams*, siūlytina nutarimo projekto 2 punkte taip pat nurodyti Europos Sąjungos teisės aktus, su kuriais įstatymo projekte siūlomi pakeitimai būtų nesuderinami.

Siūlytina tikslinti nutarimo projekto 2 punkte naudojamą formuluotę „savivaldybių taryboms kaip politinėms institucijoms ir šilumos ūmonių savininkėms“, atsižvelgiant į tai, kad pagal Vietos savivaldos įstatymą savivaldybės taryba nėra juridinis asmuo ir negalėtų būti laikoma savarankišku teisinių santykių subjektu. Savivaldybės taryba Civilinio kodekso 2.36 straipsnio 2 dalies kontekste laikytina savivaldybės institucija, per kurią *savivaldybė* įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina.

4. Atsižvelgiant į Vidaus reikalų ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291, 6.5 ir 11.2 punktais, siūlytina nutarimo projektą suderinti su Vidaus reikalų ministerija.

Teisingumo ministerijos valstybės sekretorius

Paulius Griciūnas

Ala Morkūnienė, (8 5) 266 2935, el. p. a.morkuniene@tm.lt
Kristina Purvinytė, (8 5) 266 2886, el. p. k.purvinyte@tm.lt
Eglė Budzilaitė, (8 5) 266 2941, el. p. e.budzilaite@tm.lt

5

52 LR ŪKIO MINISTERIJA
GAUTA

200... 8-10-15 Nr. 2-18328

LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ ASOCIACIJA

Kodas 124111348, T. Vrublevskio g. 6, LT-01100 Vilnius, tel. (8 5) 261 6063, faksas (8 5) 261 5366,
el. p. bendras@lsa.lt, atsisk. sąsk. LT287044060001377867 AB SEB bankas, banko kodas 70440

Ūkio ministerijai

2008-10-14 Nr. (5)-SD- 889
į 2008-10-03 Nr. (28.3-52)-3-6466

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠILUMOS ŪKIO ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XP-3157“ PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos savivaldybių asociacija nepritaria Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP - 3157“ projektui.

Lietuvos savivaldybių asociacijos nuomone, savivaldybių įtaka nustatant šilumos kainas turi būti didinama. Kaip teigiama Europos vietos savivaldos chartijoje savivaldybių institucijos turi atstovauti vietos gyventojų interesams, o priimdamos sprendimus, turi prisiimti ir pilną atsakomybę už juos. Kalbant apie savivaldybių vaidmenį šilumos ūkio valdyme, akivaizdu, kad jis yra formalus, nes galutinius sprendimus dėl šilumos kainų nustatymo priima Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Atsižvelgiant į tai, LSA siūlo:

teisės aktuose įtvirtinti nuostatą, kad galutinis sprendimas, nustatant šilumos, šalto bei karšto vandens kainas, priklausytų savivaldybėms nepriklausomai nuo tiekėjų valdymo formos;

panaikinti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijai įstatymais suteiktą teisę vienašališkai nustatyti šilumos šalto ir karšto vandens kainas;

Šilumos ūkio įstatyme atsisakyti nuostatos dėl bazinės kainos nustatymo;

teisės aktuose įtvirtinti nuostatą, kad kainų nustatymo metodikas rengtų, tvirtintų ir kontroliuotų jų taikymą skirtingos institucijos.

Informuojame, kad šie aukščiau išvardinti siūlymai š.m. liepos 24 d. raštu Nr. (5)-SD-688 buvo pateikti LR Seimui, Vyriausybei, Ūkio ministerijai bei Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai.

Direktorius

Vytautas Kvietkauskas

I.Andriulaitytė, 260 85 03

6

40-24
09-09-16

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO VALDYBA

SPRENDIMAS
DĖL ĮSTATYMŲ IR SEIMO NUTARIMO PROJEKTŲ IŠVADŲ

2008 m. rugsėjo 16 d. Nr. 2414
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo valdyba, vadovaudamasi Seimo statuto 138 straipsniu ir atsižvelgdama į Seimo Ekonomikos komiteto prašymą, n u s p r e n d ž i a :

Prašyti Vyriausybės pateikti Seimui išvadas dėl šių įstatymų ir Seimo nutarimo projektų:

- 1) Žemės įstatymo 2 straipsnio papildymo ir Įstatymo papildymo 48¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-3076;
- 2) Šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-3157;
- 3) Seimo nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto Nr. XP-3156.

Seimo Pirminin

Česlovas Juršėnas

7

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS	
Projekto Nr.	XP-3157
Rūšis	AK
Data	2008-06-06

11⁰⁰

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠILUMOS ŪKIO ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTUI

Įstatymo projekto parengimą paskatino pernelyg smarkiai kylančios šilumos kainos, kurios neatitinka realios situacijos. Suprantama, kad kylant kuro kainoms, turėtų kilti ir šildymo kainos gyventojams, tačiau toks drastiškas šilumos brangimas nėra proporcingas išteklių brangimui.

Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo įstatymo projekte siekiama, kad galutines centralizuotai tiekiamos šilumos kainas miestiečiams turėtų tvirtinti miesto valdžia, bet ne tiekėjai ir ne Kainų ir energetikos kontrolės komisija. Komisija turėtų tik kontroliuoti šilumos kainų nustatymo procesą, nes kontroliavimo funkcija pažymėta net ir pačios komisijos pavadinime. Dabar gi ši institucija vienašališkai, neatsižvelgusi į savivaldybių tarybų sprendimus tvirtina tokias kainas, kokių pageidauja šilumos gamintojai.

Priėmus šį įstatymą būtų numatyta, kad galutinis sprendimas dėl šilumos bazinės kainos, perskaičiuotų kainų nustatymo tenka savivaldybių taryboms, tačiau šis sprendimas gali būti apskųstas teismui įstatymų nustatyta tvarka.

Neigiamų pasekmių, priėmus įstatymą, nenumatoma.

Neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai įstatymas neturės.

Priėmus šį projektą teisės aktų keisti arba naikinti nereikės.

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos Sąjungos dokumentams.

Įstatymui įgyvendinti naujų įstatymų lydimųjų aktų nereikės.

Įstatymo įgyvendinimui valstybės biudžeto lėšų nereikės.

Įstatymo projekto autorius – frakcijos “Tvarka ir teisingumas” seniūnas Valentinas Mazuronis.

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai: “šilumos vartotojas”, “šilumos kaina”.

Frakcijos “Tvarka ir teisingumas” seniūnas

Valentinas Mazuronis

8

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS
Projekto Nr. XP 3157
Rūšis LSP Data 2008-06-08

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
FRAKCIJA TVARKA IR TEISINGUMAS

Kodas 1886 05295 Gedimino pr. 53, LT-2002 Vilnius Tel. (8-5) 2 396027 Faks. (8-5) 2 396750 libdem@ldp.lt

projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠILUMOS ŪKIO ĮSTATYMO 32 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS

2008 m. d. Nr.
Vilnius

(Žin., 2007, Nr. 130-5259)

1 straipsnis. 32 straipsnio 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 dalių pakeitimas ir papildymas

1. Pakeisti 32 straipsnio 4 dalį ir ją išdėstyti taip:

“4. Šilumos tiekėjas, kuris realizuoja ne mažiau kaip 10 Gwh šilumos per metus, vadovaudamasis Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytais šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikomis, kogeneracinių jėgainių šilumos ir elektros energijos sąnaudų atskyrimo metodika ir atsižvelgdamas į savivaldybės institucijos ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pastabas, parengia ir teikia Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai bei savivaldybės institucijai šilumos bazinės kainos projektą. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija ne vėliau kaip per 30 dienų teikia savivaldybės institucijai bazinės kainos suderinimo dokumentus ir (ar) pagrįstas pastabas. Savivaldybės taryba, išnagrinęjusi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pastabas arba per 30 dienų jų negavusi, ne vėliau kaip per 30 dienų privalo nustatyti šilumos bazinę kainą ne trumpesniam kaip 3 metų ir ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui. Nustatyta bazinė kaina taikoma antrais bei kitais jos galiojimo metais perskaičiuojant šilumos kainas. Nustatant šilumos bazines kainas, kviečiamos dalyvauti šilumos vartotojų teises ginančios organizacijos. Kartu nustatomi tiekimo efektyvumo rodikliai. Savivaldybės taryba nustatytas šilumos bazines kainas skelbia „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“. Šilumos tiekėjas, valdantis skirtingose savivaldybėse esančias šilumos tiekimo sistemas, pagrįstumo patikrinimui teikia Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai skirtingas šilumos bazines kainas šioms sistemoms. Šilumos tiekėjas, teikdamas pasiūlymą savivaldybių taryboms dėl skirtingų šilumos bazinių kainų šilumos tiekimo sistemoms, esančioms skirtingose savivaldybėse, privalo jį teikti dėl visų skirtingose savivaldybėse esančių šilumos tiekimo sistemų. Skundus dėl savivaldybės tarybos nustatytų šilumos kainų ikiteismine tvarka nagrinėja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.”

2. Pakeisti 32 straipsnio 5 dalį ir ją išdėstyti taip:

“5. Savivaldybių tarybos nustato:

1) vadovaudamasi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintomis šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikomis, kogeneracinių jėgainių šilumos ir elektros energijos sąnaudų atskyrimo metodika bei atsižvelgdamas į šilumos bazinės kainos dydį - imonių

9

tiekiama šilumos ir (ar) karšto vandens perskaičiuotas kainas antriems ir paskesniems bazinės kainos galiojimo metams kiekvienam šilumos tiekėjui, kuris realizuoja ne mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus. Savivaldybės tarybos nustatytos šilumos kainos galioja ne ilgiau kaip 12 mėnesių nuo jų įsigaliojimo dienos. Savivaldybės tarybos nustatytos šilumos kainos skelbiamos viešai likus ne mažiau kaip mėnesiui iki jų įsigaliojimo ir taikomos nuo mėnesio pirmosios dienos. Skundus dėl savivaldybės tarybos nustatytų šilumos kainų ikiteismine tvarka nagrinėja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

2) vadovaudamasi šilumos kainų nustatymo metodikomis – įmonių tiekiamos šilumos bazinės ir kasmet perskaičiuojamas šilumos kainas kiekvienam šilumos tiekėjui, kuris realizuoja mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus, ir apie tai informuoja vartotojus ir Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją ne vėliau kaip prieš 30 dienų iki šilumos kainos įsigaliojimo. Skundus dėl savivaldybės tarybos nustatytų šilumos kainų ikiteismine tvarka nagrinėja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija;

3) vadovaudamasi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtinta daugiabučių namų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros (eksploatavimo) maksimalių tarifų nustatymo metodika – daugiabučių namų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros (eksploatavimo) maksimalius tarifus. Tarifai diferencijuojami atsižvelgiant į daugiabučio namo šilumos punkto įrenginių nuosavybės teisės subjektą.”

3. Pakeisti 32 straipsnio 6 dalį ir ją išdėstyti taip:

“6. Šilumos tiekėjai teikia Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai bei savivaldybei perskaičiuotų šilumos kainų projektus ir jų pagrindimą. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija ne vėliau kaip per 30 dienų teikia savivaldybės institucijai perskaičiuotas šilumos kainos suderinimo dokumentus ir (ar) pagrįstas pastabas. Savivaldybės taryba, išnagrinėjusi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pastabas arba per 30 dienų jų negavusi, ne vėliau kaip per 30 dienų privalo nustatyti perskaičiuotas šilumos kainas.”

4. 32 straipsnio 7 dalį pripažinti netekusia galios.

5. Buvusias 32 straipsnio 8, 9, 10, 11 dalis laikyti atitinkamai 7, 8, 9, 10 dalimis.

6. Pakeisti 32 straipsnio 8 dalį ir ją išdėstyti taip:

“8. Karšto vandens tiekėjas, vadovaudamasis Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtinta karšto vandens kainų nustatymo metodika, parengia ir teikia Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai bei savivaldybės institucijai karšto vandens kainos projektą. Komisija, ne vėliau kaip per 30 dienų, teikia savivaldybės institucijai karšto vandens kainos suderinimo dokumentus ir (ar) pagrįstas pastabas. Savivaldybės taryba, išnagrinėjusi Komisijos pastabas ar per 30 dienų jų negavusi, ne vėliau kaip per 30 dienų nustato karšto vandens kainas.”

7. Pakeisti 32 straipsnio 9 dalį ir ją išdėstyti taip:

“9. Konkurenciniams šilumos vartotojams nustatoma šilumos kaina, kuri turi padengti šilumos gamybos ir individualias perdavimo sąnaudas. Šią šilumos kainą nustato šilumos tiekėjas, suderinęs su savivaldybės institucija bei Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija. Jeigu nėra nustatyta kita šilumos kaina, konkurenciniai šilumos vartotojai už suvartotą šilumą atsiskaito šilumos kainomis, nustatytomis ir kitiems šilumos vartotojams.”

8. Pakeisti 32 straipsnio 10 dalį ir ją išdėstyti taip:

“10. Jeigu šilumos tiekėjas, kurio daugiau kaip ½ akcijų nuosavybės teise priklauso vienai ar kelioms savivaldybėms ir kuris valdo skirtingose savivaldybėse esančias šilumos tiekimo sistemas, teikia vienodą šilumos kainą visoms savivaldybėms, šilumos kainą nustato šilumos tiekėjas įmonės įstatuose nustatyta tvarka, apskaičiavęs ją pagal šilumos kainų nustatymo metodiką ir suderinęs su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija bei savivaldybėmis, kurioms nuosavybės teise priklauso daugiausiai šilumos tiekėjo akcijų bei kurių akcijų suma sudaro daugiau kaip ½ visų šilumos tiekėjo akcijų. Šiuo atveju netaikomos šio straipsnio 4; 5; 6; ir 7 dalys.”

10

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

REPUBLIKOS PREZIDENTAS

Teikia:
Frakcijos "Tvarka ir teisingumas" seniūnas

Valentinus Mazuronis

11

117

Siūlau įtraukti į Vyriausybės posėdžio (pasitarimo) darbotvarkės projektą

(Vyriausybės kanclerio parašas)
2008-11-19
(data)

6

PAŽYMA

APIE KLAUSIMĄ, ĮTRAUKTINĄ Į LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS POSĖDŽIO DARBOTVARKĘ

Klausimo pavadinimas Dėl Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr.XP-3157 (Nr.8-1447 N)

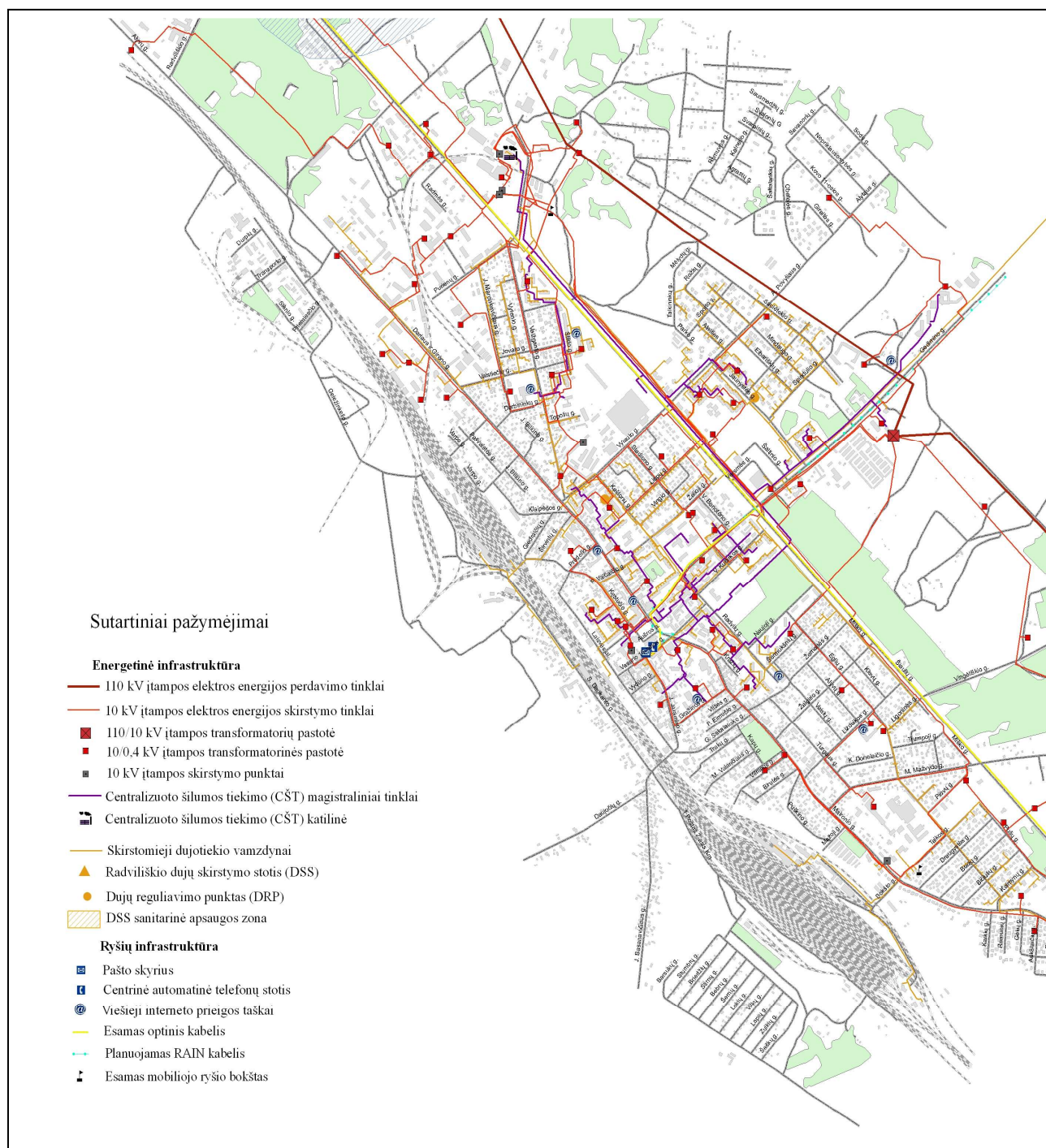
Pranešėjas ūkio ministras V. Navickas

Dalyvauja Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos ir transporto skyriaus patarėjas G. Vaičiūnas

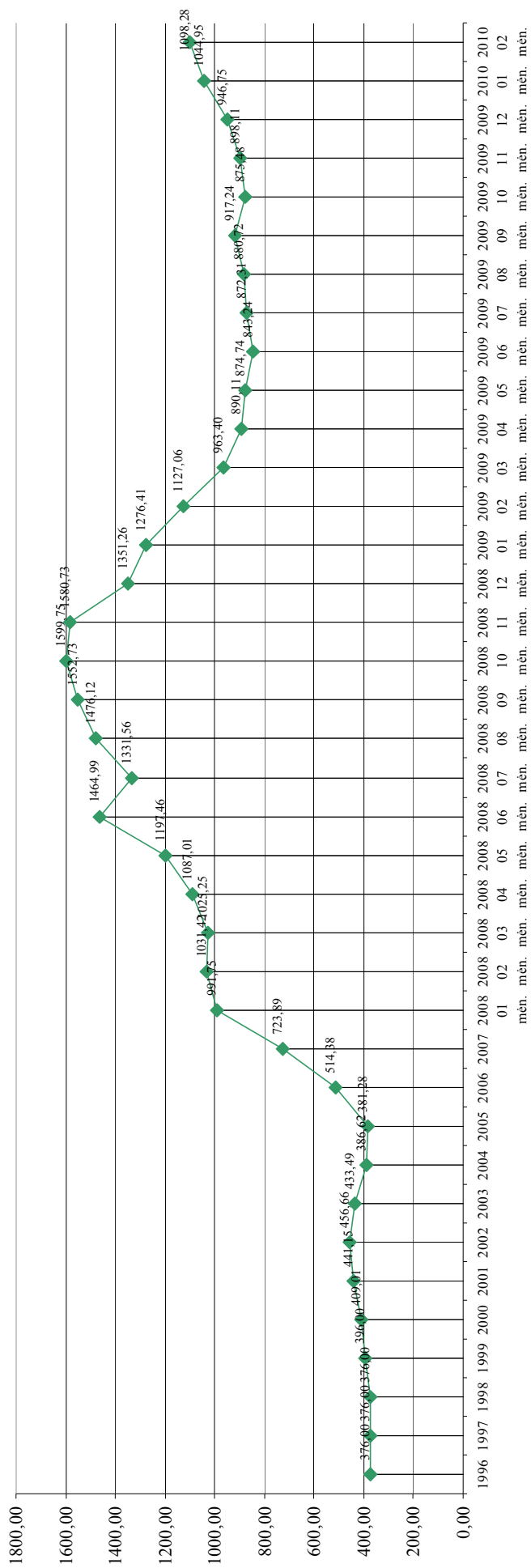
Suderinta	Įvertinimas
Vykdytojo žyma, ar projektas atitinka Vyriausybės darbo reglamento reikalavimus <i>Ekonomikos ir transporto skyriaus patarėjas</i> <i>G. Vaičiūnas</i> (parašas, data)	
Teisininkas: Gauta <i>Teisės departamento</i> (parašas, data) Gražinta <i>2008-10-30</i> (parašas, data)	<i>Postabos ir pamūlygiai pridėti</i>
Patvirtina Ministrų valstybės sekretorių pasitarimui Gauta <i>2008-10-30</i> (parašas, data) Apsvarstyta <i>2008-11-11</i> (data)	<i>Ladanga LSA leido savo nuomoni, projektą svarstyti LRV positarime. Įvertinti LRVE TA pastabas.</i>
Vykdytojo žyma apie projekto pakeitimo ar papildomo suderinimo įvertinimą pagal ministerijų valstybės sekretorių pasitarime pareikštas pastabas <i>Ekonomikos ir transporto skyriaus patarėjas</i> <i>G. Vaičiūnas</i> (parašas, data)	<i>Atsižvelgiant į TA pastabas pateiktas patikslintas proj. 2.</i>
Apsvarstyta Vyriausybės pasitarime (parašas) (data)	
Ministro Pirmininko vyriausiojo patarėjo / Ministro Pirmininko patarėjo įvertinimas (parašas, data)	
Teisės departamento išvada Teisės departamento direktorė V. Baliūnienė (parašas, data)	

5p

Radviliškio miesto teritorijos bendrasis planas. Sprendiniai. Inžinerinė infrastruktūra. M 1 : 10 000

Šaltinis: Inžinerinės infrastruktūros brėžinys (2008). Radviliškio miesto teritorijos bendrasis planas. Radviliškio rajono savivaldybė. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.radviliskis.lt/files/teritoriju-planavimas/rmbp-inzinerines-infrastrukturos.jpg> >

Vidutinė gamtinių dujų kaina (šilumos gamybai) Lt/tūkst. m³

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO MINISTRO
Į S A K Y M A S**DĒL finansavimo projektams, siekiantiems gauti europos sąjungos struktūrinių fondų finansinę paramą PAGAL LIETUVOS 2007–2013 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS PANAUDOJIMO STRATEGIJĄ IR sanglaudos skatinimo VEIKSMŲ PROGRAMĄ, SKYRIMO**2009 m. liepos 10 d. Nr. 4-346
Vilnius

Vadovaudamasis Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1139 (Žin., 2007, Nr. [114-4637](#)), Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921 (Žin., 1998, Nr. [67-1957](#); 2008, Nr. [46-1734](#)), 6.7 punktu ir atsižvelgdamas į VP3-3.4-ŪM-02-K priemonės „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai“ projektų finansavimo sąlygų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr. 4-442 (Žin., 2008, Nr. [117-4460](#)), 62 punktą, viešosios įstaigos Lietuvos verslo paramos agentūros (toliau – VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra) parengtą 2009 m. gegužės 11 d. pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos VP3-3.4-ŪM-02-K priemonę projektų, gautų konkurso būdu, naudos ir kokybės vertinimo ataskaitą Nr. 1P bei Energetikos projektų atrankos komiteto 2009 m. birželio 25 d. posėdžio Nr. 4 protokolo nutariamąją dalį,

s k i r i u finansavimą pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 3 prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“ priemonę „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai“ projektams įgyvendinti iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo programos 118 476 604,00 (šimtą aštuoniolika milijonų keturis šimtus septyniasdešimt šešis tūkstančius šešis šimtus keturis) litus:

1. uždarnosios akcinės bendrovės „Kurana“ projekto „Termofikacinės elektrinės, naudojančios atsinaujinančius energijos išteklius, statyba Pasvalyje“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-001 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 424) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 18 000 000,00 (aštuoniolikos milijonų) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 45,18 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

2. uždarnosios akcinės bendrovės „Radviliškio šiluma“ projekto „Radviliškio miesto biokuro katilinės su kondensaciniu ekonomizeriu ir kogeneraciniu įrenginiu statyba“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-002 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 425) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 4 754 859,00 (keturių milijonų septynių šimtų penkiasdešimt keturių tūkstančių aštuonių šimtų penkiasdešimt devynių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

3. uždarnosios akcinės bendrovės „Utenos šilumos tinklai“ projekto „Termofikacinės elektrinės statyba Utenoje“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-003 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 426) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 15 500 000,00 (penkiolikos milijonų penkių šimtų tūkstančių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

4. akcinės bendrovės „Vilniaus degtinė“ projekto „Žlaugtų panaudojimas elektros energijos gamybai“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-004 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 427) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 9 992 000,00 (devynių milijonų devynių šimtų devyniasdešimt dviejų tūkstančių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

5. akcinės bendrovės „Grigiškės“ projekto „Šilumos ūkio modernizavimas plačiau naudojant atsinaujinančius energijos išteklius“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-006 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 429) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 9 445 284,00 (devynių milijonų keturių šimtų keturiasdešimt penkių tūkstančių dviejų šimtų aštuoniasdešimt keturių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

6. uždarnosios akcinės bendrovės „Litesko“ projekto „Biomosės kogeneracinės elektrinės statyba Alytaus rajoninėje katilinėje“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-009 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 432) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 18 000 000,00 (aštuoniolikos milijonų) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 22,51 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

7. uždarnosios akcinės bendrovės „Akmenės energija“ projekto „Katilinės Naujojoje Akmenėje, Žalgirio g. 2, pritaikymas biokuro naudojimui“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-010 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 433) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 4 500 000,00 (keturių milijonų penkių šimtų tūkstančių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

8. akcinės bendrovės „Panevėžio energija“ projekto „Zarasų RK modernizavimas“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-011 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 434) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 3 500 000,00 (trijų milijonų penkių šimtų tūkstančių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir

bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

9. akcinės bendrovės „Panevėžio energija“ projekto „Panevėžio RK-1 modernizavimas“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-012 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 435) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 9 500 000,00 (devynių milijonų penkių šimtų tūkstančių) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

10. akcinės bendrovės „Šiaulių energija“ projekto „Šiaulių termofikacinės elektrinės projektavimas ir statyba“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-013 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 436) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 18 000 000,00 (aštuoniolikos milijonų) litų finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 32,42 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03;

11. uždarnosios akcinės bendrovės „Vilniaus energija“ projekto „Naujosios Vilnios rajoninės katilinės (RK-2) modernizavimas. Dviejų biokuro vandens šildymo katilų, dūmtraukio ir biokuro ūkio įrengimas, Pramonės g. 95, Vilnius“ (VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūros 2009 m. balandžio 6 d. paraiškos kodas VP3-3.4-ŪM-02-K-01-021 Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir (ar) valstybės biudžeto finansavimui gauti vertinimo rezultatų ataskaita Nr. 444) kapitalo formavimo išlaidoms padengti – iki 7 284 461,00 (septynių milijonų dviejų šimtų aštuoniasdešimt keturių tūkstančių keturių šimtų šešiasdešimt vieno) lito finansavimo, finansavimo dalis (intensyvumas) – iki 50,00 proc. iš Ūkio ministerijos reorganizavimo laikotarpio energetikos srities Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo (Europos Sąjungos lėšos) programos (programos kodas – 01 102), priemonės kodas 112_114, funkcinės klasifikacijos kodas 04.03.04.01, ekonominės klasifikacijos kodas 2.9.2.2.1.03.

ŪKIO MINISTRAS

DAINIUS KREIVYS

**RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA
SPRENDIMAS
DĖL UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS „RADVILIŠKIO ŠILUMA“ TIEKIAMOS
ŠILUMOS IR KARŠTO VANDENS KAINŲ NUSTATYMO
2009 m. sausio 29 d. Nr. T-574
Radviliškis**

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymu (Žin., 2003, Nr. 51-2254; 2007, Nr.130-5259), Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos šilumos kainų nustatymo metodika (Žin., 2008, Nr. 35-1270) ir išnagrinėjusi uždarnosios akcinės bendrovės „Radviliškio šiluma“ 2009 m. sausio 8 d. raštu Nr. S-7 pateiktus šilumos ir karšto vandens kainų skaičiavimus, Radviliškio rajono savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a :

1. Nustatyti nuo 2009 m. kovo 1 d. uždarnosios akcinės bendrovės „Radviliškio šiluma“ tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainas be pridėtinės vertės mokesčio:

1.1. šilumos, tiekiamos iš nuosavų šaltinių, gamybos vienanarę kainą – 17,33 ct už kWh;

1.2. šilumos perdavimo kainą už suvartotą šilumos kiekį - 6,35 ct už kWh arba už vidutinę vartojimo galią – 46,36 Lt/kW per mėnesį;

1.3. šilumos, tiekiamos iki gyvenamųjų namų ir kitų pastatų šilumos įvadų (punktų), kainas:

1.3.1. vienanarę – 23,68 ct už kWh;

1.3.2. dvinarę:

1.3.2.1. pastovioji dalis (už vidutinę vartojimo galią) – 46,36 Lt už kW per mėnesį;

1.3.2.2. kintamoji dalis (už suvartotą šilumos kiekį) – 17,33 ct už kWh;

1.4. kompensaciją pagal šilumos kainų nustatymo metodikos 114.3 punktą – 3,86 ct už kWh;

1.5. šilumos pardavimo vartotojams kainą – 3,40 Lt per mėnesį vienam vartotojui arba daugiabučių namų gyventojams pasirinktinai 3,40 Lt per mėnesį arba 0,46 ct už kWh;

1.6. suminę vienanarę šilumos kainą – 28,0 ct už kWh;

1.7. karšto vandens kainą, kai karštas vanduo tiekiamas iš individualių šilumokaičių (su geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainomis) – 21,03 Lt už kub. m;

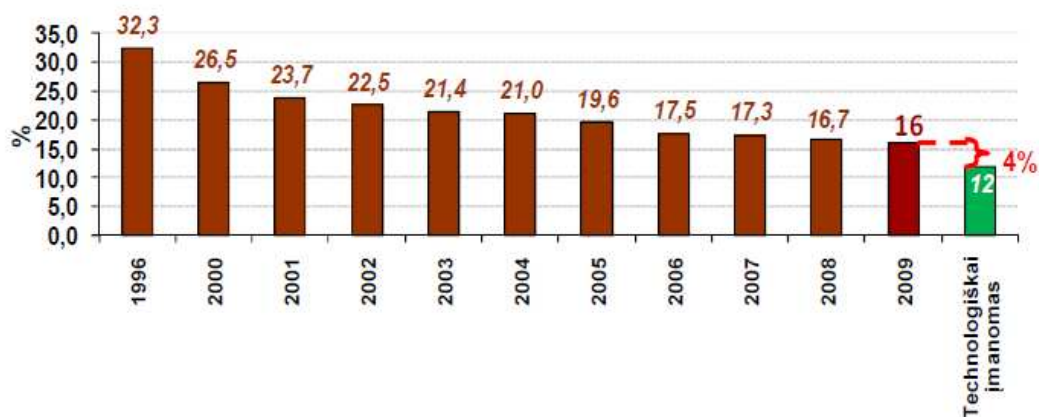
1.8. karšto vandens pardavimo kainą daugiabučių namų gyventojams – 2,85 Lt butui per mėnesį.

2. Pripažinti netekusiu galios Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2008 m. gegužės 15 d. sprendimą Nr. T-388 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Radviliškio šiluma“ centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo“.

Mero pavaduotojas,
pavaduojantis Savivaldybės merą

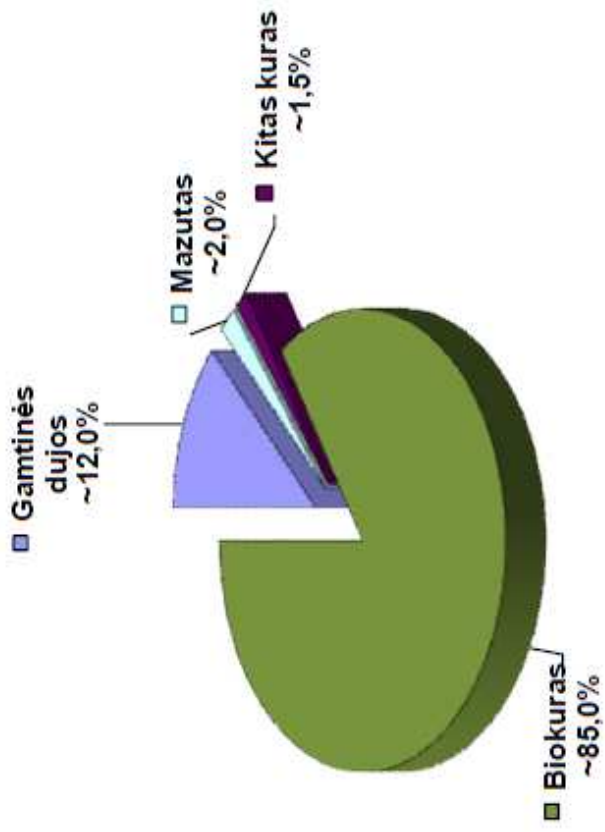
Jonas Povilaitis

Šilumos energijos technologiniai nuostoliai tinkluose, %

Šaltinis : Lietuvos šilumos ūkis – esama padėtis ir kliūtys vystimuisi. (2009). LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-24]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/Leidiniai/Pranesimas_LT_pildomas_100309_i_puslapi_.pdf >

Biokuro panaudojimas centralizuotos šilumos gamybai Lietuvoje (tikslas 2020 m.)

SUTARTINIAI ŽYMĖJIMAI

- Biokurą deginančių įrenginių CŠT sistemose nėra
- Biokurą deginančių įrenginių galia iki 10% sistemos poreikio
- Biokurą deginančių įrenginių galia nuo 10% iki 20% sistemos poreikio
- Biokurą deginančių įrenginių galia nuo 20% iki 30% sistemos poreikio
- Biokurą deginančių įrenginių galia nuo 30% iki 40% sistemos poreikio
- Biokurą deginančių įrenginių galia 40% ir daugiau sistemos poreikio

Kuro sąnaudų struktūra (tikslas 2020 m.)

Šaltinis: Lietuvos šilumos ūkis: šiandien- importuojamas iškastinis kuras, rytoj- biokuras ir komunalinės atliekos. (2010). LŠTA. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-20]. Prieiga per internetą: < http://www.lsta.lt/files/events/MONREALIS/A_Janukonis_LT.pdf >

RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA
SPRENDIMAS
DĖL RADVILIŠKIO RAJONO DAUGIABUČIŲ NAMŲ MODERNIZAVIMO
PROGRAMOS TVIRTINIMO

2007 m. birželio 28 d. Nr. T-94

Radviliškis

Vadovaudamasi Lietuvos būsto strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 21 d. nutarimu Nr. 60 (Žin., 2004, Nr. 13-387), Daugiabučių namų modernizavimo finansavimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. 1213 (Žin., 2004, Nr. 143-5232; 2005, Nr. 78-2839), Radviliškio rajono savivaldybės taryba nusprendžia:

1. Tvirtinti Radviliškio rajono daugiabučių namų modernizavimo programą (pridedama).
2. Tvirtinti Daugiabučių namų teikimo modernizuoti taisykles (pridedama).

Mero pavaduotojas, pavaduojantis Jonas Povilaitis
Savivaldybės merą

PATVIRTINTA

Radviliškio rajono savivaldybės tarybos
2007-06-28 sprendimu Nr. T-94

RADVILIŠKIO RAJONO DAUGIABUČIŲ NAMŲ MODERNIZAVIMO PROGRAMA
I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Radviliškio rajono daugiabučių namų modernizavimo programa (toliau – programa) įgyvendina Lietuvos būsto strategijos tikslą – užtikrinti efektyvų esamo būsto naudojimą, priežiūrą, atnaujinimą ir racionalų energijos išteklių naudojimą. Šios programos įgyvendinimo laikotarpis atitinka Lietuvos būsto strategijos įgyvendinimo laikotarpį – iki 2020 metų.

2. Šioje programoje atsižvelgiama į patirtį, sukauptą įgyvendinant Energijos taupymo būste demonstracinį projektą pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Pasaulio banko 1996 metais pasirašytą sutartį ir pasiektus rezultatus, taip pat į Europos Sąjungos direktyvas, tiesiogiai susijusias su energijos vartojimo efektyvumo didinimu pastatuose: 1993 m. rugsėjo 13 d. Tarybos direktyvą 93/76/EEB dėl išmetamų anglies dioksido dujų ribojimo gerinant energijos efektyvumą (SAVE) ir 2002 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/91/EB dėl pastatų energetinio naudingumo.

3. Vienas iš pagrindinių rodiklių, apibūdinančių žmonių gyvenimo lygį – apsirūpinimas būstu. Kaip rodo skaičiai, pagal šį rodiklį Lietuva dar labai atsilieka nuo ekonomiškai išsivysčiusių Europos valstybių.

4. Pagal statistiką, Lietuva yra viena labiausiai šilumos energiją švaistančių šalių – lietuvių išlaidų dalis už sunaudotą energiją šeimos biudžete yra viena didžiausių tarp Europos valstybių.

II. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

5. Radviliškio rajone yra 620 daugiabučių namų, kurių dauguma pastatyta per praėjusio amžiaus paskutinius keturis dešimtmečius. Mieste dominavo stambiaplokščių daugiabučių namų statyba. Tokie gyvenamieji namai ir jų aplinka neatitinka šiuolaikinių miesto reikalavimų ir gyventojų poreikių. Šie namai yra neestetiški, neekonomiški energijos vartojimo požiūriu (20–30 proc. šilumos suvartojama neefektyviai), jų šildymas brangiai kainuoja. UAB „Radviliškio komunalinės paslaugos“ administruoja 213 daugiabučių namų, 108 sudarę jungtinės veiklos

sutartis, 32 įkūrę gyvenamųjų namų savininkų bendrijas ir 267 namams nepaskirtas administratorius (tai daugiausia miesteliuose ir gyvenvietėse esantys daugiabučiai namai).

Daugelio gyventojų pajamos mažos, jiems dalį šilumos ir karšto vandens išlaidų kompensuoja valstybė. Radviliškio rajone 2006 metais pateikti 2 755 prašymai gauti būsto išlaikymo kompensacijas. Kompensacijoms už šildymą ir karštą vandenį 2006 metais Radviliškio rajone išmokėta 454,9 tūkst. Lt. Šiuo metu taikoma kompensacijų už šildymą ir karštą vandenį sistema nėra racionali. Ji neskatina mažas pajamas gaunančių šeimų taupyti energijos. Didėjant energijos kainoms, vis daugiau biudžeto lėšų reikia skirti kompensacijoms.

6. Senstant gyvenamųjų namų fondui ir brangstant energijos ištekliams, vis opesnė darosi racionalaus energijos vartojimo problema. Jos negali išspręsti pavieniai butų savininkai: reikia kompleksiskai šiltinti daugiabučius namus, modernizuoti šildymo ir kitas inžinerines sistemas. Butų savininkai nepajėgia sukaupti pakankamai lėšų, o finansuoti daugiabučių namų modernizavimą vien Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis nėra galimybių, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 686 patvirtino Daugiabučių namų modernizavimo programos naują redakciją, pagal kurią rems butų savininkus, modernizuojančius daugiabučius namus.

7. Vienas iš svarbiausių Lietuvos būsto strategijos tikslų – užtikrinti efektyvų esamo būsto naudojimą, priežiūrą, atnaujinimą, modernizavimą ir racionalų energijos išteklių vartojimą. Strategijoje numatyta, kad iki 2020 metų bus atnaujinti ir pagal galimybes bei ekonominių tikslingumą modernizuoti esami daugiabučiai namų, jų inžinerinė techninė įranga. Numatoma šilumos energijos santykinės sąnaudas, skaičiuojant busto naudingo ploto vienetui, sumažinti 30 proc.

8. Tokias pat problemas sprendžia ir užsienio šalių vyriausybės. Daugelis ekonomiškai išsivysčiusių šalių įgyvendina valstybės remiamas pastatų atnaujinimo ir modernizavimo programas. Pagal šias programas paprastai siūlomas lengvatinis finansavimas, informacinė ir kitokia parama daugiabučių namų savininkų bendrijoms, mažas pajamas gaunančios šeimoms. Programų dalyviams kompensuojama dalis projekto parengimo ir įgyvendinimo išlaidų. Tokios programos yra socialiai orientuotos.

III. PROGRAMOS TIKSLAI

9. Svarbiausias šios Programos tikslas – didinant energijos vartojimo efektyvumą ir mažinant patalpų šildymo išlaidas, padėti daugiabučių namų savininkams ir mažas pajamas gaunančioms šeimoms modernizuoti rajone esančius daugiabučius namus.

10. Išplėsti būsto modernizavimo galimybes visoms socialinėms savininkų grupėms, užtikrinti efektyvų esamo būsto naudojimą, racionalų energetinių išteklių naudojimą.

11. Skatinti daugiabučių namų savininkų bendrijų ar jungtinės veiklos sutartimi įgaliotų asmenų glaudų bendradarbiavimą su Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra prie Aplinkos ministerijos, rajono Savivaldybe, komerciniais bankais bei draudimo kompanijomis.

IV. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO BŪDAI IR PRIEMONĖS

12. Šios programos koordinatore – Radviliškio rajono savivaldybės administracija. Įgyvendinant programą dalyvauja daugiabučių namų savininkų bendrijos ar šių savininkų jungtinės veiklos sutartimi įgalioti asmenys, garantijų paslaugas teikiančios įmonės (bendrovės), Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra prie Aplinkos ministerijos, komerciniai bankai, konsultavimo ir projektavimo įmonės, statybos rangovai, Radviliškio rajono savivaldybė.

13. Prie Savivaldybės remiamų daugiabučių namų modernizavimo priemonių priskiriama: namų šildymo, karšto ir šalto vandens sistemų kapitalinis remontas ar rekonstravimas, langų ir lauko durų hermetizavimas ar keitimas, stogų kapitalinis remontas ar rekonstravimas juos papildomai apšiltinant, įskaitant naujų šlaitinių stogų įrengimą (išskyrus patalpų pastogėje įrengimą), balkonų (lodžijų) įstiklinimas, fasadinių sienų apšiltinimas ir sienų konstrukcijos

sustiprinimas, stambiaplokščių namų sienų ir siūlių hermetizavimas, rūšio perdangos apšiltinimas, liftų kapitalinis remontas, bendrojo naudojimo elektros instaliacijos keitimas ar pertvarkymas.

V. NUMATOMI REZULTATAI IR VERTINIMO KRITERIJAI

14. Programos rezultatai:

14.1. padės išsaugoti ir atnaujinti miesto gyvenamąjį fondą;

14.2. mažins Savivaldybės biudžeto lėšas būsto šildymo išlaidoms kompensuoti mažas pajamas gaunančioms šeimoms;

14.3. padidins Savivaldybės vaidmenį sprendžiant aktualias socialines problemas;

14.4. daugiabučių namų atnaujinimas ir reali jo nauda skatins gyventojus aktyviau dalyvauti modernizuojant daugiabučius namus.

15. Vertinimo kriterijai:

15.1. biudžeto išlaidų būsto šildymo išlaidoms kompensuoti mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) mažėjimas;

15.2. skatinimas modernizuoti labiausiai pasenusius ir eksploataciniu požiūriu brangiai kainuojančius daugiabučius namus, kuriuose paprastai gyvena daugiausiai socialiai remtinų gyventojų; realių galimybių mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) minimaliomis išlaidomis pagerinti daugiabučių namų būklę sudarymas, išlaidų šilumai mažinimas; daugiabučiuose namuose esančių butų savininkų socialinės atskirties mažinimas, smulkus ir vidutinio verslo plėtros skatinimas, nedarbo mažėjimas rajone;

15.3. savivaldos aktyvinimas ir jos vaidmens didinimas sprendžiant aktualias būsto problemas, daugiabučių namų savininkų bendrijų steigimo skatinimas.

VI. PROGRAMOS FINANSAVIMAS SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO LĖŠOMIS Programos finansavimas	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Savivaldybės lėšos tūkst. Lt	50	55	55	70	80	90

Radviliškio miesto daugiabučių namų 2010 m. sausio mėn. šilumos energijos suvartojimo išskaitinė

Eil. Nr.	Namo kodas	Plotas	Butai	Sunaudota vandens, m ³	Pašildyta vandens, MWh	Šiluma cirkuliacijai, MWh	Šiluma patalpoms, MWh	Kaina už 1 m ² Lt su PVM
1	jaun 35	2333,65	45	97,0	4,769	7,200	31,172	3,095
2	lai 36	2276,56	45	112,5	5,738	7,200	31,582	3,215
3	pov 10	2339,39	45	102,0	5,024	7,200	46,355	4,592
4	ged 5	2715,01	60	62,0	3,162	9,600	59,418	5,071
5	jaun 20	2248,24	39	86,0	4,386	6,400	49,281	5,080
6	ged 7	2721,28	60	91,4	4,661	9,533	59,814	5,093
7	ged 3	2721,70	60	91,0	4,641	9,466	62,286	5,303
8	kud 8	965,28	21	36,0	1,836	3,200	23,210	5,572
9	kęs 11a	3984,61	78	191,0	9,741	12,000	97,264	5,657
10	ged 1	4404,54	100	157,0	8,007	16,000	108,990	5,734
11	stik 10	2959,47	56	138,0	7,038	8,573	74,386	5,825
12	lai 34	2732,36	60	83,5	4,259	9,600	68,685	5,825
13	marij 1	972,64	12	40,0	2,040	1,853	24,462	5,828
14	sti 12	2375,11	60	106,7	5,442	9,600	60,043	5,858
15	Ged 17	2692,86	47	94,0	4,794	6,400	68,217	5,870
16	lai 38	2337,38	55	103,0	5,253	8,800	59,627	5,911
17	kud 6a	2327,25	46	71,9	3,664	7,200	59,869	5,961
18	žal 10	4417,03	100	147,7	7,533	16,000	113,926	5,977
19	ged 38	363,07	9	6,0	0,306	1,280	9,400	5,999
20	kud 4a	2304,00	45	74,0	3,519	7,200	60,307	6,066
21	jau 27	2350,45	45	88,0	4,488	7,200	62,122	6,125
22	jaun 18	2220,04	41	124,0	5,406	6,400	58,898	6,148
23	jaun 31	2327,70	45	93,0	4,743	7,200	62,033	6,176
24	jau 4	2264,67	40	90,0	4,590	6,400	60,427	6,183
25	rad 21	2258,06	40	91,5	4,667	6,400	60,544	6,213
26	dar 44	1616,71	30	63,0	2,641	4,960	43,772	6,274
27	dar 3	2180,91	36	74,1	3,779	5,533	59,059	6,275
28	lai 34a	2311,28	45	75,5	3,851	7,200	62,890	6,305
29	pov 16	2169,11	40	88,0	4,488	6,400	59,352	6,341
30	15.Vas	2964,27	50	109,9	5,602	8,000	81,184	6,347
31	jau 14	723,90	13	35,0	1,785	2,013	19,851	6,355
32	jau 37	2316,60	45	83,0	4,233	7,200	63,712	6,373
33	vaiž 60	2259,52	41	70,0	3,162	6,400	62,436	6,403
34	ged 43	2258,82	40	60,0	3,060	6,400	62,496	6,411
35	Pov 6a	2336,43	45	90,0	4,590	7,200	64,731	6,420
36	kud 10	2304,20	45	67,0	3,417	7,200	63,936	6,430
37	jau 33	2350,42	45	88,0	4,488	7,200	65,265	6,435
38	pov 4	2322,85	45	65,9	3,358	7,200	64,540	6,439

39	kud 2a	2321,18	45	92,5	4,718	7,200	64,976	6,487
40	vai 30c	2410,81	60	99,5	5,075	9,600	67,575	6,495
41	vai 30b	2327,15	46	65,0	2,907	7,200	65,265	6,499
42	povy 8	2351,51	46	76,5	3,902	7,200	66,354	6,539
43	jau 2	2207,95	40	72,5	3,698	6,400	62,369	6,546
44	jau 6	2224,90	40	99,0	5,049	6,400	63,026	6,564
45	kud 4	955,92	21	30,5	1,556	3,200	27,483	6,662
46	dar 28a	608,16	12	40,0	2,040	1,920	17,536	6,682
47	03.Vas	467,40	9	7,9	0,400	0,100	13,606	6,746
48	rad 27	2573,19	50	73,0	3,723	8,000	75,060	6,760
49	vai 58c	1888,34	45	77,0	3,927	7,200	55,390	6,797
50	pov 8a	2325,47	45	79,4	4,047	7,200	68,293	6,805
51	mair 6	2297,10	38	67,0	3,417	5,920	67,546	6,814
52	vai 58e	2268,64	42	90,0	4,590	6,560	66,862	6,830
53	rad 23	1218,96	32	42,5	2,168	5,120	36,032	6,850
54	pov 6	2331,39	45	61,5	3,137	7,200	69,003	6,859
55	ged 45	1583,57	31	60,0	3,060	4,720	47,337	6,927
56	kud 1	525,30	10	8,0	0,408	1,083	15,722	6,936
57	dar 48a	2230,94	40	79,0	4,029	6,400	66,939	6,953
58	kaš 6a	1297,39	25	47,5	2,423	4,000	39,000	6,966
59	kud 19	2557,27	55	99,0	5,049	8,640	77,159	6,992
60	pov 5	693,74	12	27,0	1,377	1,920	20,984	7,009
61	kaš 4a	1040,39	19	52,0	2,652	3,040	31,485	7,013
62	jau 29	2333,95	45	74,0	3,774	7,200	70,713	7,021
63	žal 6	2266,82	41	124,0	5,319	6,400	68,690	7,022
64	kud 6	956,63	21	45,5	2,321	3,200	29,137	7,058
65	mai 9a	1924,65	45	53,0	2,703	7,200	58,769	7,076
66	kaš 8	2321,50	45	64,5	3,290	7,200	71,003	7,087
67	05.Vas	466,28	8	9,0	0,459	0,080	14,274	7,094
68	vai 58b	1873,38	45	76,5	3,902	7,200	57,588	7,123
69	jar 12	2341,37	60	64,0	3,264	9,399	72,436	7,169
70	nau 4	1210,00	32	47,0	2,397	5,120	37,652	7,211
71	vai 58d	2252,57	40	82,0	4,182	6,400	70,196	7,221
72	rad 10	1224,66	32	34,0	1,734	5,120	38,169	7,222
73	kaš 6	3284,33	108	202,2	10,310	1,060	103,268	7,286
74	jaun 1	2118,97	36	96,5	4,922	5,760	66,806	7,306
75	ged 7a	2304,20	45	67,5	3,443	7,200	72,738	7,315
76	povy 2	1088,36	4	0,0	0,000	0,000	34,490	7,344
77	dar 30c	964,95	20	0,0	0,000	0,000	30,637	7,357
78	POVY 7	1422,56	24	42,0	2,142	3,840	45,280	7,376
79	jaun 22	2179,22	38	98,0	4,998	5,760	69,730	7,415
80	kaš 6b	1307,01	25	51,0	2,601	4,000	41,828	7,416
81	Aušr 3	1854,47	34	61,0	3,014	5,957	59,709	7,461
82	nau 12	1212,98	32	33,0	1,683	5,120	39,176	7,484

83	vai 58	2237,40	40	91,0	4,641	6,400	72,766	7,536
84	nau 10	1222,47	32	39,5	2,015	5,120	39,767	7,538
85	nau 15	1217,90	32	38,0	1,938	4,986	39,707	7,555
86	vyt 8	759,18	15	22,0	1,122	2,253	24,861	7,589
87	žal 35	2322,64	45	73,0	3,723	7,200	76,119	7,594
88	02.Vas	475,24	11	0,0	0,000	0,000	15,624	7,618
89	rad 11	1655,38	31	72,8	3,713	5,172	54,785	7,669
90	mai 11a	1913,38	45	57,0	2,907	7,200	63,701	7,715
91	rad 14	2582,04	55	91,0	4,641	8,800	86,266	7,742
92	dar 2	1229,66	25	33,0	1,683	0,250	41,163	7,757
93	dar 4	1121,27	23	30,0	1,530	0,240	37,658	7,783
94	vyt 1	1568,62	30	62,0	3,162	4,800	52,812	7,802
95	nau 8	1204,31	32	36,0	1,836	4,986	40,658	7,823
96	ged 2	1088,51	24	31,0	1,581	0,690	37,592	8,003
97	dar 60	1792,76	32	73,5	3,749	5,120	62,263	8,048
98	rad 25	1900,49	46	78,0	3,978	7,200	66,873	8,154
99	ged 4	1119,62	25	49,0	2,188	0,639	39,587	8,193
100	keš 3a	252,63	6	12,0	0,612	0,960	8,957	8,216
101	PARK 3	709,14	12	23,0	1,173	1,920	25,433	8,311
102	mair 7	827,04	17	26,0	1,326	0,170	29,676	8,315
103	rad 19	1224,61	33	39,0	1,989	4,960	44,019	8,330
104	jar 14	1039,70	21	38,5	1,961	3,210	37,590	8,378
105	vai 58a	1235,36	42	60,5	3,086	4,937	45,214	8,481
106	nau 6	1208,05	32	57,0	2,907	5,120	44,233	8,485
107	jar 16b	314,45	8	18,5	0,944	0,070	11,520	8,489
108	lai 36a	1768,89	44	90,0	4,590	0,500	64,945	8,508
109	dar 38	548,53	12	89,0	4,539	1,920	20,161	8,517
110	kud 5	641,11	12	21,0	1,071	1,786	23,649	8,548
111	mal 21	414,62	8	0,0	0,000	0,000	15,449	8,634
112	dar 30b	963,95	21	67,0	3,417	3,200	35,970	8,647
113	ber 3	365,71	8	20,0	1,020	1,280	13,667	8,660
114	nau 2	1208,71	32	41,0	2,091	5,053	45,547	8,732
115	ged 8	622,10	7	0,0	0,000	0,000	23,480	8,746
116	dar 30a	961,07	20	36,0	1,836	3,200	36,614	8,828
117	dar 6	1114,49	24	28,0	1,428	0,230	42,743	8,887
118	kud 17	223,19	5	2,0	0,102	0,733	8,592	8,921
119	sti 4	3192,94	97	131,0	6,681	1,110	124,134	9,009
120	kašt 4	302,38	3	0,0	0,000	0,000	11,800	9,043
121	vyt 6	716,08	14	17,0	0,867	1,573	28,299	9,158
122	nau 17	1219,69	32	42,5	2,168	5,120	48,461	9,207
123	06.Vas	407,98	9	13,0	0,663	1,213	16,463	9,351
124	01.Vas	568,69	12	27,0	1,377	0,120	23,038	9,387
125	kud 7	359,86	8	11,0	0,561	1,280	14,711	9,473
126	dar 54	274,66	6	0,0	0,000	0,000	11,241	9,484

127	sti 8	3350,22	109	80,0	4,081	1,080	139,352	9,639
128	mai 9	523,33	12	14,0	0,714	0,120	21,839	9,670
129	mair 5	1267,43	25	36,0	1,836	0,290	54,246	9,918
130	kud 11	316,22	7	7,0	0,357	0,919	13,893	10,181
131	top 2	265,28	7	0,0	0,000	0,000	11,733	10,249
132	mair 11	628,76	14	28,2	1,438	0,140	27,889	10,278
133	vyt 4	692,00	14	29,0	1,479	2,173	30,772	10,304
134	kraž 12	264,21	6	7,5	0,383	0,060	11,751	10,307
135	rad 12	1218,39	32	45,0	2,295	0,320	54,295	10,326
136	04.Vas	208,82	8	0,0	0,000	0,000	9,756	10,826
137	stik 1a	161,63	4	5,0	0,255	0,640	7,693	11,030
138	ber 1	153,67	4	0,0	0,000	0,573	7,378	11,126
139	top 8	360,49	9	0,0	0,000	0,000	17,603	11,315
140	17.Vas	238,51	6	2,0	0,102	0,759	15,398	14,960

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB „Radviliškio šiluma“ duomenis.

Šilumos kainos gali ir nesikandžioti

Abejonių neliko – renovuotų daugiabučių namų gyventojai šildymui išleidžia tris, keturis ar net aštuonis kartus mažiau, nei gyvenantys nerenovuotuose namuose

Renalda SMALSYTĖ

Radviliškietė jau gavo pirmąsias naujojo šildymo sezono sąskaitas už šildymą. Su nerimu miestiečiai plėšė sąskaitų vokus, tačiau ne visi nusiminė pamatę, kiek jie turi mokėti už šildymą. Bent jau dviejų daugiabučių namų gyventojai gavę sąskaitas tikrai galėjo džiaugtis – ir namuose šilta, ir mokesčiai nedideli. Jie – renovuotų daugiabučių namų gyventojai. Šilumininkai skaičiuoja, kad renovuotų daugiabučių gyventojai už šildymą moka tris, keturis ar net aštuonis kartus mažiau nei nerenovuotose namuose gyvenantys radviliškietė.

Skatindama, kad kuo daugiau daugiabučių namų būtų modernizuoti, Radviliškio rajono valdžia žada visokeriopą pagalbą ir paramą tiek informacine, tiek finansine prasme.

Renovuoti namai – taupiausiųjų viršuje

Ar iš tiesų šilumos kainos gali nesikandžioti, „Radviliškio naujienos“ klausė šilumą radviliškietėms tiekiančios bendrovės „Radviliškio šiluma“ inžinierės realizacijai Skaidros Dišlės. Inžinierė patvirtino, kad iš tiesų daugiabučių namų gyventojai turi galimybę šaltuoju sezonu gyventi šiltai ir už šildymą mokėti nedaug.

„Kalbėti apie naujojo šildymo sezoną kainą – dar anksti. Ne visą spalį šildėme, todėl skaičiai nebus informatyvūs. Manau, geriausia ir objektyviausia kalbėti apie metų pradžios kainas. Pavyzdžiui, už 2009 metų sausio mėnesio suteiktą šildymą pigiausiai mokėjo, be jokios abejonės, renovuotų daugiabučių namų gyventojai. Pirmojoje pigiausiai mokančiųjų už šilumą vietoje atsidūrė daugiabučio namo bendrija „Sūkurys“ (daugiabutis namas Jaunystės

gatvėje 35). Antrojoje vietoje taip pat naujai renovuoto daugiabučio namo bendrija „Liepa“ (Laisvės alėja 36) gyventojai. „Sūkurys“ mokėjo 2,31 lito už kvadratinį metrą (apie 115 litų už dviejų kambarių butą), o „Liepa“ – 2,93 lito už kvadratinį metrą (apie 150 litų už dviejų kambarių butą)“, – pažymėjo S. Dišlė.

Kadangi Radviliškyje – tik du visiškai renovuoti namai (trečias šiuo metu dar tik renovuojamas), S. Dišlė pateikia, kiek už šildymą mokėjo šalia renovuoto namo Jaunystės gatvėje 35 esančio 37 numeriu pažymėto nerenovuoto namo gyventojai (namai sujungti). 2009 metų sausio mėnesį šio namo gyventojai mokėjo 4,65 lito už kvadratinį metrą (maždaug 232 litus už dviejų kambarių butą). Skirtumas akivaizdus – renovuoto namo gyventojai mokėjo beveik 2,5 karto mažiau už tuos radviliškietė, kurie gyvena nerenovuotame name.

Tačiau, anot S. Dišlės, nerenovuoto namo Jaunystės gatvėje 37 gyventojai tikrai nėra tie, kurie už šilumą moka daugiausiai. Yra tokių namų, kurie pernai sausio mėnesį mokėjo net po 9-10 litų už kvadratinį metrą. Tiesa, tokių – nedaug. Juos daugiau būtų galima laikyti išimtimis, tačiau didžioji dauguma nerenovuotuose butuose gyvenančių radviliškietė už šilumą sausio mėnesį mokėjo apie 6-8 litus už kvadratinį metrą (300-400 litų už dviejų kambarių butą).

„Išvedėme sausio mėnesio kvadratinio metro šildymo kainos vidurkį – 6,10 lito už kvadratinį metrą. Taigi, renovuotų namų gyventojai moka beveik tris kartus mažiau net už vidurkį. Renovuotų namų gyventojai tikrai turi kuo pasidžiaugti“, – pažymėjo S. Dišlė.

(Nukelta į 3 psl.)

Šilumos kainos gali ir nesikandžioti

(Atkelta iš 1 psl.)

Didžiausias privalumas – šiluma pagal poreikį

Šilumininkų atstovė „Radviliškio naujienoms“ pažymėjo, kad pigiausiai sausio mėnesį besišildančio nerenovuoto daugiabučio namo gyventojai mokėjo po 3,77 lito už kvadratinį metrą (beveik dvigubai daugiau, nei renovuoto namo gyventojai). Tačiau šio namo gyventojai šiltais namais žiemą pasidžiaugti negalėjo. Kambariuose temperatūra siekė vos 15-16 laipsnių šilumos.

„Visos namo renovacijos privalumas yra tas, kad taupyti norintys gyventojai tai gali daryti nesipykdamai su kaimynais. Juk kai namas nerenovuotas, šildoma visiems vienodai – ar daugiau, ar mažiau, priklauso nuo daugumos namo gyventojų apsisprendimo. O kai namas renovuotas, šilumą gali reguliuoti kiekvienas butas atskirai. Galintis susimokėti daugiau, gali šildytis daugiau, o norintys taupyti, gali taupyti“, - sakė S. Dišlė.

Socialiai remtiniems – didelės kompensacijos

Nors daugiabučių namų renovacija padeda sumažinti išlaidas šildymui ne vieną, o net keletą kartų, vis dėlto nedaug namų ryžtasi renovacijai. Pagrindinė to priežastis – didelės investicijos. Žmonės, ypač šiais laikais, bijo įklimpti į paskolas bankams ir baiminasi, kad neturės lėšų kredito įmokoms susimokėti.

„Kompensacijas už šildymą gaunantys žmonės bijo ir to, kad sumažėjus išlaidoms šildymui jie nebegaus kompensacijų. Tačiau taip galvojantys žmonės neturi išsamios informacijos. Renovuotiems namams kompensacijų skyrimo tvarka yra kitokia. Ji skaičiuojama pagal kitokią formulę. Jau turime pavyz-

džių kai, renovuoto namo gyventojams skyrėme kompensacijas, kurių užteko ne tik šildymo išlaidoms, bet ir daliai paskolos įmokos padengti. Taip neskriaudžiant mažas pajamas gaunančių žmonių skatinama daugiabučių namų renovacija“ – atskleidė S. Dišlė.

Renovaciją skatins ir rajono valdžia

Galbūt iš tiesų ne visi radviliškietiečiai žino daugiabučių namų renovacijos privalumus? Gal baimė pasiskolinti pinigų renovacijai ir dar gauti, kad ir nedidelę paramą iš valstybės, yra nepagrįsta? Kodėl tik du iš 140 Radviliškio daugiabučių namų ryžosi renovacijai ir mėgaujasi nedidelėmis sąskaitomis už šildymą?

Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorius Vitolis Januševičius mano, jog galbūt radviliškietiečiams reikia daugiau informacijos apie daugiabučių namų modernizavimo programas, galimybes, grėsmes, privalumus ir trūkumus. Administracijos vadovas pažadėjo artimiausiu metu kviesiti daugiabučių namų gyventojus į susirinkimus, kuriuose dalyvaus svečiai iš „Būsto agentūros“, kiti kvalifikuoti specialistai, galintys atsakyti į žmonių klausimus.

„Svarbu išgirsti žmonių klausimus. Gal tikrai žmonės nepagrįstai bijo renovacijos ar tiesiog neturi išsamios informacijos. Mes pasirėngę padėti ir patys inicijuosime, kad žmonės išgirstų specialistų patarimus ir nuomones. Be to, mieste jau yra renovuoti keli daugiabučiai namai ir žmonės jau džiaugiasi mažėjančiomis išlaidomis. Kodėl tuo nepasinaudojus ir kitiems? Juk tai investicija į ateitį. Kas žino, gal po 20 metų nebebus tokios galimybės susitvarkyti ir atsinaujinti“, - sakė Januševičius.

Renovuoti daugiabučiai moka mažiausiai

Paskutiniai praėjusių metų mėnesiai dar kartą įrodė: Radviliškio mieste už šildymą mažiausiai moka renovuoti bei šeiminingiškiai, daugiausia – nedideli arba šilumą vėjais leidžiantys daugiabučiai.

Laima AGANAUSKIENĖ

laima@krastra.lt

Atkelta iš 1 psl.

Daugiausia lapkritį mokėjo Vasario 16-osios g. 17 (7,25 lito), V. Bernotėno 1 (6,79 lito), V. Kudirkos g. 7 (6,21 lito), Kražių g. 12 (5,61 lito) ir S. Dariaus ir S. Girėno g. 38 (5,44 lito) namai.

Rekordininkė – Vasario 16-osios gatvė

S. Dišlė paskaičiavo ir mokėjimų už šildymą vidurkius. Jie skaičiuoti atmetus mažiausiai bei daugiausiai mokėjusių namų penketukus. Iš viso Radviliškio mieste centralizuotai šildosi 140 daugiabučių. Gruodžio mėnesį šildymas radviliškiesiems vidutiniškai kainavo 5,17 lito, lapkritį – 3,59 lito.

Vidutinė oro temperatūra gruodžio mėnesį buvo minus 3 laipsniai, lapkričio mėnesį – plius 3,6 laipsnio.

Pasak S. Dišlės, išliko ta pati mokėjimų dydžių tendencija – mažiausiai moka renovuoti daugiabučiai, gerai besitvarkančios bendrijos ir dideli namai. Paprastai daug moka mažiausi namai, buvę bendrabučiai.

Tarp daugiausia mokančių už šildymą specialistė išskiria Vasario 16-osios gatvės nedidelius namus, nors tarp jų yra pora išimčių. Pavyzdžiui, prie mažiau mokančių priskaičiuojamas Vasario 16-osios gatvės namas Nr. 5. Sumažėjo ir tos pačios gatvės namo Nr. 3 mokėjimai.

Geresnė tvarka – mažesni mokesčiai

„Mokesčio dydis labai priklauso ir nuo tvarkos name. Jei gy-

viabučių gyventojams šalta šiuometė žiema nebaisi, nes jie ir gyvena šiltai, ir moka gerokai mažiau nei kiti.

„Gruodžio mėnesį, kaip ir ankstesniais šio šildymo sezono mėnesiais, pigiausiai šildėsi daugiausia tie patys daugiabučiai. Mažai keičiasi ir daugiausia mokančių penketukas“, – „Krašto žinioms“ sakė bendrovės inžinierė realizacijai Skaidra Dišlė.

„Radviliškio šilumos“ duomenimis, už gruodžio mėnesį suvartotą šilumą mažiausiai reikėjo mokėti Laisvės alėjos 36-ojo namo gyventojams – 1,99 lito (su PVM) už viena kvadratinį metrą

už šilumą mokėjo panašiai: A. Povyliaus g. 10-ojo – 3,18 lito, Jaunystės g. 20-ojo – 3,26 lito ir Gedimino g. 7-ojo – 3,28.

Rekordiškai daug gruodžio mėnesį mokėjo gyventojai, gyvenantys Vasario 16-osios gatvės 17-ajame name – 10,41 lito už kvadratinį metrą. Antroje vietoje – V. Bernotėno gatvės 1-ojo namo gyventojai – 8,71 lito, trečioje – V. Kudirkos gatvės 11-ojo namo savininkai (8,61 lito), ketvirtoje – Stiklo gatvės 1a daugiabutis – 7,63 lito, Topolių gatvės 8 – 7,53 lito.

Panašūs buvo ir lapkričio mėnesio penketukai. Mažiausiai

Laimos AGANAUSKIENĖS nuotr.

NUOMONĖ: UAB „Radviliškio šiluma“ inžinierė realizacijai Skaidra Dišlė netrukus jau turės sausio mėnesio mokėjimų už šildymą rezultatus. Specialistė įsitikinusi: rekordininkai ir vėl bus daugiausia tie patys.

ventojai prižiūri, kad name nebūtų išdaužytų rūsijų, laiptinių langų, jei šilumos mazgai yra izoliuoti, durys užsidarančios, tai ir už šilumą jie moka mažiau“, – sako S. Dišlė.

Specialistė pateikia ir pavyzdį – Stiklo gatvės 8-ojo namo šildymas kainavo mažiau, kai tvarka name rūpinosi vienas jo gyventojas. Šiam išvykus, daugiabutis kaipmat smuktelėjo į apačią ir vieną mėnesį buvo devintas, kitą – septintas nuo galo.

Jaunystės gatvės 14-ąją daugiabutį S. Dišlė įvardija kaip atvirkštinį pavyzdį. Praėjusių šildymo sezoną buvęs tarp brangiau mokančių namų, šį sezoną

jis jau pateko į pirmąjį trečdalį ir gruodžio mėnesį užėmė 44 vietą iš 140.

„Gal tam turėjo įtakos renovuotas šildymo mazgas?“ – svarstė S. Dišlė.

Pasak inžinierės, mieste labai pagerėjo situacija dėl karšto vandens nuostolių. Tam įtakos turėjo pakeisti karšto vandens skaitikliai bei didesnė vartotojų kontrolė.

UAB „Radviliškio šiluma“ duomenimis, 2007 metais bendrovės vandens nuostoliai sudarė 21 procentą, 2008-aisiais – 14, pernai – 8 procentus. O praėjusių metų rugsėjo, spalio bei lapkričio mėnesiais dingo po 2 procentus vandens.

Apie šaltą žiemą primena didelės sąskaitos už šildymą

Renalda SMALSYTĖ

Gavę sąskaitas už kovo mėnesį suteiktas šildymo paslaugas ne vienas senas, nerenovuotas daugiabučio namo gyventojas aiktelėjo iš nuostabos – pavasaris jau čia, o už šildymą reikia mokėti tiek pat ar net daugiau, nei už vasario mėnesį. Tačiau bendrovės „Radviliškio šiluma“ inžinierė realizacijai Skaidra Dišlė sako, kad nėra ko stebėtis – kovas šiemet buvo ypač šaltas ir vėjuotas, todėl natūralu, kad ir namai buvo šildomi tiek, kiek ir šaltais žiemos mėnesiais. Tik renovuotų daugiabučių namų gyventojai atsisveikino su šalta žiema. Renovuotų namų gyventojai už šildymą mokėjo du, tris ar net penkis kartus mažiau, nei senų, nerenovuotų namų gyventojai.

Moka daugiau, nei už vasarį

Pamatęs, kiek reikės mokėti už šildymo paslaugas už kovo mėnesį, ne vienas radviliškietis gavo lengvą šoką. Pagaliau atėjęs pavasaris leido pamiršti, kokia šalta ir užsitęsusi šiemet buvo žiema. Tačiau apie šaltą žiemą niekaip neleidžia pamiršti didžiuliai mokesčiai už šildymą.

Žmonių skundų dėl didelių

sąskaitų už šildymą sakė sulaukusi ir bendrovės „Radviliškio šiluma“ inžinierė realizacijai Skaidra Dišlė.

„Gavę sąskaitas už šildymą žmonės skambina ir sako, jog kovas buvo visai šiltas ir piktinasi, kad tiek daug reikia mokėti. Tačiau realybė kita – kovo mėnuo buvo ištis šaltas, drėgnas ir vėjuotas. Dėl to kovo mėnesį kai kurie daugiabučiai namai šilumos suvartotojo daugiau nei vasario mėnesį“, – pažymėjo S. Dišlė ir pridūrė, kad būtent dėl to kai kurių daugiabučių namų gyventojai už kovo mėnesio šildymą mokės brangiau, nei mokėjo vasarį.

S. Dišlė pažymėjo, kad vidutinė kovo temperatūra buvo 0,1 laipsnio šalčio. Esant temperatūrų svyravimui laikosi drėgmė, o be to kovo mėnesį buvo vėjuota, todėl šildyti teko intensyviau.

„Optimaliausia lauko temperatūra yra 5 laipsniai šalčio. Būtent tokia vidutinė temperatūra buvo vasario mėnesį. Tai viena iš priežasčių, dėl kurios vasario mėnesį šildymas kainavo pigiau. Nereikia pamiršti ir to, kad vasaris – trumpesnis mėnuo. Kiekviena diena prideda „sumelę“ prie bendros šildymo kainos. O kovas juk trimis dienomis ilgesnis nei vasaris“, – aiškina „Radviliškio šilumos“ atstovė.

Pigiausiai mokėjo renovuotų namų gyventojai

„Radviliškio šilumos“ atstovės S. Dišlės duomenimis, mažiausiai už šildymą kovo mėnesį mokėjo renovuotų daugiabučių namų gyventojai.

„Vidutiniškai radviliškietčiai už kovo mėnesio šildymą mokėjo po 4,69 lito už kvadratinį metrą. Renovuotų daugiabučių namų gyventojai mokėjo kelis kartus pigiau nei vidutiniškai radviliškietčiai. Pavyzdžiui, renovuoto namo Jaunystės gatvėje 35 gyventojai už kovo mėnesio šildymą mokėjo tik 1,22 lito už kvadratinį metrą, 2,62 lito už kvadratinį metrą mokėjo renovuojamo namo J. T. Vaižganto g. 60 gyventojai“, – vardija S. Dišlė.

Pavyzdžiui, renovuoto namo Laisvės alėjoje 36 dviejų kambarių buto (apie 50 kvadratinį metrų) šeimnininkas už šildymą už kovo mėnesį mokėjo 86,42 lito. Tuo tarpu vidutiniškai nerenovuotuose daugiabučiuose namuose gyvenantys radviliškietčiai mokėjo po 227–253 litus.

Taupyti neskatinama kompensacijos

Brangiausiai už šilumą kovo mėnesį turėtų mokėti namo – nuolatinio „antirekordininko“ – Vasario 16-osios gatvėje 17 gyventojai. Kaip sakė S. Dišlė šio namo gyventojai už kvadratinio metro šildymą už kovo mėnesį turėtų mokėti net po 9,76 lito. Dviejų kambarių buto šeimnininkui šiame name išrašyta net 444,36 litų sąskaita už kovo mėnesį suteiktas šildymo paslaugas.

Vardindama daugiausiai už šildymą už kovo mėnesį mokėjusius namus, S. Dišlė pažymėjo, jog daugiausiai šilumos suvartoja seni, nedideli namai, kurių gyventojai neturi motyvacijos taupyti.

„Pavyzdžiui, Vasario 16-osios gatvės 17 name – keturi butai. Anksčiau trys iš keturių butų šeimnininkų gaudavo kompensacijas. Dabar kompensacijas gauna visi keturi butų šeimnininkai. Jeigu gauti 444 litų sąskaitą ir kompensuojama beveik 300 litų, kam taupyti? Juk iš savo kišenės tereikia atiduoti vos 100-150 litų. Jei reikėtų visą šią sumą patiemis susimokėti, nė neabejoju, kad šeimnininkai pradėtų ieškoti būdų, kaip taupyti ir susitvarkyti“, – mano S. Dišlė.

(Atkelta iš 1 psl.)

Gyventojų baimės - subjektyvios

„Radviliškio naujienose” jau ne kartą skelbėme pigiausiai ir brangiausiai už šildymą mokančių daugiabučių namų penketukus. Radviliškietėms jau galėjo ne kartą įsitikinti, kad mažiausiai už šildymą moka renovuoti namai. Nepaisant to, kad renovuoti kasdien vis labiau senstančius namus ragina ir šalies, ir vietinė valdžia, gyventojai vis dar kažko bijo ir delsia atnaujinti savo būstą.

Visai neseniai daugiabučius namus administruojanti bendrovė „Radviliškio komunalinės paslaugos” 32-iejų daugiabučių namų gyventojų klausė, ar jie sutinka atlikti namo investicinį projektą, kuris ne tik įvertintų namo būklę, bet ir parodytų galimas išlaidas renovacijai. Investicinis projektas namui kainuotų vos keletą tūkstančių litų, o jei dar namo gyventojai apsispręstų namą renovuoti, šias išlaidas kompensuotų Radviliškio rajono savivaldybė. Tačiau iš apklaustų namų gyventojų vos dviejų namų gyventojai sutiko atlikti investicinį projektą.

„Priežastys, kodėl gyventojai nenori investicinio projekto, o vėliau ir renovacijos – labai įvairios, tačiau visos jos subjektyvios. Žmonės bijo paskolų, kiti prisiklauso visokių kalbų, turi visokių baimių, tačiau prievartos nėra ir kiekvienas žmogus turi teisę rinktis. Mūsų darbas – suteikti tikslią ir išsamią informaciją. Pasakyti, kad tokios galimybės atnaujinti savo namus, kokia yra dabar, gali ir nebūti. Žinoma, geriau būtų, kad patys žmonės būtų suinteresuoti atnaujinti savo namus, o ne valdžios vyrai sakytų, kodėl tai yra gerai. Tačiau diskusija jau vyksta, žmonės pradeda domėtis, žiūri, kaip sekasi renovuotų namų gyventojams”, - sakė UAB „Ra-

dviškio komunalinės paslaugos” vadovas Mindaugas Strigockis.

M. Stigockis primena, kad daugiabučiai namai sensta sulig kiekviena diena, todėl namo gyventojai turi gerai paskaičiuoti, ar jiems apsimoka „lopyti” namą dalimis ir taip negauti jokios paramos, ar pasiryžti ir susitvarkyti namą iš pagrindų.

„Juk ir dabar, jei prakiuro stogas – remontuojame, keičiame. Prakiuro vamzdis – vėl remontas. Ateis tokia diena, kai namo gyventojai supras, jog namo „lopymas” kainavo daug brangiau nei renovacija, o norimo rezultato vis tiek nėra. Nereikėtų pamiršti, kad ir paramos fondas nėra begalinis. Tokiais atvejais visada išlošia pirmieji. Norėtusi, kad tais pirmiaisiais būtų radviliškietėms”, - sakė

M. Strigockis.

Be to, anot daugiabučių namų administratoriaus atstovo, paaiškėjo, kad pagal įstatymo raidę buto šeimininkas negali parduoti savo buto, jei nėra atliktas buto energetinis auditas. Tokį auditą gali užsisakyti kiekvienas buto šeimininkas, tačiau darant investicinį projektą kartu atliekamas ir energetinis auditas ir tai namo gyventojams kainuotų žymiai pigiau.

„Kol kas, pardudant butus, energetinio audito griežtai nereikalaujama, bet ateis tokia diena, kai į tai bus žiūrima gerokai griežčiau. Jei pasakys, kad pirkimo-pardavimo sandorio neformins be energetinio audito, ką darys šeimininkas? Užsakys auditą ir išlaidos tada bus gerokai didesnės”, - aiškina M. Strigockis.

FAKTAI

Pigiausiai besišildančių namų penketukas

1. „Sūkurys“ (Jaunystės g. 35) – 1,22 lito už kvadratinį metrą
2. „Liepa“ (Laisvės alėja 36) – 1,76 lito už kvadratinį metrą
3. „Giraitė“ (Stiklo g. 10) – 2,59 lito už kvadratinį metrą
4. J. T. Vaižganto g. 60 – 2,62 lito už kvadratinį metrą
5. Jaunystės g. 20 – 2,74 lito už kvadratinį metrą

Brangiausiai besišildančių namų penketukas

1. Vasario 16-osios g. 17 – 9,76 lito už kvadratinį metrą
2. Stiklo g. 1a – 8,24 lito už kvadratinį metrą
3. Bernotėno g. 1 – 7,96 lito už kvadratinį metrą
4. V. Kudirkos g. 11 – 6,96 lito už kvadratinį metrą
5. Vytauto g. 8 – 6,79 lito už kvadratinį metrą